

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત વડી અદાલતમાં અમદાવાદ ખાતે

૧. આર/લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૧૦૫ સન ૨૦૧૫ માં આર/વિશેષ નાગરિક
અરજી નં. ૧૫૦૫૭ સન ૨૦૧૪

સાથે

૨. આર/લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૧૦૬ વર્ષ ૨૦૧૫ માં સ્પેશિયલ સિવિલ
અરજી નં. ૧૬૬૨૦ વર્ષ ૨૦૧૪ માં સાથે સિવિલ અરજી (આદેશો માટે) નં. ૧
વર્ષ ૨૦૧૬ માં આર/લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૧૦૬ વર્ષ ૨૦૧૫ માં સ્પેશિયલ
સિવિલ અરજી નં. ૧૬૬૨૦ વર્ષ ૨૦૧૪ માં

સાથે

૩. આર/લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૧૦૮ ઓફ ૨૦૧૫ વિશેષ દીવાની અરજી
નં. ૧૪૩૩૦ ઓફ ૨૦૧૪માં

સાથે

૪. આર/લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૧૦૯ સન ૨૦૧૫ માં વિશેષ નાગરિક
અરજી નં. ૧૪૮૪૯ સન ૨૦૧૪ માં સાથે નાગરિક અરજી (સ્થગિતી માટે) નં. ૧
સન ૨૦૧૫ માં આર/લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૧૦૯ સન ૨૦૧૫ માં વિશેષ
નાગરિક અરજી નં. ૧૪૮૪૯ સન ૧૦૧૪ માં

સાથે

પ. આર/લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૧૧૦ સન ૨૦૧૫
વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૨૧૨૫ સન ૨૦૧૫ માં
સાથે
નાગરિક અરજી (પક્ષકાર તરીકે જોડાવવા માટે) નં. ૨ સન ૨૦૧૬

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨
વિવિધ/લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૧૧૦ વર્ષ ૨૦૧૫ માં વિશેષ નાગરિક અરજી
નં. ૨૧૨૫ વર્ષ ૨૦૧૫ માં

સાથે

ડ. આર/લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૧૮૭ સન ૨૦૧૫ માં વિશેષ નાગરિક
અરજી નં. ૧૪૮૪૯ સન ૨૦૧૪ માં સાથે નાગરિક અરજી (વહેલી સુનાવણીની
તારીખ નક્કી કરવા બાબત) નં. ૧ સન ૨૦૨૦ માં આર/લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ
નં. ૧૧૮૭ સન ૨૦૧૫ માં વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૧૪૮૪૯ સન ૨૦૧૪ માં

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ ડૉ. વિનિત કોઠારી

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી બિરેન વૈષ્ણવ

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	હા
૨	પત્રકારને રીફર કરવામાં આવશે કે નહીં?	હા
૩	શું માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની ખરી નકલ જોવા માંગે છે?	હા

૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	હા
---	---	----

=====

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ

વિરુદ્ધ

નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય(ઓ)

=====

=

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય

લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ ક્રમાંક ૧૧૦૫ ઓફ ૨૦૧૫

અપીલકર્તા(ઓ) ક્રમાંક ૧ તરફથી વકીલ શ્રી ડીજી શુક્લા, પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૨ તરફથી સહાયક સરકારી વકીલ શ્રી કેએમ અંતાણી, પ્રતિવાદી(ઓ) ક્રમાંક ૧ તરફથી ડીએસ (ડપ) દ્વારા રૂલની બજવણી કરવામાં આવી

લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં.૧૧૦૬ ઓફ ૨૦૧૫

અપીલકર્તા ક્રમાંક ૧ તરફથી વકીલ શ્રી ડીજી શુક્લા, પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૨ તરફથી મદદનીશ સરકારી વકીલ શ્રી કેએમ અંતાણી, પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૧ તરફથી વકીલ શ્રી યતિન એન. ઓઝા સાથે સુશ્રી શ્રુષ્ટિ એ. થુલા, વકીલ

દિવાની અરજી ક્રમાંક ૧ ની ૨૦૧૬

અરજદાર તરફથી શ્રી જી.એમ. જોશી, વરિષ્ઠ વકીલ સાથે શ્રી વ્યોયમ એચ. શાહ પ્રતિવાદી તરફથી શ્રી કે.એમ. અંતાણી, સહાયક સરકારી વકીલ પ્રતિવાદી તરફથી શ્રી ડી.જી. શુક્લા, વકીલ પ્રતિવાદી તરફથી શ્રી યાતિન એન. ઓઝા, વકીલ સાથે સુશ્રી શ્રુષ્ટિ એ. થુલા, વકીલ

લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ ક્રમાંક ૧૧૦૮ સન ૨૦૧૫

અપીલકર્તા(ઓ) ક્રમાંક ૧ માટે શ્રી ડીજી શુક્લા, વકીલ શ્રી હૃદય બૂચ, પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૨૭૩૩,૩૪ માટે વકીલ શ્રી વૈભવ એ. વ્યાસ, પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૭ માટે વકીલ શ્રી યતિન ઓઝા, સુશ્રી સૃષ્ટિ એ. થુલા સાથે, પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૧૩, ૪ માટે વકીલ શ્રી સુધીર નાણાવટી, વરિષ્ઠ વકીલ, સુશ્રી અનુજા એસ. નાણાવટી સાથે, પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૧૧૧૫, ૧૬૧૮, ૧૯ માટે વકીલ શ્રી સુનીલ શાહ, વરિષ્ઠ વકીલ, શ્રી સંદીપ આર. લીંબાઈ સાથે, પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૧૩, ૨૨ માટે વકીલ સુશ્રી વિધિ જે. ભટ્ટ, પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૨૪૨૫, ૨૬ માટે વકીલ શ્રી મહાવીર એમ. ગઢવી, પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૮૩૩, ૩૪ માટે વકીલ.

લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં.૧૧૦૯ ઓફ ૨૦૧૫

શ્રી ડીજી શુક્લા, અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ તરફથી વકીલ શ્રી કે.એમ. અંતાણી,
પ્રતિવાદી નં. ૩ તરફથી સહાયક સરકારી વકીલ શ્રી પ્રભાકર ઉપાધ્યાય,
પ્રતિવાદી નં. ૭ તરફથી વકીલ શ્રી ભાસ્કર તન્ના, પ્રતિવાદી તરફથી તન્ના
એસોસિએટ્સ માટે વકીલ

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨
વ્યક્તિઓ

નં.૧૨ શ્રી વૈભવ એ વ્યાસ, પ્રતિવાદી નં.૬ તરફથી વકીલ શ્રી સંદીપ આર
લિમ્બાણી, પ્રતિવાદી નં.૫ તરફથી વકીલ

નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧ સન ૨૦૧૫ ની

શ્રી ડીજી શુક્લા, અરજદાર તરફથી વકીલ. નિયમની બજવાણી ડીએસ શ્રી
પ્રભાકર ઉપાધ્યાય દ્વારા કરવામાં આવી. શ્રી ભાસ્કર તન્ના, પ્રતિવાદી તરફથી
તન્ના એસોસિએટ્સ માટે વકીલ

દીવાણી અરજી નં.૨ ઓફ ૨૦૧૫

અરજદાર તરફેથી વકીલ શ્રી વૈભવ એ. વ્યાસ, પ્રતિવાદી તરફેથી સહાયક સરકારી વકીલ શ્રી કે.એમ. અંતાણી, પ્રતિવાદી તરફેથી વકીલ શ્રી પ્રભાકર ઉપાધ્યાય, પ્રતિવાદી તરફેથી વકીલ શ્રી ડી.જી. શુક્લ

લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ ક્રમાંક ૧૧૧૦ સન ૨૦૧૫

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ તરફથી વકીલ શ્રી ડીજી શુક્લા, પ્રતિવાદી તરફથી સહાયક સરકારી વકીલ શ્રી કેએમ અંતાણી, પ્રતિવાદી તરફથી વકીલ શ્રી એમબી પુજારા

સિવિલ અરજી ક્રમાંક ૨ ઓફ ૨૦૧૬

શ્રી ઋતુરાજ એમ. મીના, અરજદાર તરફથી વકીલ સુશ્રી ડિમ્પલ એ. ઠાકેર, અરજદાર તરફથી વકીલ શ્રી ડીજી શુક્લા, પ્રતિવાદી તરફથી વકીલ

લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ ક્રમાંક ૧૧૮૭ / ૨૦૧૫

અપીલકર્તા નં. ૧-૨ માટે તન્ના એસોસિએટ્સ તરફથી વકીલ શ્રી ભાસ્કર તન્ના. પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૧ માટે શ્રી કે.એમ. અંતાણી, સહાયક સરકારી વકીલ ડી.એસ. પ દ્વારા નિયમની તામીલ કરાઈ પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૬ માટે શ્રી પ્રભાકર ઉપાધ્યાય, વકીલ પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૨ માટે શ્રી ડી.જી. શુક્લ, વકીલ પ્રતિવાદી ક્રમાંક ૪ માટે શ્રી સંદીપ આર. લિંબાણી, વકીલ

સિવિલ અરજી ક્રમાંક ૧ ઓફ ૨૦૨૦

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨
અન્ય(ઓ)

અરજદાર તરફથી તન્ના એસોસિયેટ્સ માટે વકીલ શ્રી ભાસ્કર તન્ના, પ્રતિવાદી
તરફથી સહાયક સરકારી વકીલ શ્રી કે.એમ. અંતાણી

=====

=

પીઠાસીન: માનનીય ડૉ. ન્યાયાધીશ વિનીત કોઠારી અને માનનીય શ્રી
ન્યાયાધીશ બિરેન વૈષ્ણવ તારીખ : ૩૧/૦૩/૨૦૨૧ સી.એ.વી. ચુકાદો
(દ્વારા : માનનીય શ્રી ન્યાયાધીશ બિરેન વૈષ્ણવ)

૧. આ અપીલો સંબંધિત સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશનો, એટલે કે સ્પેશિયલ
સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૫૦૫૭ સન ૨૦૧૪, ૧૬૬૨૦ સન ૨૦૧૪,
૧૪૩૩૦ સન ૧૭૦૭૪, ૧૪૮૪૮ સન ૨૦૧૪, ૨૧૨૫ સન ૨૦૧૫માં માનનીય
એકલ ન્યાયાધીશે તા. ૧૧.૦૬.૨૦૧૫ના રોજ આપેલા સામાન્ય સી.એ.વી.
ચુકાદા વિરુદ્ધ દાખલ કરવામાં આવી છે. લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૧૦૫,
૧૧૦૬, ૧૧૦૮, ૧૧૦૯ અને ૧૧૧૦ સન ૧૭૦૭૫ ગુજરાત પબ્લિક સર્વિસ
કમિશન દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, જ્યારે લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૧૮૭

સન ૨૦૧૫ સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૪૮૪૯ સન ૨૦૧૪ના મૂળ અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી છે, જે જી.પી.એસ.સી. દ્વારા દાખલ કરાયેલ લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૧૦૯ સન ૨૦૧૫માં પણ પ્રતિવાદી છે.

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય(એસ)

૨. સંક્ષિપ્ત હકીકતો નીચે મુજબ છે:

૨.૧ પડકારાધીન ચુકાદો મૂળ અરજદારોના આગ્રહે આપવામાં આવેલો છે, જેઓને ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ (જી.પી.એસ.સી.) દ્વારા સહાયક વન સંરક્ષક, વર્ગ ૨ (સંક્ષેપમાં 'એ.સી.એફ.') તથા રેન્જ વન અધિકારી, વર્ગ ૨ (સંક્ષેપમાં 'આર.એફ.ઓ.') ના હોદ્દા માટે, તારીખ ૦૧.૦૩.૨૦૧૦ ની જાહેરાત (જાહેરાત ક્રમાંક ૨૦૯/૨૦૦૯૧૦) અનુસંધાને યોજાયેલી પસંદગી પ્રક્રિયામાં અસફળ ઉમેદવારો તરીકે ગણવામાં આવ્યા હતા.

૨.૨ તા. ૦૧.૦૩.૨૦૧૦ના રોજ, જીપીએસસીએ એ.સી.એફ. (વર્ગ ૨) ની ૪૭ જગ્યાઓ અને આર.એફ.ઓ. (વર્ગ-૨) ની ૧૨૦ જગ્યાઓ માટે અરજીઓ મંગાવતી જાહેરાત પ્રસિદ્ધ કરી હતી. જાહેરાતમાં ૧૬૭ જગ્યાઓ (૪૭ + ૧૨૦) નું વિતરણ નીચે મુજબ સંક્ષિપ્ત કરવામાં આવ્યું છે:

જાહેરાત ક્રમાંક	પદનું નામ	કુલ જગ્યાઓ	વર્ગવાર પદો.	મહિલાઓ માટે
-----------------	-----------	------------	--------------	-------------

				વર્ગવાર અનામત પદો
			ખુણું અનુ.જા. અનુ.જન. એસ.ઈ.બી.સી .	ખુણી અનુસૂચિત જાતિ અનુસૂચિત જનજાતિ સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગ
૨૦૯	સહાયક વન સંરક્ષક વર્ગ ૨	૪૭	૨૪ ૩ ૭ ૧૩	૮ ૧ ૨ ૪
	વન પરિક્ષેત્ર અધિકારી, વર્ગ ૨	૧૨૦	૬૦ ૬ ૧૯ ૩૫	૧૮ ૧ ૬ ૧૧
	કુલ પદો	૧૬૭	૮૪ ૯ ૨૬ ૪૮	૨૬ ૨ ૮ ૧૫

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨
અન્ય(ઓ)

૨.૩ ઉપર રજૂ કરાયેલ સંક્ષિપ્ત કોષ્ટક પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે તમામ વર્ગોમાં મહિલા વર્ગના હેતુસર એ.સી.એફ.ની ૧૫ જગ્યાઓ અને આર.એફ.ઓ.ની ૩૬ જગ્યાઓ મહિલાઓ માટે અનામત રાખવામાં આવી હતી. આ ગુજરાત સિવિલ સર્વિસીસ (મહિલાઓ માટે જગ્યાઓના અનામત) નિયમો, ૧૯૯૭ (સંક્ષેપમાં 'નિયમો, ૧૯૯૭') મુજબ હતું, જેમાં સંબંધિત સમયે મહિલા ઉમેદવારો માટે ૩૦% અનામતનું પ્રાપ્તિ કરવામાં આવ્યું હતું.

૨.૪ તા. ૩૦.૦૫.૨૦૧૦ના રોજ જી.પી.એસ.સી.એ પ્રાથમિક પરીક્ષા યોજી હતી. તા. ૨૭.૦૫.૨૦૧૩ થી તા. ૦૨.૦૬.૨૦૧૩ દરમિયાન જી.પી.એસ.સી.એ લેખિત પરીક્ષાઓ યોજી હતી. તા. ૨૧.૦૫.૨૦૧૪ના રોજ જી.પી.એસ.સી.એ મુખ્ય લેખિત પરીક્ષાનું પરિણામ જાહેર કર્યું હતું. ૫૦૫ ઉમેદવારોએ મુખ્ય લેખિત પરીક્ષા પાસ કરી હતી અને તા. ૧૬.૦૬.૨૦૧૪ થી તા. ૩૧.૦૭.૨૦૧૪ દરમિયાન નિયત થયેલ વ્યક્તિગત મુલાકાત માટે હાજર રહ્યા હતા. તા. ૨૫.૦૮.૨૦૧૪ના રોજ જી.પી.એસ.સી.એ એ.સી.એફ. અને આર.એફ.ઓ.ના પદો માટેની સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાનું અંતિમ પરિણામ જાહેર કર્યું હતું. તા. ૨૫.૦૮.૨૦૧૪ના રોજ ગુણક્રમ યાદી તૈયાર કરવી અને પરિણામ જાહેર કરવાથી આ અરજીઓ ઊભી થઈ, કારણ કે મૂળ અરજદારો – મહિલા ઉમેદવારોને અસફળ જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા.

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી તથા ૨ અન્ય

૨.૫ વર્ષ ૨૦૧૫ની લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ ક્રમાંક ૧૧૦૯માં થયેલા પક્ષકારોના દાવા-જવાબો પર વિચારણા, વિચારાધીન મુદ્દાના સંદર્ભમાં વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશના ચુકાદાના વિશ્લેષણના હેતુસર કરવામાં આવી હતી. તા. ૨૫.૦૯.૨૦૧૪ના પરિણામમાં ગુણક્રમના આધારે નીચે મુજબની ઘોષણાઓ કરવામાં આવી હતી: (૧) પરિણામની કલમ ૮માં જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું કે, મહિલા અનામત અંગે, તા. ૦૯.૦૪.૧૯૯૭ની સરકારની અધિસૂચના અને તા. ૨૨.૦૫.૧૯૯૭ના જી.એ.ડી. પરિપત્રમાં જે રીતે જોગવાઈ કરવામાં આવી છે તે મુજબ, ૫૧ મહિલા ઉમેદવારો (સામાન્ય ૨૬, એસ.ઈ.બી.સી. ૧૫, અનુસૂચિત જાતિ ૦૨ અને અનુસૂચિત જનજાતિ ૦૮)ની પસંદગી કરવી જરૂરી છે.

(૨) પરિણામમાં એ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું હતું કે, તેના વિરુદ્ધ સામાન્ય વર્ગની ૧૯ મહિલાઓ, એસ.ઈ.બી.સી. વર્ગની ૬ મહિલાઓ, એસ.સી. વર્ગની ૧ મહિલા અને એસ.ટી. વર્ગની ૦૪ મહિલાઓ, આમ કુલ ૩૦ મહિલા ઉમેદવારોની પસંદગી કરવામાં આવી છે.

પરિણામની કલમ ૯ માં જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું કે એસ.ઈ.બી.સી., એસ.સી., એસ.ટી. અને સામાન્ય વર્ગોની મહિલા ઉમેદવારોની આવશ્યક સંખ્યા

(૩) તેમની સંબંધિત વર્ગોના પુરુષ ઉમેદવારો માટે નિર્ધારિત લઘુત્તમ લાયકાત ધોરણમાં ૧૦% શિથિલતા આપ્યા પછી પણ પસંદ કરી શકાયી નહોતી.

૧. સામાન્ય શ્રેણીના પુરુષ માટેનો લાયકાતનો ધોરણ ૪૨૯ છે.

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધારી અને અન્ય ૨ વ્યક્તિઓ

૧૦% ગુણોની છૂટછાટ આપ્યા બાદ સામાન્ય વર્ગની મહિલા માટેના પાત્રતા ગુણ ૩૮૬.૧૦ થાય છે અને તેથી સામાન્ય વર્ગની જે મહિલા ઉમેદવારોએ ૩૮૬ કરતાં વધુ ગુણ મેળવ્યા છે, તેઓને સરકાર સમક્ષ ભલામણ માટે પસંદ કરવામાં આવ્યા છે.

૨. એસ.ઈ.બી.સી. વર્ગના પુરુષ માટેનો લાયકાતનો ધોરણ ૩૭૫ ગુણ છે. ૧૦% ગુણોની છૂટછાટ બાદ, સામાન્ય વર્ગની સ્ત્રી માટેના લાયકાત ગુણ ૩૩૭.૫૦ થાય છે અને તેથી એસ.ઈ.બી.સી. વર્ગની તે સ્ત્રી ઉમેદવારો, જેઓએ ૩૩૭ કરતાં વધુ ગુણ મેળવ્યા છે, તેમને સરકાર સમક્ષ ભલામણ માટે પસંદ કરવામાં આવ્યા છે.

૩. અનુસૂચિત જાતિ વર્ગના પુરુષ માટેનો પાત્રતા ધોરણ ૩૮૭ ગુણ છે.

૧૦% ગુણોની શિથિલતા આપવામાં આવ્યા બાદ, અનુસૂચિત જાતિ વર્ગની મહિલા ઉમેદવારો માટેના લાયકાતના ગુણ ૩૪૮.૩૦ થાય છે અને તેથી અનુસૂચિત જાતિ વર્ગની જે મહિલા ઉમેદવારોએ ૩૪૮.૩૦ કરતાં વધુ ગુણ પ્રાપ્ત કર્યા છે, તેઓને સરકારને ભલામણ કરવા માટે પસંદ કરવામાં આવી છે.

૪. તે જ રીતે, એસટી વર્ગના પુરુષ માટે લાયકાતનું ધોરણ ૩૧૬ ગુણ છે. ૧૦% ગુણોની શિથિલતા આપ્યા પછી, એસટી વર્ગની સ્ત્રી માટે લાયકાતના ગુણ ૨૮૪.૪૦ થાય છે અને તેથી એસટી

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય(એસ) શ્રેણીની મહિલા ઉમેદવારો, જેમણે ૨૮૪.૪૦ કરતાં વધુ ગુણ મેળવ્યા છે, તેઓની સરકારને ભલામણ માટે પસંદગી કરવામાં આવી છે.

(૪) તેથી, પરિણામની કલમ ૧૦ માં એ શરત નિર્ધારિત કરવામાં આવી હતી કે સામાન્ય, એસ.ઈ.બી.સી., એસ.સી. અને એસ.ટી. વર્ગોની મહિલા ઉમેદવારો માટે અનામત કુલ ૫૧ જગ્યાઓમાંથી સામાન્ય વર્ગની ૧૯ મહિલા ઉમેદવારો, એસ.ઈ.બી.સી. વર્ગની ૬ મહિલાઓ, એસ.સી. વર્ગની ૧ મહિલા અને એસ.ટી. વર્ગની ૦૪ મહિલા ઉમેદવારોની પસંદગી કરવામાં આવી છે. તેથી, સંબંધિત વર્ગોની મહિલા માટે અનામત જગ્યાઓ સામે તેમના સંબંધિત વર્ગોના પુરુષ ઉમેદવારોની પસંદગી કરવામાં આવે છે.

૨.૬ ઉપરોક્ત કલમો, જેમાં ગુણોના લાયકાત ધોરણનું નિર્ધારણ કરવામાં આવ્યું છે અને ખોટની જગ્યાઓમાં પુરુષ ઉમેદવારોને સ્થાન અપાયું છે – સંખ્યામાં ૨૧, એ હાલ વિચારાધીન વિવાદને જન્મ આપ્યો છે.

૩. માનનીય એકલ ન્યાયાધીશ સમક્ષ, અસફળ રહેલ મહિલા ઉમેદવારોએ મુખ્યત્વે પડકારના નીચેના ચાર આધાર રજૂ કર્યા, જેને માનનીય એકલ ન્યાયાધીશે નીચે મુજબ ચાર મથાળાઓ હેઠળ વર્ગીકૃત કર્યા:

“(એ) દ્વારા અનુસરવામાં આવેલી અને અપનાવવામાં આવેલી પદ્ધતિ, પ્રક્રિયા અને આધાર

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ લાયકાત ધોરણ નક્કી કરવા માટે જી.પી.એસ.સી. દ્વારા (જેને જી.પી.એસ.સી. દ્વારા કટ-ઓફ ગુણ તરીકે વર્ણવવામાં આવેલ છે).

(બી) સ્ત્રી ઉમેદવારો માટે અનામત રાખેલ ક્વોટો પુરુષ ઉમેદવારોને હસ્તાંતરિત કરવો અને વિશેષ લાયકાત ધરાવતા ઉમેદવારો માટે અનામત રાખેલ ક્વોટો તેવી વિશેષ લાયકાત ન ધરાવતા ઉમેદવારોને પણ હસ્તાંતરિત કરવો.

(સી) ઉમેદવારોનું સ્થળાંતર.

(ડી) જે માપદંડ/નીતિ જાહેર કરવામાં આવી ન હતી અને ઉમેદવારોને જાણ કરવામાં આવી ન હતી તે અપનાવી અને લાગુ કરીને (અને તે દ્વારા પ્રક્રિયા વચ્ચે જ માપદંડમાં ફેરફાર કરીને). ” ૩.૧ ઉપર નોંધાયેલા મુદ્દા (એ) અને (બી) અંગે, માનનીય એકલ ન્યાયાધીશના આદેશના અવલોકનથી એ દર્શિત થાય છે કે સંબંધિત અરજદારોના માનનીય વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતના આધારે માનનીય એકલ ન્યાયાધીશે એમ ઠરાવ્યું હતું કે ૧૦% ના દરે કટ-ઓફ ગુણો નિર્ધારિત કરતું લાયકાતનું ધોરણ માત્ર તે તબક્કા પછી જ અમલમાં લાવવામાં આવ્યું હતું જ્યારે મુલાકાત પ્રક્રિયા પૂર્ણ થઈ ગઈ હતી અને સંચુક્ત ગુણક્રમ યાદી તૈયાર થઈ ગઈ હતી અને જ્યારે સમગ્ર પસંદગી પ્રક્રિયામાં પ્રથમ

વખત જી.પી.એસી. દ્વારા પસંદગી યાદી તૈયાર કરવાની પ્રક્રિયા શરૂ કરવામાં આવી હતી.

૩.૨ એ.સી.એફ. અને આર.એફ.ઓ. માટેની પરીક્ષાને નિયમિત કરતાં નિયમોની જોગવાઈઓ, અર્થાત્, ધ અસિસ્ટન્ટ કમ્પ્યુટેર ઓફ ફોરેસ્ટ/રેન્જ ફોરેસ્ટ ઓફિસર, નું પરીક્ષણ કરતાં વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય(એસ) સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા નિયમો, ૨૦૦૮ (સંક્ષેપમાં 'પરીક્ષા નિયમો') અંગે, ખાસ કરીને તેની નિયમ ૯ અને ૧૯ને ધ્યાનમાં લેતાં, એવો નિષ્કર્ષ કરવામાં આવ્યો કે પરીક્ષા નિયમો આયોગને પરીક્ષા નિયમોની નિયમ ૯ અને ૧૯માં ઉલ્લેખિત બે તબક્કાઓ સિવાય અન્ય કોઈપણ તબક્કે ન્યૂનતમ લાયકાત ગુણ/ધોરણ નક્કી કરવા અને નિર્ધારિત કરવા સત્તા આપતાં નથી. વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશ મુજબ, આ નિયમસ્થિતિ હોવા છતાં, જી.પી.એસ.સી. દ્વારા પ્રથમવાર ગુણક્રમ યાદી તૈયાર કર્યા પછી લાયકાત ગુણનું ધોરણ રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું. વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે આવા લાયકાત ધોરણો નક્કી કરવાની બાબતમાં આયોગની કાયદેસરતા અંગેની સ્થિતિની વિસ્તૃત ચર્ચા કરી હતી (તેના પરિચ્છેદ ૧૬ થી ૧૮માં ચર્ચાયેલ મુજબ) અને એવો નિષ્કર્ષ કર્યો કે પરીક્ષા નિયમો અનુસાર પરીક્ષાઓ યોજાઈ ગયા બાદ, ગુણક્રમ યાદી તૈયાર કરવાની અવસ્થાએ લાયકાત ધોરણ નિર્ધારિત કરવું ટકી શકે તેમ નહોતું. વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે એવું પણ

નિર્ધારિત કર્યું કે તમામ વર્ગોમાં મહિલાઓ માટેના અનામત ક્વોટાને સમાવેશ માટેનું માપદંડ નક્કી કરવા માટે ૧૦%ના લાયકાત ધોરણની સંકલ્પના દરેક વર્ગના છેલ્લે પસંદ થયેલા પુરુષ ઉમેદવાર દ્વારા પ્રાપ્ત ગુણોના આધારે હતી, જેમાં તેનાથી ૧૦% ઓછું ધોરણ તે વર્ગમાં મહિલા ઉમેદવારને સામેલ કરવા માટેનું માપદંડ તરીકે નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું હતું. પરિસ્થિતિને અનુરૂપ એવું રહેશે કે

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ વ્યક્તિ(ઓ) વિવાદિત મુદ્દા અંગે માનનીય એકલ ન્યાયાધીશના સંબંધિત નિષ્કર્ષોનું પુનઃઉત્પાદન કરે છે.

“૧૬.૫ ઉક્ત પરીક્ષા નિયમો હેઠળ અથવા ભરતી નિયમો હેઠળ, પરીક્ષા નિયમોની ઉપર ઉદ્ધૃત કરેલ બે નિયમો ૯ અને ૧૯ સિવાય એવી કોઈ જ જોગવાઈ નથી, જે ઉક્ત બે તબક્કાઓ સિવાય અન્ય કોઈ તબક્કે લાયકાતપ્રાપ્ત ગુણ/ધોરણ નક્કી કરવાની સત્તા આપે. પરીક્ષા નિયમો અને/અથવા ભરતી નિયમોમાં પણ એવી કોઈ જોગવાઈ નથી, જે ઉક્ત બે નિયમો સિવાય આયોગને પરીક્ષા નિયમોના નિયમ ૯ અને નિયમ ૧૯માં ઉલ્લેખિત બે તબક્કાઓ સિવાય અન્ય કોઈ તબક્કે ન્યૂનતમ લાયકાતપ્રાપ્ત ગુણ/ધોરણ નક્કી કરવા અને નિર્ધારિત કરવા સત્તા આપે. પરીક્ષા નિયમો અને/અથવા ભરતી નિયમોમાં એવી કોઈ જોગવાઈ નથી, જેના પ્રકાશમાં અથવા જેના બળ પર આયોગ દ્વારા ન્યૂનતમ લાયકાતપ્રાપ્ત ગુણ/ધોરણ રજૂ કરી અમલમાં મૂકવામાં આવે, અને તે

પણ એવા તબક્કે, જેનો નિયમોમાં વિચાર કરાયેલો નથી અને જેના માટે જોગવાઈ કરાયેલ નથી.

૧૬.૬ આ સ્થિતિ છતાં, આયોગે પ્રથમ વખત લાયકાતના ગુણ/ધોરણ (જેનું વર્ણન આયોગે કટ-ઓફ ગુણ તરીકે કર્યું છે) નક્કી કર્યું અને અમલમાં મૂક્યું, તે પણ પ્રાથમિક પરીક્ષાનો તબક્કો, લેખિત પરીક્ષાનો તબક્કો અને મુલાકાતનો તબક્કો પૂર્ણ થયા બાદ તથા લેખિત પરીક્ષા અને મુલાકાત દરમિયાન ઉમેદવારોએ મેળવેલા કુલ ગુણોના આધારે સામાન્ય/સંયુક્ત મેરીટ યાદી તૈયાર થયા પછી.

૧૭. પરીક્ષા નિયમો ઉક્ત બે પદો માટે ઉમેદવારોની પસંદગી માટે પરીક્ષાઓ યોજવાની પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરે છે. ઉક્ત પરીક્ષા નિયમો, ૨૦૦૮ ના નિયમ ૩ માં અન્ય બાબતો ઉપરાંત એવું નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે કે સરકાર તરફથી માંગપત્ર પ્રાપ્ત થતા આયોગ ઉમેદવારોની પસંદગી માટે સંયુક્ત સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા યોજશે. ઉક્ત પરીક્ષા નિયમોના નિયમ ૪ માં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે પરીક્ષા અનુક્રમે બે તબક્કામાં લેવામાં આવશે, જેમાં પ્રથમ ઉમેદવારોની પસંદગી માટે પ્રારંભિક પરીક્ષા અને ત્યારબાદ મુખ્ય પરીક્ષા (લેખિત

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ.
નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ (એસ) કસોટી અને મુલાકાત) લેવામાં આવશે. ઉક્ત પ્રારંભિક પરીક્ષામાં વસ્તુનિષ્ઠ પ્રકારની કસોટીનો સમાવેશ થશે.

બીજા તબક્કે, ઉમેદવારોની અંતિમ પસંદગી માટે મુખ્ય પરીક્ષા લેવામાં આવવાની રહેશે. ઉક્ત મુખ્ય પરીક્ષામાં લેખિત કસોટી અને મુલાકાતનો સમાવેશ થાય છે. ઉક્ત પરીક્ષા નિયમો, ૨૦૦૮ની અનુસૂચિના ભાગ ૧ માં અન્ય બાબતો ઉપરાંત એવું નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે કે પ્રારંભિક પરીક્ષામાં વસ્તુનિષ્ઠ પ્રકારનો એક પ્રશ્નપત્ર હશે અને તે ૧૫૦ ગુણનો રહેશે. તેમાં વધુમાં એવી જોગવાઈ પણ છે કે મુખ્ય પરીક્ષામાં ઉપસ્થિત થવા માટે મંજૂરી આપવાનાં ઉમેદવારોની સંખ્યા જાહેર કરાયેલ ખાલી જગ્યાઓની અંદાજિત સંખ્યાના આશરે ૧૫ ગણાં હશે. મુખ્ય પરીક્ષાના સંદર્ભે, અનુસૂચિના ઉક્ત ભાગ ૧ માં એવી જોગવાઈ છે કે લેખિત પરીક્ષામાં પરંપરાગત પ્રકારના પાંચ પ્રશ્નપત્રો હશે. ભાગ ૩ માં વધુમાં એવી જોગવાઈ છે કે પ્રશ્નપત્ર એક, પ્રશ્નપત્ર બે અને પ્રશ્નપત્ર ત્રણ ફરજિયાત પ્રશ્નપત્રો રહેશે અને દરેક પ્રશ્નપત્ર ૧૦૦ ગુણનો રહેશે, તેમજ પ્રશ્નપત્ર ચાર અને પ્રશ્નપત્ર પાંચ વૈકલ્પિક પ્રશ્નપત્રો રહેશે અને દરેક પ્રશ્નપત્ર ૨૦૦ ગુણનો રહેશે. પરીક્ષા નિયમોની નિયમ ૮ આયોગ દ્વારા અનુસરવાની પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરે છે અને અન્ય બાબતો ઉપરાંત એવી જોગવાઈ કરે છે કે મુખ્ય પરીક્ષામાં (અર્થાત્ લેખિત અને મુલાકાત કસોટી) દરેક ઉમેદવારને અંતે આપવામાં આવેલા કુલ ગુણોના આધારે આયોગ ઉમેદવારોના નામ ગુણક્રમ મુજબ ગોઠવશે અને તે જ ક્રમમાં આયોગ નિમણૂક માટે ઉમેદવારોની ભલામણ કરશે. નિયમ ૮ હેઠળની ઉક્ત જોગવાઈ તેના પરંતુકને આધીન છે, જેમાં એવું નિર્ધારિત છે કે જ્યાં અનુસૂચિત જાતિ અથવા અનુસૂચિત જનજાતિ અથવા સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગની શ્રેણીના ઉમેદવારો માટે અનામત રાખવામાં આવેલી ખાલી

જગ્યાઓ સામાન્ય શ્રેણી માટે નક્કી કરાયેલા લાયકાતના કુલ ગુણોના આધારે ભરાઈ શકતી ન હોય, ત્યાં આયોગ અનામત પદોમાં રહેલી ઘટ પૂરી કરવા માટે કુલ ગુણોના ધોરણમાં શિથિલતા આપી શકે છે. આ રીતે, ઉક્ત નિયમ અનુસૂચિત જાતિ, અનુસૂચિત જનજાતિ અથવા સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગના ઉમેદવારો માટે અનામત રાખવામાં આવેલી ખાલી જગ્યાઓ ભરી શકાતી ન હોય તે સ્થિતિમાં લાયકાતના ધોરણમાં શિથિલતા આપવાનો અધિકાર પણ પ્રદાન કરે છે. નિયમ ૧૯ આયોગને લાયકાત ગુણ નક્કી કરવાની ફરજ પાડે છે અને તે વધુમાં એવી જોગવાઈ કરે છે કે પ્રારંભિક પરીક્ષામાં આયોગ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે તે મુજબના ન્યૂનતમ લાયકાત ગુણ મેળવનાર ઉમેદવારોને, તેઓ પાત્રતાના માપદંડો પૂર્ણ કરતા હોવાની શરતે, મુખ્ય પરીક્ષામાં ઉપસ્થિત થવા માટે મંજૂરી આપવામાં આવશે

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધારી તથા ૨ અન્ય(એસ) અને જે ઉમેદવારો મુખ્ય પરીક્ષા (લેખિત) માં આયોગ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે તેવી લઘુત્તમ લાયકાતના ગુણ પ્રાપ્ત કરે છે, તેઓને મુલાકાત માટે બોલાવવામાં આવશે. “આયોગ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે તેવી લઘુત્તમ લાયકાતના ગુણ પ્રાપ્ત કરનાર ઉમેદવારો...” એવો પ્રયોગ એ દર્શાવે છે અને સ્પષ્ટ કરે છે કે ઉક્ત જોગવાઈઓ જીપીએસસીને પ્રારંભિક પરીક્ષાના તબક્કે (લેખિત પરીક્ષામાં બેસવાની પરવાનગી માટે પ્રવેશ આપવા) અને મુખ્ય પરીક્ષા/લેખિત પરીક્ષાના તબક્કે (મુલાકાતમાં બેસવાની પરવાનગી માટે પ્રવેશ

આપવા) લઘુત્તમ લાયકાતના ગુણ નક્કી કરવાની ફરજ પાડે છે. ઉક્ત પ્રયોગ સૂચવે છે કે જીપીએસસી દ્વારા લઘુત્તમ લાયકાત તરીકે નક્કી કરાયેલા ગુણ મેળવનાર ઉમેદવારો આગળના તબક્કામાં પ્રવેશ મેળવી શકે છે. ઉક્ત નિયમ ૧૯ આયોગને પરીક્ષાના તબક્કે, અર્થાત્ પ્રારંભિક પરીક્ષામાં અથવા મુખ્ય પરીક્ષા (લેખિત) માં, જો આયોગ એવો અભિપ્રાય ધરાવે કે અનુસૂચિત જાતિ અથવા અનુસૂચિત જનજાતિ અથવા એસઈબીસી વર્ગના પૂરતા પ્રમાણમાં ઉમેદવારો મુખ્ય પરીક્ષા (લેખિત) માટે અથવા મુલાકાત માટે ઉપલબ્ધ થવાની શક્યતા નથી, તો ઉક્ત લાયકાતના ધોરણમાં શિથિલતા આપવાનો પણ અધિકાર આપે છે, જે "... ... ધોરણમાં શિથિલતા આપી હાજર થવા માટે પરવાનગી આપવામાં આવી શકે..." એવા પ્રયોગથી સ્પષ્ટ થાય છે..

૧૭.૧ ઉક્ત જોગવાઈના પ્રકાશમાં એવું બહાર આવે છે કે (એ) નિયમોમાં અર્હતા ધોરણ તરીકે કોઈ નિશ્ચિત ટકાવારી અથવા ગુણ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા નથી; (બી) તેમ છતાં, નિયમોમાં તે તબક્કા/તબક્કાઓ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા છે જ્યારે અર્હતા ધોરણ નક્કી કરવાનું રહે, અર્થાત્ પ્રાથમિક પરીક્ષાના તબક્કે (લખિત પરીક્ષામાં બેસવાની પરવાનગી આપવા માટે) અને લખિત પરીક્ષાના તબક્કે (મુલાકાતમાં બેસવાની પરવાનગી આપવા માટે); (સી) એકવાર ઉમેદવારો મુખ્ય પરીક્ષાના તબક્કાને વટાવી જાય પછી (અર્થાત્ લખિત પરીક્ષા અને મુલાકાત), ત્યારબાદ પસંદગી ચાલીમાં પ્રવેશ માટે અર્હતા ધોરણના સ્વરૂપમાં કોઈ વધારાની આવશ્યકતા (અર્થાત્ લખિત પરીક્ષા અને મુલાકાતમાં

સફળ થયેલા ઉમેદવારોનાં નામ અને ગુણ ધરાવતી યાદી) નિયમો દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવી નથી; (ડી) નિયમ ૯ અને ૧૯ સૂચવે છે કે વાસ્તવમાં ઉક્ત નિયમોનો હેતુ વિદ્યાર્થીઓને અર્હતા ધોરણની જાણ કરાવવાનો છે જેથી તેઓ જાણે કે આગામી સ્તરે પહોંચવા માટે તેમને કેટલા ન્યૂનતમ ગુણ/ધોરણ પ્રાપ્ત કરવું આવશ્યક છે.

૧૮. કારણ કે આયોગે લાયકાત માટેનો ધોરણ નિર્ધારિત કર્યો ન હતો

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય(ઓ) નિયમોમાં કલ્પિત કરવામાં આવેલા કોઈપણ તબક્કે (અને ઈન્ટરવ્યૂ પરીક્ષાનો તબક્કો પૂર્ણ થાય ત્યાં સુધી) ઉમેદવારોને લાયકાતનો ધોરણ શું છે તેની જાણ નહોતી. હકીકતમાં, ઉમેદવારોને તો એ બાબતની પણ જાણ નહોતી કે કોઈ લાયકાતનો ધોરણ નક્કી કરવામાં આવ્યો છે કે નહીં. આ તબક્કે ઉદ્દેખ કરવો યોગ્ય છે કે પ્રતિવાદી જીપીએસસીએ જાહેરખબરમાં ઉદ્દેખિત ચારેય વર્ગોમાંથી પ્રત્યેક માટે અલગ અલગ લાયકાતનો ધોરણ નિર્ધારિત કર્યો, સ્થિર કર્યો, અપનાવ્યો અને લાગુ કર્યો.

૧૮.૧ વર્તમાન કેસોમાં વિવાદ અને તકરાર એ કારણે ઉદ્ભવી છે કે પ્રતિવાદી જી.પી.એસ.સી. દ્વારા લાયકાત ધોરણ (કટ-ઓફ ગુણ) નક્કી કરવા અને સ્થિર કરવા માટે જે આધાર અપનાવવામાં આવ્યો છે તથા જે પ્રક્રિયા અને પદ્ધતિ અનુસરવામાં આવી છે, તે વિષયક પ્રશ્ન ઊભો થયો છે; અને ઉક્ત પદ્ધતિ,

પ્રક્રિયા તથા આધારના પરિણામે એવો આક્ષેપ જન્મ્યો છે કે જી.પી.એસ.સી.ને મહિલા ઉમેદવારો માટે (અનામત હિસ્સાની ખાલી જગ્યાઓ ભરવા માટે) લાયકાત ધોરણ નક્કી કરવા, છેલ્લા પુરુષ ઉમેદવારે મેળવેલા ગુણોના આધારે અને તેને ધ્યાનમાં લઈને, કોઈ ન્યાયસંગતતા નથી તેમજ તે માટે તેને સત્તા પણ પ્રાપ્ત નથી; અર્થાત તે પુરુષ ઉમેદવાર, જે સંબંધિત વર્ગમાં ઉપલબ્ધ ખાલી જગ્યાઓની સંખ્યાના આધારે, તે વર્ગમાં હિસ્સો પૂર્ણ કરવા માટે "છેલ્લો આવશ્યક ઉમેદવાર (જાહેર કરાયેલ ખાલી જગ્યાઓની સંખ્યાના આધારે)" બને છે, અને તે પણ આવા વિલંબિત તબક્કે.

૧૮.૨ આ સંદર્ભે, લાયકાતનો ધોરણ નિર્ધારિત કરવાની દૃષ્ટિએ પ્રતિવાદી જી.પી.એસ.સી.એ પ્રથમ સામાન્ય / અનામત વિનાની શ્રેણીને પસંદ કરી અને તે શ્રેણીમાં રહેલી કુલ ખાલી જગ્યાઓની સંખ્યા ધ્યાનમાં લીધી હતી. ત્યારબાદ પ્રતિવાદી જી.પી.એસ.સી.એ સામાન્ય મેરીટ યાદીમાં સર્વોચ્ચ સ્થાને રહેલા ઉમેદવારથી (અર્થાત્ સૌથી વધુ ગુણ ધરાવતા ઉમેદવારથી) શરૂઆત કરી અને, નીચેના ક્રમમાં આગળ વધતાં, ઉક્ત / નિશ્ચિત શ્રેણીના માત્ર પુરુષ ઉમેદવારોની ઓળખ કરવાનું શરૂ કર્યું અને તે નિશ્ચિત શ્રેણીમાં માત્ર પુરુષ ઉમેદવારોના ગુણોને ધ્યાનમાં લઈ નીચેના ક્રમમાં આગળ વધ્યું (અર્થાત્ તે શ્રેણીની તમામ મહિલા ઉમેદવારો / મહિલા ઉમેદવારો દ્વારા પ્રાપ્ત ગુણોને બાકાત રાખીને) અને આ જ રીતે નીચે ઉતરતું રહ્યું જ્યાં સુધી તે એવા પુરુષ

ઉમેદવાર સુધી ન પહોંચ્યું કે જે, તે નિશ્ચિત શ્રેણીમાં જાહેર કરાયેલ ખાલી જગ્યાઓની સંખ્યાને આધારે, અંતિમ પુરુષ ઉમેદવાર ગણાતો હોય

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય(ઓ) તે ખાસ વર્ગમાં આવેલી ખાલી જગ્યાઓ ભરવા માટે આવશ્યક છે. તે ખાસ વર્ગના એવા છેલ્લાં પુરુષ ઉમેદવારે મેળવેલા ગુણોને સંબંધિત વર્ગ માટે લાયકાતના ગુણધોરણ/માપદંડ તરીકે ગણવામાં આવે છે, સ્વીકારવામાં આવે છે અને જી.પી.એસ.સી. દ્વારા લાગુ કરવામાં આવે છે (જેને જી.પી.એસ.સી. દ્વારા કટ-ઓફ ગુણ તરીકે વર્ણવવામાં આવે છે). જી.પી.એસ.સી. દ્વારા અનુસરવામાં આવેલી પ્રક્રિયા અને પદ્ધતિ તેની દ્વારા વર્ષ ૨૦૧૪ ની એસ.સી.એ. નં. ૧૪૮૪૯ માં દાખલ કરાયેલ તા. ૨૩.૨.૨૦૧૫ ના સોગંદનામાના પરિષ્કેદ નં. ૬.૨ થી ૬.૪ માં સમજાવવામાં આવી છે અને વધુમાં તા. ૨૪.૨.૨૦૧૫ ના તેના વધારાના સોગંદનામાના પરિષ્કેદ નં. ૨ માં પણ સમજાવવામાં આવી છે.

૧૮.૩ આ ઉપરાંત, તારીખ ૨૫.૯.૨૦૧૪ ની જાહેરનામાંમાં પણ જી.પી.એસ.સી. એ પોતે જ સ્વીકાર્યું છે અને જણાવ્યું છે કે: ક્રમ નંબર..... પર આવેલા અનુસૂચિત જનજાતિ વર્ગની મહિલા ઉમેદવારોની પસંદગી, તેમના સંબંધિત વર્ગોના પુરુષ ઉમેદવારો માટે નિર્ધારિત લઘુત્તમ લાયકાતના ધોરણમાં શિથિલતા આપી કર્યા પછી કરવામાં આવી છે. (ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

૧૮.૪ ઉક્ત સોગંદનામાઓમાં ઉલ્લેખિત વિગતો પરથી એવું બહાર આવ્યું છે કે સંયુક્ત (અર્થાત્, એ.સી.એફ. + આર.એફ.ઓ.) અનામત વિનાની / સામાન્ય વર્ગની ૮૪ જગ્યાઓમાંથી, સ્ત્રી ઉમેદવારો માટે ૨૬ જગ્યાઓ અનામત રાખવામાં આવી છે (ઉક્ત વર્ગ માટે જાહેર કરાયેલ કુલ ખાલી જગ્યાઓની સંખ્યાના ૩૦% પ્રમાણે) અને ઉક્ત જગ્યાઓ માટે સ્ત્રી ઉમેદવારોની પસંદગી કરવા માટે, સામાન્ય વર્ગના તે પુરૂષ ઉમેદવાર દ્વારા મેળવાયેલા ગુણોને, જેમનું નામ સામાન્ય / સંયુક્ત ગુણચાદીમાં ક્રમાંક નં. ૭૮ પર દર્શાવાયેલ છે, સામાન્ય / અનામત વિનાના વર્ગના છેલ્લાં ઉમેદવારના ગુણ તરીકે ગણવામાં આવે છે (જ્યારે કે માત્ર ૫૮ જગ્યાઓ / ખાલી જગ્યાઓ જ ભરવાની છે) અને ઉક્ત પુરૂષ ઉમેદવાર દ્વારા ક્રમાંક નં. ૭૮ પર પ્રાપ્ત થયેલા ગુણોને સામાન્ય / અનામત વિનાના વર્ગની સ્ત્રી ઉમેદવારો માટે લઘુત્તમ લાયકાતના ગુણ / ધોરણ તરીકે માન્ય ગણવામાં આવે છે, આ આધાર પર કે ક્રમાંક નં. ૭૮ પરનો ઉક્ત ઉમેદવાર સામાન્ય / અનામત વિનાના વર્ગમાં પસંદગી ચાદીમાં પ્રવેશ પામનાર છેલ્લો પુરૂષ ઉમેદવાર છે, અને ત્યારબાદ ઉક્ત ગુણોને અપનાવીને તથા લાગુ કરીને સ્ત્રી ઉમેદવારોની પસંદગી અને અનામત કોટાનું પાલન કરવા માટે ધોરણરૂપ માપદંડ તરીકે ઉપયોગમાં લેવામાં આવે છે. પૂછપરછના જવાબમાં, જી.પી.એસ.સી. તરફથી શિખેલા વકીલે રજૂઆત કરી અને સ્પષ્ટતા કરી કે ઉપરોક્ત રીતે જે ધોરણ / આધાર નક્કી કરવામાં આવ્યો, સ્થિર કરવામાં આવ્યો અને અપનાવવામાં આવ્યો (લાયકાતના ગુણ / ધોરણ તરીકે), તેને

તમામ હેતુઓ માટે, જેમાં નીચેનું પણ સમાવેશ થાય છે, માપદંડ અને ધોરણરૂપ આધાર તરીકે ગણવામાં આવે છે

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ વ્યક્તિઓ અન્ય ત્રણ શ્રેણીઓમાં પણ મહિલાઓ માટે અનામત કોટો ભરવાની પ્રક્રિયા અને હેતુ તથા વિશેષ લાયકાત ધરાવતા વ્યક્તિઓ માટે અનામત કોટામાં પસંદગી માંગતા ઉમેદવારો માટે.

૧૮.૫ એ ઉલ્લેખ કરવો પ્રાસંગિક છે કે પસંદગી ચાલીને અંતિમ સ્વરૂપ આપવાની અને સફળ ઉમેદવારોને જાહેર કરવાની અવસ્થા, ચકાસણીના ત્રણ તબક્કાઓ પાર કર્યા પછી પ્રાપ્ત થઈ હતી. એ પણ નોંધવા યોગ્ય છે કે પ્રતિવાદી જી.પી.એસ.સી.એ પણ કોઈ વિશિષ્ટ વર્ગમાં ઉમેદવાર દ્વારા મેળવાયેલા ગુણોને, તે અંતિમ ઉમેદવાર પુરુષ ઉમેદવાર છે કે સ્ત્રી ઉમેદવાર છે તે હકીકતની પરવા કર્યા વિના અથવા તેમાંથી અસંબંધ રહીને, અપનાવ્યા નહોતા; પરંતુ પ્રતિવાદી જી.પી.એસ.સી.એ જાણપૂર્વક સંબંધિત વર્ગોમાં માત્ર પુરુષ ઉમેદવારો દ્વારા મેળવાયેલા ગુણોને આધાર બનાવી પ્રક્રિયા શરૂ કરી અને માત્ર પુરુષ ઉમેદવારો દ્વારા મેળવાયેલા ગુણોને ધ્યાનમાં લેતા નીચેની દિશામાં આગળ વધ્યું, તથા તેવા અંતિમ પુરુષ ઉમેદવારે મેળવેલા ગુણોને લાયકાતનો ધોરણ તરીકે પસંદ કરી અપનાવ્યા.

૧૮.૬ આ નોંધપાત્ર છે કે ન તો ભરતી નિયમો, ન તો અનામત નિયમો અને ન તો પરીક્ષા નિયમો આવી પ્રક્રિયા અને પદ્ધતિ માટે જોગવાઈ કરે છે, કે તેનું પરિકલ્પન કરે છે, કે તેને અનુમતિ આપે છે અને/અથવા જી.પી.એસ.સી.ને આવી પ્રક્રિયા અનુસરવા માટે સત્તાધિકૃત કરે છે. તેથી, આવી પદ્ધતિ, આધાર અને પ્રક્રિયા નિયમો હેઠળ અનુમત્ય નથી. હકીકતમાં, આવી પ્રક્રિયા ચારેય વર્ગોની મહિલા ઉમેદવારો માટે અનામત રાખવામાં આવેલા ક્વોટાના સતર્ક, પ્રામાણિક, યથાર્થ અને સંપૂર્ણ અમલીકરણના વિરુદ્ધ જાય છે અને તેને નિષ્ફળ બનાવે છે.

૧૯. જી.પી.એસ.સી. દ્વારા લાયકાત ગુણ/ધોરણ નક્કી કરવા અને સ્થિર કરવા માટે અપનાવવામાં આવેલ આધાર/ધોરણ તેમજ અનુસરવામાં આવેલી કાર્યવાહી અને પદ્ધતિ માત્ર નિયમોના વિરુદ્ધ અને નિયમોની વ્યાપ્તિથી પર અથવા નિયમોથી બહાર જ નથી, પરંતુ આધાર/બેંચમાર્ક તરીકે માત્ર પુરૂષ ઉમેદવારે મેળવેલા ગુણોને જ અપનાવવાનો જે નિર્ણય/કાર્યવાહી કરવામાં આવી છે, તેના માટે કોઈ ચુકિતપૂર્ણ આધાર પણ નથી અને આવા નિર્ણય માટે જી.પી.એસ.સી.એ કોઈ સમજૂતી કે ન્યાયસંગત કારણ રજૂ કર્યું નથી, તથા જી.પી.એસ.સી. દ્વારા અનુસરવામાં આવેલી અને અપનાવવામાં આવેલી કાર્યવાહી, આધાર અને પદ્ધતિ અતર્કસંગત, અન્યાયસંગત છે અને લાગુ પડતા

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨

નિયમો ટકાઉ નથી.

૨૦. અદાલત તાત્કાલિક સ્પષ્ટ કરે છે કે ઉપરોક્ત અભિપ્રાય અને નિષ્કર્ષનો અર્થ એવો નથી, ન તો એવો કોઈ સંકેત છે, અને તેનો મતલબ પણ એવો નથી કે અદાલત લાયકાતના ધોરણને લાગુ કરવાની સિદ્ધાંત અને/અથવા પ્રથામાં અથવા નિર્ધારિત મર્યાદાથી નીચે લાયકાતના ધોરણમાં શિથિલતા ન આપવાની પ્રથામાં કોઈ ખામી જોવે છે. બિલકુલ નહીં. જરાય નહીં. અદાલતના મતે જે બાબત વાંધાજનક અને અસંગત છે, તે જી.પી.એસ.સી.એ લાયકાતના ગુણ/ધોરણ કેવી રીતે નક્કી કર્યા, તે માટે જે પ્રક્રિયા અનુસરવામાં આવી અને જે આધાર અપનાવવામાં આવ્યો તે છે (જેમાં માત્ર પુરુષ ઉમેદવારો દ્વારા મેળવાયેલા ગુણોને જ ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યા હતા), અને તે લાયકાતના ગુણ/ધોરણ નક્કી કરીને લાગુ પાડવાના નિર્ણય અંગે નથી. આ પૃષ્ઠભૂમિમાં અને બાબતને આ દૃષ્ટિએ જોતા, અદાલત આ નિષ્કર્ષે પહોંચવામાં દૃઢ વિશ્વાસ ધરાવે છે કે આક્ષેપિત પદ્ધતિ, આધાર અને પ્રક્રિયાને મંજૂરી તથા સ્વીકાર મળી શકે તેમ નથી. જી.પી.એસ.સી. દ્વારા અપનાવવામાં આવેલો મૂળભૂત આધાર જ તત્વતઃ ભૂલસભર, અતાર્કિક અને અસંગત છે.”

[ભાર આપવામાં આવ્યો છે]

૩.૩ સંક્ષેપમાં, વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે એવું નિષ્કર્ષ આપ્યું કે પુરુષ ઉમેદવારો માટેના લઘુત્તમ લાયકાત ગુણોના સંદર્ભે મહિલા ઉમેદવારો માટે લાયકાતના ધોરણમાં શિથિલતા આપવાની પ્રથાને સાથે રાખીને લાયકાતના

ધોરણને લાગુ કરવાની નિર્ધારણા દોષપૂર્ણ હતી. તેમ છતાં, નિર્ણયના પેરા ૨૫ માં, વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે સ્પષ્ટતા કરી હતી કે લાયકાત ગુણો નિર્ધારિત કરવાની કાર્યવાહી અને/અથવા તેમાં શિથિલતા મંજૂર કરવાની કાર્યવાહી મૂળભૂત રીતે તે પ્રક્રિયા જે રીતે હાથ ધરવામાં આવી હતી અને જી.પી.એસ.સી.એ જે આધાર અપનાવ્યો હતો તે કારણે ટકી શકતી નથી, અધિકારક્ષેત્રના અભાવને કારણે નહીં કે

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી તથા અન્ય ૨ જનોએ તેમ કરવું. વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે ઠરાવ્યું કે શિથિલતા મંજૂર કરવાની કાર્યવાહી માત્ર સત્તાના અભાવને કારણે ટકી શકતી નથી એવું નથી, પરંતુ તે ભેદભાવના દોષથી દૂષિત હોવાથી તેમજ સંબંધિત પરિબલો લાગુ કરવામાં થયેલી ભૂલને કારણે પણ ટકી શકતી નથી.

“૨૫. ઉપરોક્ત કારણોને લીધે અને હકીકતોના પ્રકાશમાં, જી.પી.એસ.સી. દ્વારા અનુસરવામાં આવેલી આક્ષેપિત પદ્ધતિ અને પ્રક્રિયા તેમજ લાયકાત ધોરણ નક્કી/નિર્ધારિત કરવા માટે જી.પી.એસ.સી. દ્વારા અપનાવવામાં આવેલ આધાર, તેમજ જી.પી.એસ.સી. દ્વારા નિર્ધારિત, સ્થિર કરવામાં આવેલ અને અપનાવવામાં આવેલ લાયકાત ગુણ/ધોરણ ટકાઉ નથી અને તેને રદ કરવાને પાત્ર છે, અને તેથી તે રદ કરવામાં આવે છે; અને તેના અનુસંગરૂપે, આવા લાયકાત ધોરણના અનુસરણમાં અને તેના આધારે (આક્ષેપિત પદ્ધતિમાં નક્કી કરાયેલા) જી.પી.એસ.સી. દ્વારા લેવામાં આવેલ તમામ અનુવર્તી અને

પરિણામસ્વરૂપ નિર્ણયો તથા પગલાં અમાન્ય ઠરે છે અને દોષિત બને છે. આ તબક્કે વધુમાં સ્પષ્ટ કરવું જરૂરી છે કે લાયકાત ગુણ/ધોરણ નક્કી કરવાની કાર્યવાહી અને/અથવા તેમાં છૂટછાટ આપવાની કાર્યવાહી મૂળભૂત રીતે તે સત્તાના અભાવને કારણે ટકાવવામાં આવતી નથી એવું નથી, પરંતુ ઉક્ત પ્રક્રિયા જે રીતે હાથ ધરવામાં આવી અને જે આધાર જી.પી.એસ.સી.એ અપનાવ્યો તેના કારણે ટકાવી શકાય તેવી નથી. છૂટછાટ આપવાની કાર્યવાહી પણ ટકાવી શકાય તેવી નથી, કારણ કે તે ભેદભાવના દોષથી દૂષિત છે અને સંબંધિત પરિબલોને લાગુ ન કરવાની ભૂલથી પીડિત છે, સત્તાના અભાવને કારણે નહીં.

[ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે]

૩.૪ આ અર્હતા ધોરણના પરિણામના બીજા પાસા અંગે, વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે એવું ઠરાવ્યું કે ૧૦% ના અર્હતા ધોરણની આ અમલવારીના પરિણામે, અનામત ક્વોટામાં પસંદગી મેળવવા ઇચ્છતી મહિલા ઉમેદવારોની પસંદગીની પ્રક્રિયામાં મહિલા ઉમેદવારોની સંખ્યામાં નોંધપાત્ર ઘટાડો થતો હતો

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ વ્યક્તિઓની પસંદગી કરવામાં આવી, યદ્યપિ દરેક વર્ગમાં નિયમોમાં નિર્ધારિત તથા જાહેરાતમાં સૂચિત પાત્રતાની શરતો પૂર્ણ કરતી અને તે મુજબ યોગ્ય એવી મહિલાઓ ઉમેદવારોની પૂરતી સંખ્યા ઉપલબ્ધ હતી. જીપીએસસી તરફથી વિદ્વાન વકીલે કરેલી રજૂઆત મુજબ જીપીએસસી દ્વારા અપાયેલી આ ૧૦% છૂટછાટ વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલના અભિપ્રાય પર આધારિત હતી, તે સંદર્ભે

વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે એવો નિષ્કર્ષ નોંધ્યો કે વર્ષો પહેલાં લેવાયેલો એવો અભિપ્રાય કોઈ કાયદેસર આધાર ધરાવતો નહોતો અને પ્રશ્નાધીન પદ સાથે તેનો કોઈ સંબંધ પણ ન હતો, અને તેથી તેના પર આધાર રાખી શકાય તેમ ન હતું.

૩.૫ ચારેય વર્ગોમાં મહિલા ઉમેદવારોની મર્યાદિત ભરતીની પ્રક્રિયાના પરિણામે ૨૧ ખાલી જગ્યાઓ ભરાઈ શકી ન હોવાથી, કારણ કે ૫૧ ખાલી જગ્યાઓમાંથી માત્ર ૩૦ મહિલા ઉમેદવારો જ લાયકાતના ધોરણના પરિણામે સ્થાન મેળવી શક્યાં હતા, અને આ ૨૧ જગ્યાઓ પુરૂષ ઉમેદવારોને સ્થાનાંતરિત કરીને જી.પી.એસ.સી. દ્વારા તેમની અનુસંગિક પસંદગી કરવામાં આવી હતી, તે બાબત પણ વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશ સમક્ષ વિચારણાનો વિષય હતી. ભરતીના નિયમોનું સંયુક્ત વાચન કરતાં લાયકાતના ધોરણમાં કરવામાં આવેલી શિથિલતા ખામીયુક્ત હતી એવો નિષ્કર્ષ કાઢ્યા બાદ, વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે ઠરાવ્યું કે જ્યારે ભરતીના નિયમો અને

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ જણા(ઓ), અનામતના નિયમોનું વાચન કરવામાં આવે, તો ભરતી પરીક્ષાના નિયમોમાં એવો પ્રાવધાન હતો કે અનામત વર્ગના આવશ્યક સંખ્યાના ઉમેદવારોને સમાવી શકાય તે માટે લાયકાતના ધોરણોમાં શિથિલતા લાવવામાં આવવી જોઈએ અને આયોગે અનામત વર્ગોને આવતી મહિલા ઉમેદવારો માટે અનામત રાખવામાં આવેલો હિસ્સો, પુરુષ ઉમેદવારોને તે સ્થાનાંતરિત કરવાની

બદલે, પોતાની દ્વારા નિર્ધારિત લાયકાતના ધોરણોમાં શિથિલતા લાવીને પણ, ભરવાનો પ્રયત્ન કરવો અનિવાર્ય હતો. આમ કરીને અને મહિલા ઉમેદવારોના પ્રવેશને મર્યાદિત રાખવાથી, મહિલાઓ માટેનું અનામત સંકુચિત થયું, જે નિયમો સાથે સુસંગત નહોતું.

૩.૬ જી.પી.એસ.સી. દ્વારા તા. ૦૯.૦૪.૧૯૯૭ અને ૨૨.૦૫.૧૯૯૭ ના પરિપત્રો પર મુકાયેલા આધાર અંગે, જેમાં એવું સ્પષ્ટીકરણ આપવામાં આવ્યું હતું કે જો જરૂરી સંખ્યામાં મહિલા ઉમેદવારો ઉપલબ્ધ ન હોય, તો સંબંધિત વર્ગોના પુરૂષ ઉમેદવારો દ્વારા ખાલી જગ્યાઓ ભરવામાં આવી શકે, વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે પરિપત્રોની વિસ્તૃત ચર્ચા કર્યા બાદ એવું નિષ્કર્ષ કાઢ્યું કે જ્યારે પરીક્ષા નિયમો આયોગને અનામત કોટાની જાહેર કરાયેલ ખાલી જગ્યાઓને શક્ય તેટલી સંપૂર્ણ હદ સુધી ભરવાની ફરજ પાડતા હોય અને જ્યારે મહિલા ઉમેદવારો ઉપલબ્ધ હોય, ત્યારે આવા પરિપત્રોનો આશ્રય લઈ શકાય નહીં.

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ જણા

૩.૭ અન્ય શબ્દોમાં, માનનીય એકલ ન્યાયાધીશે એવું નિષ્કર્ષ કર્યું કે અનામત નિયમો હેઠળ નિર્ધારિત મહિલાઓના અનામતનો લાભ, ૧૦% છૂટછાટ આપવાથી અને મહિલાઓ માટે અનામત રાખેલ ૨૧ જગ્યાઓ પુરુષ ઉમેદવારોને

સ્થાનાંતરિત કરવામાં આવવાથી, ભરતી નિયમો અને અનામત નિયમોની ભાવના વિરુદ્ધ રીતે મર્યાદિત થઈ ગયો હતો અને તેથી અરજીઓ મંજૂર કરવામાં આવી હતી. ૨૫.૦૯.૨૦૧૪ના અંતિમ પરિણામને તેમજ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. રમેશ રામ [(૨૦૧૦) ૭ એસ.સી.સી. ૨૩૪] ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયના આધારે જી.પી.એસ.સી. દ્વારા કરવામાં આવેલ અનુવર્તી પરિણામ-પુનરીક્ષણને રદ કરવામાં આવ્યું. માનનીય એકલ ન્યાયાધીશે પેરા ૫૭ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું: “૫૭. પરિણામે અને ઉપરોક્ત ચર્ચાઓના ઉપસંહારરૂપે:

(એ) અગાઉ ચર્ચાયેલ પદ્ધતિ, પ્રક્રિયા અને આધારનું અનુસરણ કરીને અને અપનાવીને પ્રતિવાદી જી.પી.એસ.સી. દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલ અને અમલમાં મૂકાયેલ લાયકાતના ગુણો/ધોરણ (જેનું વર્ણન જી.પી.એસ.સી. દ્વારા કટ-ઓફ ગુણો તરીકે કરવામાં આવ્યું છે) નોંધાયેલ કારણોને આધારે રદ કરવામાં આવે છે. (બી) પરિણામે, ઉપરોક્ત લાયકાતના ધોરણ અને/અથવા તેના આધારે આધારિત તમામ અનુવર્તી નિર્ણયો અને કાર્યવાહી, અથવા જે ઉપરોક્ત લાયકાતના ધોરણ/કટ-ઓફ ગુણોના અનુસરણમાં અને/અથવા તેના આધારે તથા તેનો અમલ કરીને કરવામાં આવી છે, તે ટકી શકતી નથી અને તેવા તમામ પરિણામસ્વરૂપ નિર્ણયો, પગલાં અને કાર્યવાહી રદ કરવામાં આવે છે. (સી) પરિણામે અને નોંધાયેલ કારણોને આધારે, જી.પી.એસ.સી. દ્વારા ૨૫.૯.૨૦૧૪ ના રોજ પ્રસિદ્ધ કરાયેલ પડકારાયેલ પસંદગી યાદી રદ કરવામાં

આવે છે. તેથી, જી.પી.એસ.સી. દ્વારા તા. ૨૩.૧.૨૦૧૫ ની જાહેરાતથી સુધારાયેલ યાદી આપમેળે નિષ્ફળ જાય છે અને ટકી શકતી નથી.

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય(ઓ)

(ડી) પ્રતિવાદી જીપીએસસી દ્વારા સૂચિત ખાલી જગ્યાઓમાંથી મહિલાઓ ઉમેદવારો માટે અનામત રાખવામાં આવેલી કેટલીક જગ્યાઓને તથા વિશેષ વિષય ધરાવતા ઉમેદવારો માટે અનામત રાખવામાં આવેલી જગ્યાઓમાંથી કેટલીક જગ્યાઓને ખાલી તરીકે વર્ગીકૃત કરવાની કાર્યવાહી, તેમજ ત્યારબાદ મહિલાઓ ઉમેદવારો માટે અનામત હિસ્સામાંથી પુરુષ ઉમેદવારોને અને વિશેષ વિષય ધરાવતા ઉમેદવારો માટે અનામત હિસ્સામાંથી ઉક્ત વિશેષ લાયકાત ન ધરાવતા અન્ય ઉમેદવારોને સ્થાનાંતરિત કરવાની આગળની/અનુસંગિક કાર્યવાહી પણ રદ કરવામાં આવે છે.

(ઈ) ગુણઆધારિત અનામત વર્ગના ઉમેદવારોની (જેઓએ પોતાના પ્રદર્શનના આધારે સામાન્ય/ખુદ્દી શ્રેણીમાં સ્થાન મેળવ્યું હતું) માત્ર એટલા કારણે કે તેમણે “રિયાયત” નો લાભ લીધો હતો, જેને “ગુણમાં શિથિલતા” તરીકે ગણાવી શકાય નહીં, તેમને તેમના સંબંધિત અનામત વર્ગમાં જ ગણવાની કાર્યવાહી પણ રદ કરવામાં આવે છે, કારણ કે તે જેતેન્દ્ર કુમાર સિંહ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયના વિરોધમાં હોવાનું જણાય છે.

(એફ) જ્યાં સુધી વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૪૮૪૯/૨૦૧૪નો સંબંધ છે, તે અંશતઃ મંજૂર કરવામાં આવે છે, એટલા અર્થમાં કે જીપીએસસી દ્વારા નિર્ધારિત કરાયેલા લાયકાત ધોરણ વિરુદ્ધ અરજદારોનો આક્ષેપ, લાયકાત ધોરણમાં શિથિલતા આપવા માટે ૧૦%નું માપદંડ અપનાવવા વિરુદ્ધનો આક્ષેપ અને અંતિમ પુરૂષ ઉમેદવાર દ્વારા મેળવાયેલા ગુણોને કટ-ઓફ ગુણ / લાયકાત ધોરણ તરીકે ગણવામાં લેવા વિરુદ્ધનો આક્ષેપ સ્વીકારવામાં આવે છે અને આવા આધાર પર તૈયાર કરાયેલ પસંદગી યાદી રદ કરવામાં આવે છે. જોકે, જે પ્રતિભાશાળી અનામત વર્ગના ઉમેદવારોએ સામાન્ય/અનામત વિનાની (ખુદ્દી) વર્ગની યાદીમાં સ્થાન મેળવ્યું છે, તેઓને અનામત કોટાનું પાલન કરવા માટે તેમની સંબંધિત અનામત વર્ગમાં ગણવામાં લેવા જોઈએ એવી દલીલ સ્વીકારવામાં આવતી નથી. આડવી અનામત, ભલે તે વિભાગીકૃત અનામત હોય, ઊભી અનામત માટેના કોટામાંથી કોઈ ભાગ કાપીને જાળવી રાખી શકાતી નથી.

(જી) જ્યાં સુધી વિશેષ નાગરિક અરજીઓ ક્રમાંક ૧૪૩૩૦/૨૦૧૪, ૧૪૩૩૧/૨૦૧૪ અને વિશેષ નાગરિક અરજીઓ ક્રમાંક ૧૬૬૨૦/૨૦૧૪નો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી ઉક્ત અરજીઓ પણ આ હદ સુધી અંશતઃ મંજૂર કરવામાં આવે છે કે અંતિમ ઉમેદવારના ગુણોને આધાર માનીને જી.પી.એસ.સી. દ્વારા નિર્ધારિત કરાયેલા લાયકાતના ધોરણ સામેનો વાંધો

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨(એસ) સ્વીકારવામાં આવે છે અને તે આધારે જીપીએસસી દ્વારા નિર્ધારિત કરાયેલ લાયકાતનો ધોરણ તથા પસંદગી યાદી રદ કરવામાં આવે છે અને ઉક્ત લાયકાતના ધોરણમાં શિથિલતા આપવા માટે ૧૦% ના માપદંડને અપનાવવા સામેનો વાંધો પણ સ્વીકારવામાં આવે છે. જોકે, વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૬૬૨૦ વર્ષ ૨૦૧૪ માં અરજદાર દ્વારા માંગી લેવામાં આવેલી વધુ રાહત, કે તેના મામલાને એ.એફ.ઓ.ની જગ્યા માટે વિચારવામાં આવે, તે સંબંધે સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે આ તબક્કે, ઉક્ત વિનંતી પર વિચારણા કરી શકાતી નથી, કારણ કે હવે નવી પસંદગી યાદી તૈયાર કરવાની પ્રક્રિયા હાથ ધરવી પડશે અને તે નવી સિરેથી અંતિમ કરવામાં આવશે.

(એચ) જ્યાં સુધી વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૧૩૮૫૭/૨૦૧૪ નો સંબંધ છે, ઉક્ત અરજી પણ આ હદ સુધી આંશિક રીતે મંજૂર કરવામાં આવે છે કે, ઉક્ત લાયકાત ધોરણ લાગુ કરવાનો નિર્ણય, લાયકાત ધોરણમાં શિથિલતા આપવા માટે ૭% ના માપદંડને લાગુ કરવાનો નિર્ણય, તથા વિશેષ વિષય ધરાવતા ઉમેદવારો માટે અનામત રાખવામાં આવેલા જાહેર કરાયેલ પદોના હિસ્સાને ખાલી ગણવાનો નિર્ણય (અર્થાત્ નિર્ધારિત વિશેષ લાયકાત ધરાવતા ઉમેદવારો) અને આગળ એવો જાહેર કરાયેલ પદ ખાલી ગણાવી તેવા પદને વિશેષ વિષયની લાયકાત ન ધરાવતા ઉમેદવારોને હસ્તાંતરિત કરવાનો નિર્ણય, રદ કરવામાં આવે છે.

(૧) જ્યાં સુધી વિશેષ દીવાની અરજી નં.૧૫૦૫૭/૨૦૧૫ નો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી આ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે સંબંધિત સમયે માત્ર એક જ દલીલ/વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો અને જોરપૂર્વક રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો, અર્થાત્, કે વિવાદિત જાહેરનામું ખોટું છે અને ટકાઉ નથી કારણ કે ઉક્ત જાહેરનામા હેઠળ રાહજૂઓની યાદી તૈયાર કરવામાં આવી નથી અને જાહેર કરવામાં આવી નથી, તેથી ઉક્ત અરજીનું પરીક્ષણ ઉપરોક્ત એકમાત્ર દલીલના પ્રકાશમાં અને ઉપરોક્ત વાંધાના સંદર્ભમાં કરવામાં આવે છે (વિશેષ દીવાની અરજી નં.૧૫૦૫૭/૨૦૧૫ ના અરજદારનો) અને એવું નિષ્કર્ષિત તથા ઠરાવવામાં આવે છે કે લાગુ પડતા નિયમોના પ્રકાશમાં ઉપરોક્ત વાંધો ટકાઉ નથી. યદ્યપિ ઉક્ત અરજદારે જાહેરનામા અને/અથવા પસંદગી યાદી અંગે અન્ય કોઈ દલીલ ઉઠાવી નહોતી, તેમ છતાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે અર્હતા ધોરણ / કટ-ઓફ ગુણ અને પસંદગી યાદી અંગેનો નિર્ણય (અન્ય અરજદારોના વાંધાઓના સંદર્ભમાં) વિશેષ દીવાની અરજી નં.૧૫૦૫૭/૧૦૭૫ ના અરજદારના કેસ પર પણ લાગુ પડશે અને તેને સંચાલિત કરશે.

(જે) જ્યાં સુધી વિશેષ નાગરિક અરજીઓ ક્રમાંક ૧૧૦૦/૨૦૧૫ અને

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી તથા અન્ય ૨ જન

જ્યાં સુધી ૧૧૪૧/૨૦૧૫ નો સંબંધ છે, ઉક્ત અરજીઓ પણ અંશતઃ મંજૂર કરવામાં આવે છે અને પ્રતિવાદી જીપીએસસી દ્વારા એવા ઉમેદવારોને વિચારણા માટે ગણવામાં લેવાનો નિર્ણય, જેમણે છૂટછાટ/અનામતનો લાભ લીધો હતો,

ભલે તેમણે લાયકાતના ધોરણમાં છૂટછાટનો લાભ લીધો ન હોય, તે જિતેન્દ્ર કુમાર સિંહ (ઉપરોક્ત) ના પ્રકરણમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયના વિરુદ્ધ હોવાને કારણે, રદ કરવામાં આવે છે.

(કે) જ્યાં સુધી વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૨૧૨૫/૨૦૧૫નો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી, જી.પી.એસ.સી. દ્વારા નક્કી કરાયેલ લાયકાતનો ધોરણ / કટ-ઓફ ગુણ રદ કરવામાં આવ્યો હોવાના પરિપ્રેક્ષ્યમાં, કોઈપણ ઉમેદવારને એ.સી.એફ. અથવા આર.એફ.ઓ.ના પદે ફાળવણી બાબતેનો નિર્ણય પ્રતિવાદી જી.પી.એસ.સી.એ નવી પસંદગી યાદી તૈયાર કર્યા બાદ નવી સિરેથી લેવો પડશે અને તેથી, આ તબક્કે અરજદાર દ્વારા માગવામાં આવેલી જાહેરાત (અથવા ઉક્ત અરજદારને એ.સી.એફ.ના પદે ફાળવવા બાબતની) મંજૂર કરી શકાય તેમ નથી. તેમ છતાં, અન્ય અરજીઓમાં ઉઠાવવામાં આવેલા સમાન અને સામાન્ય મુદ્દાઓ જેવી અન્ય દલીલોનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, તે અન્ય અરજીઓ સંદર્ભે આપેલ નિષ્કર્ષથી નિયંત્રિત થશે. આથી સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે નવી પસંદગી યાદી તૈયાર થયા બાદ અરજદારને થયેલી ફાળવણી બાબતે અરજદારને કોઈ ગિલો-ફરિયાદ હોય, તો તે તબક્કે જી.પી.એસ.સી.ના નિર્ણય વિરુદ્ધ યોગ્ય કાર્યવાહી હાથ ધરવા અરજદાર માટે ખુલ્લું અને અનુમત્ય રહેશે. જોકે, લાયકાતના ધોરણ / કટ-ઓફ ગુણ સંદર્ભે અદાલતના નિર્ણયને ધ્યાનમાં લેતા, ઉમેદવારોને ઉચ્ચ પદે ફાળવણી સહિતની અનુસંગિક કાર્યવાહી ટકી શકશે નહીં અને તે પ્રક્રિયા પણ નવી સિરેથી હાથ ધરવી પડશે. ” [ભાર મૂકવામાં આવ્યો]

૪. શ્રી ડી.જી. શુક્લા, ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલે અદાલતનું ધ્યાન સંબંધિત જોગવાઈઓ તરફ દોર્યું છે. તેમણે લાયકાતના ગુણો/ધોરણ (જી.પી.એસ.સી. દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા કટ-ઓફ ગુણો) નક્કી કરવાની પ્રક્રિયા અને તેના આધારનું, તેમજ ૨૫.૦૮.૨૦૧૪ના રોજ જાહેર કરાયેલ પરિણામ અને અનુસંગી

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ વ્યક્તિઓ, મહિલા ઉમેદવારો માટે અનામત રાખેલ ક્વોટાને પુરુષ ઉમેદવારોને હસ્તાંતરિત કરવાની કાર્યવાહી. તેઓ અદાલતનું ધ્યાન જી.પી.એસ.સી. દ્વારા દાખલ કરાયેલા જવાબી સોગંદનામા તરફ દોરશે.

૪.૧ શ્રી શુક્લા રજૂ કરે છે કે પ્રારંભિક કસોટી, લેખિત પરીક્ષા અને શારીરિક સહનશક્તિ કસોટી યોજ્યા બાદ પરિણામો જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા. તેઓ રજૂ કરે છે કે મહિલાઓ માટેની જગ્યાઓ ભરવાની પ્રક્રિયા અને આડી અનામતનો સિદ્ધાંત, રાજેશ કુમાર દરિયા વિ. રાજસ્થાન પબ્લિક સર્વિસ કમિશન [(૨૦૦૭) ૮ એસ.સી.સી. ૬૮૫] ના મામલામાં સર્વોચ્ચ અદાલતે પ્રતિપાદિત કરેલા કાયદા અનુસાર હતો. તેઓ વધુમાં રજૂ કરે છે કે ઉક્ત નિર્ણયમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે દર્શાવ્યા મુજબ, અનુચ્છેદ ૧૬(૪) હેઠળ અનુસૂચિત જાતિ, અનુસૂચિત જનજાતિ અને અન્ય પછાત વર્ગોની શ્રેણીઓને અનુકૂળ સામાજિક અનામત “ઊભી અનામત” છે, જ્યારે અનુચ્છેદ ૧૬(૧) અને ૧૫(૩) હેઠળ

શારીરિક રીતે દિવ્યાંગ, મહિલાઓ વગેરેને અનુકૂળ વિશેષ અનામત “આડી અનામત” છે.

૪.૨ શ્રી શુક્લા રજૂ કરતાં કે જનરલ એડમિનિસ્ટ્રેશન ડિપાર્ટમેન્ટ (જી.એ.ડી.) દ્વારા તા. ૦૯.૦૪.૧૯૯૭ના રોજ બહાર પાડવામાં આવેલી, ગુજરાત સિવિલ સર્વિસિસ (અનામતની

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી તથા ૨ અન્ય મહિલાઓ માટેના પદો) નિયમો, ૧૯૯૭ દ્વારા તમામ વર્ગોની મહિલાઓ માટે ૩૦% પદોની જોગવાઈ કરતા નિયમો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા હતા. તા. ૨૨.૦૫.૧૯૯૭ના રોજ જી.એ.ડી. દ્વારા એક અધિસૂચના બહાર પાડવામાં આવી હતી. તેઓ અદાલતનું ધ્યાન તે અધિસૂચના તરફ દોરશે અને સમજાવશે કે તે અધિસૂચનામાં એવી કલ્પના કરવામાં આવી હતી કે જો મહિલા ઉમેદવારો ઉપલબ્ધ ન હોય, તો તે પદો પુરુષ ઉમેદવારો દ્વારા ભરવામાં આવી શકે.

૪.૩ શ્રી શુક્લા અદાલતનું ધ્યાન અપીલની પેપરબુક તરફ પણ દોરશે, જેમાં મૂળ અરજદાર દ્વારા ફાઈલ નોંધો રજૂ કરવામાં આવી છે, જેમાં એડવોકેટ જનરલના મતને વ્યાપકપણે ધ્યાનમાં લઈ, તેમના સંબંધિત વર્ગોના પુરુષ ઉમેદવારો માટે નિર્ધારિત લઘુત્તમ લાયકાતના ધોરણોમાં ૧૦% છૂટ આપી મહિલા ઉમેદવારોની પસંદગી કરવાનો નિર્ણય કમિશન દ્વારા ૨૫.૧૦.૨૦૦૧ના

રોજ લેવામાં આવ્યો હતો. વધુમાં, સુનાવણી દરમિયાન જીપીએસસી તરફથી શ્રી શુક્લા દ્વારા એક વધારાનું સોગંદનામું પણ દાખલ કરવામાં આવ્યું છે. તે સોગંદનામા પર આધાર રાખીને, તેઓ રજૂ કરશે કે અપીલકર્તા કમિશને તેમના સંબંધિત વર્ગોના પુરૂષ ઉમેદવારો માટે નિર્ધારિત લઘુત્તમ લાયકાતના ધોરણોમાં ૧૦% છૂટ આપી મહિલાઓની પસંદગી કરવાનો નીતિ-નિર્ણય રપ.૧૦.૨૦૦૧ના રોજ કર્યો હતો. ઉક્ત નીતિ-નિર્ણય તે સમયના

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ એડવોકેટ જનરલ, ગુજરાત તા. ૦૬.૧૦.૨૦૦૧. એડવોકેટ જનરલનો અભિપ્રાય, ફાઇલની નોંધો અને તા. રપ.૧૦.૨૦૦૧નો નીતિ-નિર્ણય અભિલેખ પર છે. સહેલાઈથી સંદર્ભ માટે તે જ નીચે ઉદ્ઘૃત કરવામાં આવે છે:

“એક્સ પાર્ટે: સચિવ, ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ અમદાવાદ. પ્રશ્નકર્તા.

અભિપ્રાય: ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦૮ની જોગવાઈના ઉપબંધ દ્વારા પ્રદાન કરાયેલ સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને રાજ્ય સરકારે ‘ગુજરાત નાગરિક સેવાઓ (મહિલાઓ માટે પદોના અનામત અંગેના) નિયમો, ૧૯૯૭’ તરીકે ઓળખાતા નિયમો બનાવ્યા છે. ઉક્ત નિયમોના નિયમ ૨ નીચે મુજબ વાંચાય છે: “૨. મહિલાઓ માટે પદોનું અનામત રાજ્યના કારોબાર સાથે સંકળાયેલી જાહેર સેવાઓ અને પદો પરની ભરતી સંબંધિત કોઈપણ નિયમો અથવા

આદેશોમાં રહેલી કોઈપણ બાબત હોવા છતાં (એ) અનુસૂચિત જાતિઓને સંબંધિત મહિલાઓના હિતમાં તેવી જાતિઓના હિતમાં અનામત રાખવામાં આવેલા પદોમાંથી ત્રીસ ટકા પદો અનામત રાખવામાં આવશે;

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ (એસ) (બી) અનુસૂચિત જનજાતિઓની સ્ત્રીઓના હિતમાં તેવી જનજાતિઓના હિતમાં આરક્ષિત પદોમાંથી ત્રીસ ટકા પદો આરક્ષિત રાખવામાં આવશે;

(સી) સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગોને અનામત રાખવામાં આવેલી જગ્યાઓમાંથી તેવા વર્ગોની સ્ત્રીઓના હિતમાં ત્રીસ ટકા જગ્યાઓ અનામત રાખવામાં આવશે;

(ડી) અનુસૂચિત જાતિઓ, અનુસૂચિત જનજાતિઓ અને સામાજિક તથા શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગોના હિતમાં અનામત રાખવામાં આવેલી જગ્યાઓ સિવાયની જગ્યાઓમાંથી ત્રીસ ટકા જગ્યાઓ મહિલાઓના હિતમાં અનામત રાખવામાં આવશે.”

૨. ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગે ગુજરાત વહીવટી સેવાઓમાં વર્ગ ૧ અને વર્ગ ૨ ની જગ્યાઓ માટે અરજીઓ મંગાવી હતી. કારણ કે ૭૦,૦૦૦ અરજીઓ પ્રાપ્ત થઈ હતી, તેથી જાહેર સેવા આયોગે છટણી કસોટી યોજી હતી. છટણી કસોટીનું પરિણામ પ્રક્રિયાધીન છે. છટણી કસોટીના પરિણામના આધારે, ઉમેદવારોને

યોજનારી લેખિત કસોટી અને મૌખિક કસોટીમાં સ્પર્ધા કરવી આવશ્યક રહેશે. અનુસરે યોજનારી લેખિત કસોટી અને મૌખિક કસોટીમાં મૂલ્યાંકનના હેતુસર છટણી કસોટીના પરિણામોને ગણતરીમાં લેવામાં આવવાના નથી.

૩. તેથી, પ્રશ્નકર્તા – સચિવ, ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ, એ બાબતે મારું અભિપ્રાય માંગે છે કે શું આયોગ માટે મહિલા ઉમેદવારોને આગળની સ્પર્ધાત્મક કસોટીમાં ભાગ લેવા સક્ષમ બનાવવા માટે એલિમિનેશન ટેસ્ટ માટેની મેરીટની કસોટીમાં શિથિલતા આપવી શક્ય છે કે નહીં.

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી તથા ૨ અન્ય(ઓ)

જ. મહિલા ઉમેદવારોના હિતાર્થે, લોક સેવા આયોગ દ્વારા છટણી પરીક્ષા માટે નક્કી કરાયેલા લાયકાતના ગુણોમાં શિથિલતા આપવા માટે સામાન્ય નીતિગત નિર્ણય લેવામાં આવી શકે છે. આ નીતિ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૬ હેઠળ કાનૂની રીતે માન્ય છે.

૫. ૧૯૯૯(૯) જજમેન્ટ્સ ટ્રુડે ૧૫૨ (હરિદાસ પાર્સેડિયા વિ. ઉર્મિલા શાક્ય તથા અન્ય) માં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

અતઃ, આપણે જોવું રહ્યું કે મધ્ય પ્રદેશ રાજ્યએ, પોતાના વિવેકાધિકારમાં અને અનુચ્છેદ ૧૬ની સ્વીકાર્ય મર્યાદાઓની અંદર, વિભાગીય પરીક્ષાઓમાં ઉપસ્થિત થનારા અનુસૂચિત જાતિ/અનુસૂચિત જનજાતિના ઉમેદવારોને પાસિંગ ગુણોમાં સામાન્ય છૂટછાટ આપવા બાબતે કોઈ નીતિગત નિર્ણય કર્યો હતો કે નહીં.

અદાલતે ધારણ કર્યું કે

અનુસૂચિત જાતિ/અનુસૂચિત જનજાતિના ઉમેદવારો અનામત વર્ગની જગ્યાઓ માટે પરસ્પર સ્પર્ધા કરતા હોય ત્યારે પણ તેમના માટે લેખિત પરીક્ષા પાસ કરવી આવશ્યક છે. તેમની માટે પાસિંગ ગુણ સમાન જ રહે છે, અર્થાત્ ૪૦%, જ્યારે સામાન્ય વર્ગના ઉમેદવારો માટે ૫૦% પાસિંગ ગુણ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા છે.

આ મુજબ, આરક્ષિત વર્ગના ઉમેદવારો અંગેની લાયકાત માટેની લઘુત્તમ ગુણમર્યાદા ૫૦% ગુણમાંથી ઘટાડી ૪૦% ગુણ કરવામાં આવી.

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી તથા ૨ અન્ય(ઓ)

૬. એ.આઈ.આર. ૧૯૯૭ એસ.સી. ૩૦૩ (છત્તર સિંહ વિ. સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન) માં સર્વોચ્ચ અદાલતે અપવર્જન કસોટીની યોજના પર વિચારણા કરી છે. તેના ચુકાદાના પરિષ્કેદ ૧૪ માં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન

કર્તુ હવું: ‘હેતુ એ છે કે ઉમેદવારોની અતિશય લાંબી યાદી દૂર કરવામાં આવે જેથી વિવિધ સેવાઓમાં સૂચિત પદો/ખાલી જગ્યાઓની સંખ્યાના ૧૫ ગણાં ઉમેદવારોને મુખ્ય પરીક્ષામાં બેસવાની તક આપવામાં આવે; અન્ય શબ્દોમાં, દરેક એક પદ/ખાલી જગ્યા માટે ૧૫ ઉમેદવારો હોવા જોઈએ. પરીક્ષામાં સ્પર્ધા દ્વારા શ્રેષ્ઠ પ્રતિભા મેળવવા માટે વધુ વિશાળ અવકાશ રહેશે. અંતિમ હેતુ ઓછામાં ઓછા ત્રણ ઉમેદવારો અથવા જેમ નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું હોય તેવા ઉમેદવારો મેળવવાનો છે, જેમને મૌખિક પરીક્ષા માટે બોલાવી શકાય. તેથી, સામાન્ય ઉમેદવારો માટે કટ-ઓફ તરીકે કુલ ગુણોની નીચલી સીમા એવી રીતે નક્કી કરવી જોઈએ કે જેથી અન્ય પછાત વર્ગો, અનુસૂચિત જાતિઓ અને અનુસૂચિત જનજાતિઓ સહિત ઉમેદવારોની જરૂરી સંખ્યા પ્રાપ્ત થાય. તેથી, નીચલી સીમા એવી રીતે નક્કી કરવી જોઈએ કે જેથી સૂચિત પદો/ખાલી જગ્યાઓની સંખ્યાના ૧૫ ગણાં ઉમેદવારો પ્રાપ્ત થાય અને ઉમેદવારોને મુખ્ય પરીક્ષામાં સ્પર્ધા કરવાની તક મળી રહે. જોગવાઈ મુજબ, જો આ સીમા અનુસૂચિત જાતિ અથવા અનુસૂચિત જનજાતિના ઉમેદવારો દ્વારા પ્રાપ્ત ન થઈ હોય, તો તેમને મુખ્ય પરીક્ષામાં બેસવા લાયક જાહેર કરવા માટે સામાન્ય ઉમેદવારો માટે નક્કી કરાયેલી છેલ્લી સીમાથી વધુ ૫% સુધીનો ઘટાડો કરી શકાય. અન્ય શબ્દોમાં, જ્યાં અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિના ઉમેદવારોની તેમની માટે અનામત રાખવામાં આવેલી કુલ ખાલી જગ્યાઓની સંખ્યાના ૧૫ ગણાં ઉમેદવારો ઉપલબ્ધ ન હોય, ત્યાં સેવા આયોગે વધુ નીચે જવું પડે અને સામાન્ય ઉમેદવારો માટે નિર્ધારિત નીચલી સીમાના ગુણોમાંથી

૫% ગુણ ઘટાડવા પડે અને ત્યારબાદ સામાન્ય ઉમેદવારો માટે પી.એસ.સી. દ્વારા નક્કી કરાયેલી નીચલી સીમાથી ૫% ઓછા ગુણ મેળવનાર અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિના ઉમેદવારોને મુખ્ય પરીક્ષામાં હાજર થઈ શકે તે માટે પાત્ર જાહેર કરવા પડે. ”

૭. એ.આઈ.આર. ૧૯૯૯ એસ.સી. ૨૮૯૪ (ડૉ. પ્રીતી શ્રીવાસ્તવ અને અન્ય ગુજરાત પબ્લિક સર્વિસ કમિશન વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય(એસ) વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય) માં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે “સામાન્ય પ્રવેશ પરીક્ષામાં, અનામત વર્ગના ઉમેદવારો માટે સામાન્ય વર્ગના ઉમેદવારોની સરખામણીએ નીચા લાયકાતી ગુણ નિર્ધારિત કરી શકાય કે નહીં, અને જો કરી શકાય, તો કેટલા નીચા, તે મૂળભૂત રીતે મેડિકલ કાઉન્સિલ ઓફ ઇન્ડિયા જેવી નિષ્ણાત સંસ્થા નક્કી કરવાની બાબત છે; પરંતુ અનુસ્નાતક સ્તરે અનામત વર્ગના ઉમેદવારો અને સામાન્ય વર્ગના ઉમેદવારો માટેના લાયકાતી ગુણોમાં મોટો તફાવત હોઈ શકતો નથી.” સર્વોચ્ચ અદાલતે અનામત વર્ગ માટે ૨૦% અને સામાન્ય વર્ગ માટે ૪૫% ના કટ ઓફ ટકાને મંજૂરી આપી નહોતી અને એવું જણાવ્યું હતું કે અનામત વર્ગ માટે ૨૦% અને સામાન્ય વર્ગ માટે ૪૫% જેટલો લાયકાતી ગુણોનો તફાવત અનુસ્નાતક મેડિકલ તાલીમ અને શિક્ષણના સ્તરે જાહેર હિત જાળવી રાખવા માટે અતિશય મોટો તફાવત છે.

૮. સર્વોચ્ચ અદાલતના ઉપરોક્ત નિર્ણયોની પૃષ્ઠભૂમિમાં, જાહેર સેવા આયોગ ઉમેદવારોની પસંદગી માટે જાહેર સેવા આયોગ દ્વારા લેવામાં આવતી નાબૂદી કસોટી તેમજ સ્પર્ધાત્મક કસોટી બંનેમાં, ભરતીના સંબંધિત સ્ત્રોતો (વર્ગો) ના પુરુષ ઉમેદવારોની સરખામણીમાં મહિલા ઉમેદવારો માટે નીચા લાયકાત ગુણ નક્કી કરી શકે છે. કેટલા ટકાથી ગુણ ઓછા કરવા તે સર્વોચ્ચ અદાલતના ઉપરોક્ત નિર્ણયોના સંદર્ભમાં જાહેર સેવા આયોગ દ્વારા નક્કી કરવાનું રહેશે. તે પ થી ૧૫ ટકા સુધીની મર્યાદામાં હોઈ શકે છે.

સી/એલપીએ/૧૧૦૫/૨૦૧૫ સી.એ.વી. ચુકાદો તારીખ ૩૧.૦૩.૨૦૨૧
ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેટા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨
(એસ)

તે મુજબ સલાહ આપો.

અમદાવાદ, તારીખ : ૬મી ઓક્ટોબર, ૨૦૦૧

ફાઈલ નોંધ:

(એસ.એન. શેલત) એડવોકેટ જનરલ ગુજરાત રાજ્ય”

(અનુવાદિત આવૃત્તિ)

સામાન્ય વહીવટ વિભાગની તા. ૦૯/૦૪/૧૯૯૭ ની બે સૂચનાઓ દ્વારા, રાજ્ય સરકાર દ્વારા તમામ સેવાઓ અને હોદ્દાઓમાં મહિલાઓની નિમણૂક માટે સંબંધિત વર્ગમાં ૩૦% હોદ્દાઓ અનામત રાખવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી. વધુમાં, સરકારી સેવાઓમાં સીધી ભરતીના તબક્કે, ઉચ્ચતમ વયમર્યાદામાં પાંચ વર્ષની છૂટ આપવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. આ આદેશ તા. ૦૯/૦૪/૧૯૯૭ થી અમલમાં આવ્યો છે. ત્યારબાદ, ઉક્ત બાબતમાં ઉઠાવવામાં આવેલા અનેક મુદ્દાઓ અંગે સામાન્ય વહીવટ વિભાગે તા. ૨૨/૦૫/૧૯૯૭ ના પરિપત્ર દ્વારા સ્પષ્ટતા કરી હતી, જેમાં નીચે દર્શાવેલ મહત્વપૂર્ણ જોગવાઈઓ સમાવિષ્ટ છે.

જો મહિલાઓ માટે અનામત બેઠકો માટે પૂરતી મહિલા ઉમેદવારો ઉપલબ્ધ ન હોય, તો મહિલા ઉમેદવારની બેઠક પુરુષ ઉમેદવારને ફાળવી શકાય. સરકારનું લક્ષ્ય ૩૦% નું ભરતિયું કરવાનું છે

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ વ્યક્તિઓ મહિલાઓના ઉમેદવારો દ્વારા કુલ ખાલી જગ્યાઓ. તેથી, ૩૦% જગ્યાઓની ભરતી કરતી વખતે ગુણક્રમના આધારે પ્રવેશ અપાયેલા ઉમેદવારોની ગણતરી કર્યા બાદ, ૩૦% માં મહિલાઓના બાકીના ઉમેદવારોને અનામતના આધારે પ્રવેશ આપી શકાય.

૨. મહિલા ઉમેદવારો માટે ૩૦% બેઠકો અનામત રાખવાની સરકારની નીતિના સંદર્ભમાં મહિલા ઉમેદવારો માટે પસંદગીના ધોરણ બાબતે એડવોકેટ જનરલના અભિપ્રાયને અનુસરીને, આયોગે તા. ૨૫/૧૦/૨૦૦૧ના નિર્ણય દ્વારા તે શ્રેણીના પુરુષ ઉમેદવારોના ધોરણના માત્ર ૧૦% જેટલું લાયકાત ધોરણ રાખીને પસંદગીનું ધોરણ સ્વીકાર્યું છે. આયોગના નિર્ણયને અનુસરીને, આયોગ દ્વારા લેવામાં આવતી વિવિધ ખાલી જગ્યાઓ માટેની વ્યક્તિગત મુલાકાતના પરિણામને અંતિમ સ્વરૂપ આપતી વખતે આવી પ્રક્રિયા અનુસરવામાં આવે છે.

૩. કમિશને મેડિકલ ઓફિસર (આયુર્વેદ) વર્ગ-૨ માટે ક્રમાંક નં. ૧૦૦/૨૦૦૫-૨૦૦૬ મુજબ જાહેરાત બહાર પાડી હતી, જેમાં કુલ ૧૭૦ બેઠકો સામેલ હતી. જણાવેલ ૧૭૦ બેઠકોમાંથી ૪૦ બેઠકો અનુસૂચિત જનજાતિ માટે અનામત રાખવામાં આવી હતી, જેમાંથી ૧૨ બેઠકો મહિલાઓ માટે અનામત હતી. જણાવેલ ૫૬ માટેની વ્યક્તિગત મુલાકાતમાં, કમિશને સામાન્ય વર્ગ તથા અનામત ૫૬ માટે પુરુષ ઉમેદવારો માટે ૪૦ ગુણ અને મહિલા ઉમેદવારો માટે ૩૬ ગુણનો લાયકાત ધોરણ નક્કી કર્યો હતો, અને અનામત ૫૬ માટે પુરુષ ઉમેદવારો માટે ૨૫ ગુણ તથા મહિલા ઉમેદવારો માટે ૨૨ ગુણ નક્કી કર્યા હતા. અનુસૂચિત જનજાતિની ૪૦ બેઠકોમાંથી ૨૮ બેઠકોમાં ૨ ઉમેદવારો પસંદ કરવામાં આવ્યા હતા, જેમણે ૨૫ ગુણ મેળવ્યા હતા, જ્યારે મહિલાઓ માટે અનામત ૧૨ બેઠકોમાં, ૩ ઉમેદવારો ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ વ્યક્તિઓએ ૨૫ ગુણ મેળવ્યા હતા અને

બાકીના ૯ ઉમેદવારોએ ૨૨ ગુણ મેળવ્યા હતા અને તેમની પસંદગી કરવામાં આવી હતી, જ્યારે ૨૨ ગુણ મેળવનાર અન્ય મહિલા ઉમેદવારોને પસંદગી યાદીમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો નહોતો. આ ઉમેદવારોમાંથી ડૉ. કોમલ કટારા અને અન્ય એક ઉમેદવારે આ માનનીય વડી અદાલતમાં મામલામાં રાહત માગી હતી, જેમાં વિશેષ નાગરિક અરજીએ થયેલો ચુકાદો કમિશનના પક્ષમાં હતો અને ઉમેદવારોએ એલ.પી.એ. દાખલ કરી હતી, જેમાં વિભાગીય ખંડપીઠે ૧૦/૦૯/૨૦૦૯ના રોજ ચુકાદો આપ્યો હતો. તેમાં એવો આદેશ કરવામાં આવ્યો હતો કે ૨૮ પદોની ગુણયાદીમાં ૨૫ ગુણ અથવા તેથી વધુ ગુણ મેળવનાર અનુસૂચિત જનજાતિના ઉમેદવારો (પુરુષ અથવા મહિલા) નો સમાવેશ કરીને ગુણક્રમ તૈયાર કરવો અને મહિલા ઉમેદવારો માટે અનામત ૧૨ પદો સામે ૨૫ કરતાં ઓછા પરંતુ ૨૨ કરતાં વધુ ગુણ મેળવનાર મહિલા ઉમેદવારોનો વિચાર કરવો. આ ચુકાદાને અનુસરીને, જણાવેલ પદનું પરિણામ સરકારની ભલામણ માટે મોકલવામાં આવ્યું હતું અને તે મુજબ ઉમેદવારોની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી.

૪. કમિશન અથવા રાજ્યએ માનનીય વડી અદાલતનું ધ્યાન સામાન્ય વહીવટ વિભાગના તા. ૨૨/૦૫/૧૯૯૭ ના પરિપત્રની જોગવાઈ તરફ દોર્યું નહોતું અને એલ.પી.એ.માં પણ એ જ ઘટના બની હતી. તેથી, કમિશન અને રાજ્યએ માનનીય વડી અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠના ચુકાદા સંબંધે એમ.સી.એ. રજૂ કર્યા હતા. એમ.સી.એ. નં. ૪૧૧/૨૦૧૦ નો ચુકાદો તા. ૧૬/૦૩/૨૦૧૦ ના

રોજ આપવામાં આવ્યો હતો, જ્યારે કમિશન દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ બાકીના ત્રણ એમ.સી.એ. અને રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ એક એમ.સી.એ. હજુ ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ પ્રતિવાદી બાકી છે. એમ.સી.એ.ના ચુકાદામાં, સહાયક સરકારી વકીલે એવી રજૂઆત કરી હતી કે સામાન્ય વહીવટ વિભાગના તા. ૨૨/૦૫/૧૯૯૭ ના પરિપત્રના મુદ્દા નં. ૭ માં સમજાવ્યા મુજબ, મહિલા ઉમેદવારોની નિમણૂક માત્ર આરક્ષિત જગ્યાઓ પર જ થઈ શકે, જ્યારે જગ્યાઓ મહિલા ઉમેદવારો માટે આરક્ષિત હોય અને બાકીની ૭૦% જગ્યાઓ ધ્યાનમાં લેવાની આવશ્યકતા રહેતી નથી. માનનીય વડી અદાલતે ઉક્ત રજૂઆત સ્વીકારી નહોતી અને અગાઉ આપવામાં આવેલ ચુકાદાની પુષ્ટિ કરી હતી.

૫. એડવોકેટ જનરલનો અભિપ્રાય આયોગ દ્વારા માંગવામાં આવ્યો હતો કે માનનીય વડી અદાલતના તા. ૧૦/૦૯/૨૦૦૯ ના આદેશના તથ્યો તમામ જાહેરાતો પર લાગુ પડે છે કે માત્ર મેડિકલ ઓફિસર (આયુર્વેદ) વર્ગ-૨ ની જાહેરાત માટે જ લાગુ પડે છે. એડવોકેટ જનરલનો અભિપ્રાય તેમના તા. ૨૪/૧૨/૨૦૦૯ ના પત્ર દ્વારા પ્રાપ્ત થયો હતો, જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે રિવ્યૂ પિટિશનના ચુકાદાનું ઉચ્ચારણ થાય ત્યાં સુધી આ ચુકાદો તમામ જાહેરાતો પર લાગુ પડે છે. તેથી, આયોગે જાહેરાતોમાં અનુરૂપ રીતે આ ચુકાદાનું પાલન કર્યું છે અને તે ચાલુ રાખ્યું છે. એટલે કે, મહિલા અનામત સિવાયની સામાન્ય જગ્યાની મેરીટ યાદીમાં સમાવિષ્ટ થયેલી મહિલા ઉમેદવારોને મેરીટના

આધારે સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે અને અનામત જગ્યાઓ અંગે મહિલા ઉમેદવારો માટે અલગ મેરીટ યાદી તૈયાર કરવામાં આવી છે.

૬. સામાન્ય વહીવટ વિભાગના તા. ૨૨/૦૫/૧૯૯૭ ના પરિપત્રમાં જનરલ ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ વ્યક્તિઓ બાબતે, ગુણધારના આધારે સમાવેશ પામેલા ઉમેદવારો માટે અનામત જગ્યાઓમાંથી ૩૦% નો વિચાર કરવાની જોગવાઈ છે. જ્યારે, ઉપરોક્ત ચુકાદાને ધ્યાને લેતાં, આયોગે ગુણવત્તાવાળી મહિલા ઉમેદવારોને ૩૦% અનામત જગ્યાઓ સામે ગણતરીમાં લીધા નથી. તેઓને મહિલાની અનામત જગ્યાઓ સિવાયની બાકી રહેલી જગ્યાઓની ગુણચાદીમાં ગણતરીમાં લેવામાં આવે છે.

(૭) તે જ ધોરણ મુજબ, ગુજરાત એડમિનિસ્ટ્રેટિવ સર્વિસિસ વર્ગ – ૧/૨ ની ૧૩-૦૫-૨૦૧૦ના રોજ જાહેર કરાયેલ પરીક્ષાઓનું પરિણામ તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે. જેમાં, ૨૩ મહિલા ઉમેદવારોને મેરીટોરિયસ ઉમેદવારો તરીકે પસંદ કરવામાં આવ્યા છે, જેઓ પુરુષ ઉમેદવારો માટે નિર્ધારિત પાત્રતાના માપદંડોને પૂર્ણ કરતા હતા અને મહિલા અનામતની જગ્યાઓના સંદર્ભમાં તેમની ગણતરી કરવામાં આવી નથી.

(૮) માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ઊભી અને આડી અનામત અંગે ચુકાદાઓ આપેલા છે. જેમાં તાજેતરનો ચુકાદો ૦૩૦૬૨૦૧૦ના રોજ પબ્લિક સર્વિસ કમિશન, ઉત્તરાંચલ વિરુદ્ધ મમતા બિસ્ટ અને અન્યના મામલામાં આપવામાં આવ્યો છે. આ ચુકાદામાં ઉદ્દેખિત સર્વોચ્ચ અદાલતના અન્ય ચુકાદાઓ તેમજ આ ચુકાદાની વિગતોને ધ્યાનમાં લેતા, મહિલા અનામતને આડી અનામતમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. તેથી, મહિલા અનામતની બેઠકો માટે પસંદગી કરતી વખતે, પ્રતિભાશાળી મહિલા ઉમેદવારોને પણ તેઓ માટે નિર્ધારિત અનામત પદોના સંદર્ભમાં ગુજરાત પબ્લિક સર્વિસ કમિશન વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ ના સંદર્ભ સાથે ગણતરીમાં લેવામાં આવશે. આવી પરિસ્થિતિમાં, હાલમાં માનનીય વડી અદાલતમાં ચાર પુનર્વિલોકન અરજીઓ બાકી છે. તેથી, સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાઓનો સંદર્ભ આપી પ્રથમ ઉક્ત અરજીઓની સુનાવણી થાય તે માટે પગલાં લેવા યોગ્ય રહેશે કે પછી જ્યાં પરિણામ જાહેર થયું છે અને નિમણૂક પ્રક્રિયા બાકી છે એવા મામલાઓમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાઓને ધ્યાનમાં રાખીને પરિણામમાં સુધારો કરવા માટે પગલાં લેવા યોગ્ય રહેશે, તે વિચારવાનું છે.

(૯) આ કેસમાં કાનૂની અભિપ્રાય લેવો જરૂરી છે કારણ કે, આયોગે વર્ગ ૧ / વર્ગ ૨ ની જગ્યાનું પરિણામ ૧૩૦૫૨૦૧૦ના રોજ જાહેર કર્યા પછી, તત્કાલે એસોસિયેટ્સે પોતાના પત્ર તા. ૦૫૦૭૨૦૧૦ દ્વારા સરકાર અને જાહેર સેવા આયોગને કાનૂની નોટિસ પાઠવી છે. જાહેર સેવા આયોગને આ નોટિસ ૦૮૦૭-

૦૧૦ના રોજ પ્રાપ્ત થઈ છે. આ કાનૂની નોટિસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના બે તાજેતરના ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

(૧) યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. રમેશ, રામ અને અન્ય. સી.એ. નં. ૪૩૧૦ ૪૩૧૧ / ૨૦૧૦ ચુકાદો તારીખ ૦૭૦૫૨૦૧૦ અને (૨) પબ્લિક સર્વિસ કમિશન, ઉત્તરાંચલ વિ. મમતા બિસ્ટ અને અન્ય. સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૫૯૮૯/૨૦૦૭, ચુકાદો તારીખ ૦૩૦૬૨૦૧૦

આ બે ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કરતાં, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે તેના

પુનર્વિલોકન કર્યા બાદ આવશ્યક પ્રક્રિયાનું પાલન કરવું જોઈએ

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨(એસ) નું પરિણામ ૧૩૦૫૨૦૧૦ના રોજ જાહેર કરવામાં આવ્યું હતું અને તે અંગે જાહેર સેવા આયોગ દ્વારા સરકારને ૦૩૦૮૨૦૧૦ના રોજ ભલામણો કરવામાં આવી હતી. તેથી, વર્ગ ૧ અને વર્ગ ૨ ની નિમણૂકના સંદર્ભમાં સરકાર દ્વારા આગળની કાર્યવાહી હાથ ધરવામાં આવે તે પહેલાં, તન્ના એસોસિયેટ્સ પાસેથી પ્રાપ્ત થયેલ કાનૂની નોટિસ અંગે જરૂરી ચર્ચા / પ્રક્રિયા કરવામાં આવવાની છે.

(૧૦) ઉપરોક્ત વિગતો પરથી એવું નિરીક્ષણ કરી શકાય છે કે મહિલાઓ માટે ૩૦ ટકા અનામત અંગે ચર્ચા કરતી વખતે જાહેર સેવા આયોગે બે મુદ્દાઓ / પરિબલોને ધ્યાનમાં લેવા / તે અંગે નિર્ણય કરવો આવશ્યક છે. (૧) સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા દ્વારા વર્ગ-૧/૨ ની જગ્યાઓ પર થતી સીધી ભરતીમાં મહિલાઓ માટે

૩૦% અનામત અને (૨) સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા વિના માત્ર ઇન્ટરવ્યૂના આધારે થતી સીધી ભરતીમાં મહિલાઓ માટે ૩૦% અનામત. આ મુદ્દા અંગે ચર્ચા કરતી વખતે આ બાબત પણ ધ્યાનમાં લેવાની છે કે મહિલાઓ માટે ૩૦ ટકા અનામતના સંદર્ભે વિવિધ પ્રકારની સીધી ભરતીમાં આયોગના ધોરણો સમાન અને પરસ્પર અવિરોધી રહે. વધુમાં, આ બાબતમાં આગળની કોઈપણ પ્રક્રિયા ઉપરોક્ત પેરા-૪ માં ઉલ્લેખિત ગુજરાત વડી અદાલતના ચુકાદામાં કોઈ ફેરફાર ન થાય ત્યાં સુધી અદાલતના આદેશના ઉલ્લંઘન/અવમાનના પરિણામે ન પહોંચે તે જોવાનું છે.

(૧૧) તા. ૦૮/૦૧/૨૦૧૧ના રોજ ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ના મુદ્દે ચર્ચા કરવા માટે એડવોકેટ જનરલના કાર્યકક્ષમાં એક અનૌપચારિક બેઠક યોજવામાં આવી હતી, જેમાં આયોગના સચિવ, સંયુક્ત સચિવ શ્રી વી.એન. દેસાઈ, આયોગના પેનલ વકીલ શ્રી દીપક શુક્લા અને રજિસ્ટ્રાર હાજર રહ્યા હતા. બેઠકમાં તા. ૨૨-૦૫-૧૯૯૭ના જી.એ.ડી. પરિપત્રની જોગવાઈઓ તથા અનુસંધાને વિભાગીય ખંડપીઠ દ્વારા ડૉ. કોમલ કટારા કેસમાં આપવામાં આવેલા અનુવર્તી ચુકાદાની ચર્ચા કરવામાં આવી હતી. હાલ પ્રક્રિયાનું અનુસરણ કરતી વખતે ચુકાદાના સંદર્ભમાં એડવોકેટ જનરલનો અભિપ્રાય ધ્યાનમાં લેવાયો છે. તેની વિગત આપવામાં આવી હતી. આયોગના ત્રણ એમ.સી.એ. તથા જી.એ.ડી.નો એક એમ.સી.એ. વડી અદાલત સમક્ષ લંબિત છે. પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં લેતા, ડૉ. કોમલ કટારા કેસના

ચુકાદા અનુસાર હાલની પ્રક્રિયા ચાલુ રાખવી કે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અમલમાં મૂકવી તે બાબતે આયોગના પેનલ વકીલ એડવોકેટ શ્રી દીપક શુક્લા તથા એડવોકેટ જનરલ સાથે કાનૂની પાસાઓ અંગે વિગતવાર ચર્ચા કરવામાં આવી હતી. ચર્ચા બાદ એડવોકેટ જનરલે એવો અભિપ્રાય આપ્યો કે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા અનુસાર પ્રક્રિયાનું પાલન કરવું જોઈએ. ડૉ. કટારાની રિવ્યુ પિટિશનમાં એમ.સી.એ. લંબિત હોવાથી, પ્રક્રિયાના અમલીકરણ પર તેનું બંધનકારક અસરકારકત્વ રહેતું નથી. માનનીય વડી અદાલત પણ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતનો ચુકાદો નોંધપોથી પર મૂકી તેની ચુકિતસંગતતા ઠરાવી શકે છે. તા. ૨૪-૧૨-૨૦૦૮ના કાનૂની અભિપ્રાય મુજબ, કોમલ કટારા ચુકાદો ફક્ત એવા કેસોમાં જ લાગુ પડે છે, જેમાં કોમલ કટારા કેસ જેવી પરિસ્થિતિ ઊભી થઈ હોય. જ્યાં કોમલ કટારા કેસ જેવી પરિસ્થિતિ ઊભી થઈ ન હોય તેવા કેસમાં, મહિલાઓની ભરતી અંગેનો નિર્ણય જી.એ.ડી.ના વર્ષ ૧૯૯૭ના ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ના નિર્દેશો તથા મમતા બિસ્ટ કેસ અને અન્ય સમાન કેસોમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાઓને ધ્યાનમાં રાખીને કરવો જરૂરી છે. આવી પરિસ્થિતિઓમાં હવે આયોગે પુનર્વિચાર કર્યા પછી આ બાબતે નિર્ણય લેવાનો રહે છે.

(૧૨) માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના રાજેશકુમાર દરિયા વિ./એસ. રાજસ્થાન પી.એસ.સી. ના મામલામાં તા.: ૧૮/૦૭/૨૦૦૭ ના ચુકાદાનું અપલોકન

કરતા એવું જણાય છે કે, મહિલા અનામતના મામલે પ્રથમ તબક્કે સંબંધિત વર્ગની કુલ ખાલી જગ્યાઓના આધારે મેરીટ યાદી તૈયાર થવી જોઈએ, અને જો આ મેરીટ યાદીમાં મહિલા માટે અનામત રાખવામાં આવેલી જગ્યાઓની સંખ્યાને બરાબર અથવા તેથી વધુ સંખ્યાની મહિલા ઉમેદવારોનો સમાવેશ થતો હોય, તો મહિલા અનામતની જગ્યાઓ ભરાઈ ગઈ માનવામાં આવશે. પરંતુ જો મહિલા અનામતની સંખ્યાને બરાબર મહિલા ઉમેદવારો ઉપલબ્ધ ન હોય, તો તેવી મહિલા ઉમેદવારોની પસંદગી માટે નીચે દર્શાવેલા ક્રમ મુજબ મેરીટ યાદીમાંથી તેમને ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે અને તેટલી હદ સુધી પુરુષ ઉમેદવારોની સંખ્યા મેરીટ યાદીમાંથી ઘટાડવામાં આવશે. ઉદાહરણ તરીકે, અનારક્ષિત વર્ગમાંથી ૧૦ જગ્યાઓ ભરવાની હોય અને તેમાંની ૩ જગ્યાઓ મહિલા માટે અનામત હોય. જો અનારક્ષિત વર્ગ માટે પસાર થવાનો માપદંડ ૪૦ ગુણ હોય, તો ૪૦ અથવા તેથી વધુ ગુણ મેળવનાર પુરુષ અને મહિલા ઉમેદવારોની સંયુક્ત યાદી પ્રથમ તૈયાર કરવાની રહે, અને જો તેમાં ગુણક્રમ અનુસાર ૩ અથવા તેથી વધુ મહિલાઓનો સમાવેશ થતો હોય, તો નિયમો અનુસાર ૩૦ ટકા મહિલા અનામત પૂર્ણ થયેલ ગણતા વધુ વિચારણા કરવાની રહેતી નથી. પરંતુ જો તેમાં ૨ મહિલા ઉમેદવારોનો સમાવેશ થતો હોય, તો વધુ ૧ મહિલા ઉમેદવારની ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ પસંદગી કરવી રહે અને તે માટે મેરીટ યાદીમાંની મહિલા ઉમેદવારોને નીચેના ક્રમ મુજબ ધ્યાનમાં લેવાની રહે અને મેરીટ યાદીમાં ક્રમાંક ૧૦ પરનો પુરુષ ઉમેદવાર પસંદગી યાદીમાંથી બહાર રાખવાનો રહે. આ પ્રકારની વિચારણા અનુસૂચિત જાતિ /

અનુસૂચિત જનજાતિ / સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત / શારીરિક રીતે વિકલાંગ ઉમેદવારો માટે પણ અપનાવવાની રહે. આ હકીકત અંગે ચર્ચા કર્યા બાદ, ત્યારપછી જાહેર કરવામાં આવનાર પરિણામમાં નીચે મુજબ વિચારણા કરી શકાય.

(એ) અનારક્ષિત અને આરક્ષિત વર્ગના પુરુષ તથા સ્ત્રી ઉમેદવારો માટે અલગથી લઘુત્તમ પાસિંગ ગુણાંક / પસંદગીના માપદંડ નિર્ધારિત કરવાનો બદલે, અનારક્ષિત વર્ગ માટેના લઘુત્તમ પાસિંગ / પસંદગીના માપદંડ (પુરુષ અને સ્ત્રી માટેના સામાન્ય લઘુત્તમ પાસિંગ / પસંદગીના માપદંડ) અને આરક્ષિત વર્ગ માટેના લઘુત્તમ પાસિંગ / પસંદગીના માપદંડ (પુરુષ અને સ્ત્રી માટેના સામાન્ય લઘુત્તમ પાસિંગ / પસંદગીના માપદંડ) નિર્ધારિત કરી શકાય.

(બી) જો ન્યૂનતમ પાસિંગ માપદંડના આધારે તૈયાર કરાયેલ ગુણક્રમ ચાટીમાં મહિલા માટે અનામત બેઠકોના પદોની સંખ્યાને બરાબર અથવા તેથી વધુ મહિલા ઉમેદવારોનો સમાવેશ થતો હોય, તો મહિલા ઉમેદવારો માટે ૩૦ ટકા મહિલા અનામતની જોગવાઈઓનું પાલન થયેલું છે એમ માનતા તેમના માટે કોઈ શિથિલીકરણનો ધોરણ નક્કી કરવામાં આવશે નહીં.

(સી) જો મહિલાઓ માટેના અનામત પદોની સંખ્યાને પૂરતી એવી મહિલા ઉમેદવારો લઘુત્તમ ગુણોના આધારે તૈયાર કરાયેલ મેરીટ ચાટીમાં ઉપલબ્ધ ન હોય, તો મહિલા ઉમેદવારોની ઘટ મહિલા ઉમેદવારો માટે શિથિલ કરાયેલ ધોરણમાંથી પસંદ કરવામાં આવશે. ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા

બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ (એસ) (ડી) મહિલા માટેના ૩૦ ટકા પદો ભરવા માટે લઘુત્તમ ધોરણ કેટલી હદ સુધી શિથિલ કરવું તે બાબતે એડવોકેટ જનરલ દ્વારા ૦૬/૧૦/૨૦૦૧ના રોજ રજૂ કરાયેલ કાનૂની અભિપ્રાયને ધ્યાનમાં લઈને, આયોગે એવો નિર્ણય કર્યો છે કે, આ બાબતમાં અનારક્ષિત/અનામત વર્ગના ઉમેદવારો માટે નિર્ધારિત લઘુત્તમ ગુણોમાંથી ૧૦ ટકા જેટલી શિથિલતા ધોરણ તરીકે અપાશે. આવી ધોરણ યોગ્ય હોવાનું જણાય છે અને તે અહીં પછી જાહેર કરવાના પરિણામમાં અનુસરવામાં આવશે.

આયોગ દ્વારા એવો નિર્ણય લેવાનો હેતુ સરકારી સેવામાં ૩૦% મહિલા અનામત તેમજ કાર્યક્ષમતા/લાયકાત વગેરે જાળવી રાખવાનો છે. ઉપરોક્ત શિથિલ ધોરણનો સ્વીકાર માત્ર મહિલા અનામત બેઠકોમાં ઉમેદવારોની અછત હોય ત્યારે જ કરવો જોઈએ અને શિથિલ ધોરણના આધારે મહિલા ઉમેદવારોની અલગ પ્રતીક્ષા યાદી જાળવવી જોઈએ નહીં.

(છ) ઉપરોક્ત (ઘ) માં દર્શાવ્યા મુજબ, જો ધોરણમાં શિથિલતા આપ્યા બાદ પણ ૩૦% માટે પૂરતી મહિલા ઉમેદવારો ઉપલબ્ધ ન હોય, તો આવી ઘટ/ખાલી બેઠકો પુરુષ ઉમેદવારો દ્વારા તેમની મેરીટ ક્રમાંક મુજબ ભરવામાં આવશે.

(છ) સરકારને ભલામણ કરવા માટે સંયુક્ત ગુણક્રમ યાદી તૈયાર કરતાં પહેલાં, તમામ ઉમેદવારોની સંયુક્ત યાદી, વર્ગવાર સામાન્ય ઉમેદવારો (પુરુષ અને

સ્ત્રી), અનુસૂચિત જાતિના ઉમેદવારો (પુરુષ અને સ્ત્રી), અનુસૂચિત જનજાતિના ઉમેદવારો (પુરુષ અને સ્ત્રી), સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત ઉમેદવારો (પુરુષ અને સ્ત્રી), ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય(એસ) શારીરિક રીતે અશક્ત ઉમેદવારો (પુરુષ અને સ્ત્રી) માટે અલગ અલગ સામાન્ય ગુણક્રમ યાદી પ્રથમ તૈયાર કરવામાં આવશે.

(ઝ) ઉપરોક્ત રીતથી મેરીટ યાદી તૈયાર કરવાને કારણે ક્યારેક એવું પણ બનશે કે લઘુત્તમ અથવા તેથી વધુ ગુણ ધરાવતા ઉમેદવારોની સંખ્યા ઉપરોક્ત વર્ગની કુલ સંખ્યાથી વધુ થઈ જાય. આવી પરિસ્થિતિમાં, જગ્યાઓની સંખ્યાના બરાબર ઉમેદવારોને પસંદગી યાદીમાં રાખવા જોઈએ અને બાકીના ઉમેદવારોને પ્રતીક્ષા યાદીમાં સામેલ કરવા જોઈએ અને ભલામણ કર્યા બાદ કોઈ ઉમેદવાર જોડાતો નથી અને પ્રતીક્ષા યાદીમાંથી નામ મંગાવવા માટે દરખાસ્ત પ્રાપ્ત થાય, તેવી ઘટનામાં, જો સ્ત્રી ઉમેદવાર જોડાઈ ન હોય, તો ભલામણ યાદીમાં ૩૦% બેઠકો (અર્થાત્ જાહેરાતમાં દર્શાવેલી બેઠકો) સ્ત્રી ઉમેદવારોથી ભરાઈ ગઈ હોય તો પ્રતીક્ષા યાદીમાંથી ક્રમાનુસાર ભલામણ કરવી જોઈએ અને જો ૩૦% બેઠકો સ્ત્રી ઉમેદવારોથી ભરાઈ ન હોય, તો પ્રતીક્ષા યાદીમાંથી સ્ત્રી ઉમેદવારની ભલામણ કરવી જોઈએ, જે પદ્ધતિ હાલમાં અનુસરવામાં આવી રહી છે.

(ઝેડ) આયોગ દ્વારા પ્રાથમિક પરીક્ષામાં બેઠકોની સંખ્યાના ત્રણ ગણાં ઉમેદવારોને બોલાવવાનો જે નિર્ણય તા. ૦૯૦૯૨૦૦૫ના રોજ (પરિપત્ર ક્રમાંક: એક્સએમટી૨૨૦૦૦ભાગ૨સીએનએફ) લેવામાં આવ્યો હતો, તે યથાવત્ ચાલુ રાખવો જોઈએ.

આયોગ દ્વારા વિચારણા અને આદેશ માટે.”

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય(ઓ) નીતિ નિર્ણય તારીખ ૨૫.૧૦.૨૦૦૧

(અનુવાદિત આવૃત્તિ)

સરકારના સામાન્ય વહીવટ વિભાગની તા. ૦૯/૦૪/૯૭ ની બે સૂચનાઓ દ્વારા રાજ્ય સરકાર દ્વારા એવું નક્કી કરવામાં આવ્યું છે કે તમામ સેવાઓમાં મહિલાઓની નિમણૂક માટે સંબંધિત કેડરોમાં ૩૦ % બેઠકો અનામત રાખવામાં આવશે. આ સંદર્ભમાં, આયોગ દ્વારા હાથ ધરાતી સીધી ભરતી અને સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓના મામલામાં ઉક્ત આદેશના અમલીકરણ માટે જરૂરી નોંધ અગાઉ તૈયાર કરીને આયોગ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવી હતી. તેમ છતાં, એવું જણાય છે કે આ બાબતમાં આયોગ દ્વારા કોઈ નિર્ણય લેવામાં આવ્યો નથી. વધુમાં, સંબંધિત ફાઈલ પણ કચેરીને પરત મોકલવામાં આવી નથી. આવી પરિસ્થિતિમાં, જરૂરી કાર્યવાહી માટે ઉક્ત નોંધની નકલ ફરીથી પત્રવ્યવહાર

વિભાગ : ૧ થી ૩ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવી છે. વિનંતી છે કે આ બાબતમાં વિચારણા કરીને યોગ્ય નિર્ણય લેવામાં આવે.

સહી (અવાચ્ય) (ચંદ્રવદન કપાડિયા) સચિવ તારીખ – ૩૧/૦૭/૨૦૦૧.

સરકારની ઉપરોક્ત ઉલ્લેખિત અધિસૂચના તેમજ તા. ૨૨/૦૫/૯૭ના સ્પષ્ટીકરણ મુજબ, એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે, માટે

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ મહિલા ઉમેદવારો માટે ૩૦ % અનામત બાબતે, ગુણક્રમના આધારે પસંદ થયેલ મહિલાઓની ગણતરી કર્યા બાદ ૩૦% અનામત પૂરી કરવા જેટલી જેટલી મહિલા ઉમેદવારોની ઘટ રહેતી હોય, તે મહિલા ઉમેદવારોને અનામતના આધારે નિમણૂક આપી શકાય. આ તમામ જોગવાઈઓનું પાલન આયોગ દ્વારા તમામ સીધી ભરતીની જગ્યાઓ માટે પસંદગી કરતી વખતે કરવામાં આવશે.

હસ્તાક્ષર (અવાંચનીય)

૩/૮/૨

સભ્ય, શ્રી રાણા

સભ્ય, ડૉ. પટેલ

સભ્ય, શ્રી ચાવડા

ચર્ચા કરવામાં આવશે હસ્તાક્ષર (અવાચ્ય) ૦૬/૦૮/૦૧

હસ્તાક્ષર (અવાચ્ય) ૦૬/૦૮/૦૧

ચર્ચા કમિશનમાં કરવામાં આવશે.

હસ્તાક્ષર (અવાચ્ય) ૦૭/૦૮/૦૧

અધ્યક્ષ

આજે ચર્ચા કર્યા પછી, એડવોકેટ જનરલનો અભિપ્રાય શક્ય તેટલી વહેલી તકે માંગવામાં આવે.

સભ્ય, શ્રી રાણા સભ્ય, ડૉ. પટેલ સભ્ય, શ્રી ચાવડા

હસ્તાક્ષર (અવાચ્ય) ૨૪/૦૮/૦૧ હસ્તાક્ષર (અવાચ્ય) ૨૪/૦૮/૦૧

હસ્તાક્ષર (અવાચ્ય) ૨૪/૦૮/૦૧

અધ્યક્ષની સહી (અવાચ્ય) ૨૪/૦૮/૦૧

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય(ઓ)

સાદર અભિવાદન સહ પ્રસ્તુત.

૨. કૃપા કરીને એડવોકેટ જનરલનું તા. ૦૬૧૦૨૦૦૧નું પત્ર, જે ૨૨૧૦-૨૦૦૧ના રોજ પ્રાપ્ત થયેલ છે, જુઓ.

૩. સામાન્ય વહીવટ વિભાગની તા. ૦૮૦૪૧૯૯૭ ની સૂચનામાં રાજ્ય સરકાર હેઠળની તમામ સેવાઓ અને ખાલી જગ્યાઓમાં સ્ત્રીઓ માટે ૩૦% જગ્યાઓ આરક્ષિત રાખવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. તે તા. ૨૨૦૫૧૯૯૭ ના પરિપત્રથી ઊભા થયેલા પ્રશ્નોનું પણ સ્પષ્ટીકરણ કરે છે. ગુજરાત નાગરિક સેવા વર્ગ ૧ અને ૨ ની પ્રાથમિક પરીક્ષાનું પરિણામ તૈયાર કરવાનું હોવાથી, આ બાબતમાં વધુ સ્પષ્ટતા માટે અભિપ્રાય માગતા ગુજરાતના એડવોકેટ જનરલને તા. ૨૬૦૮૨૦૦૧ ના રોજ પત્ર મોકલવામાં આવ્યો હતો. તેમનો અભિપ્રાય તા. ૨૨૧૦૨૦૦૧ ના રોજ પ્રાપ્ત થયો છે. તેની વિગત નીચે મુજબ છે. "સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા અનુસાર, પંચ સ્ત્રી ઉમેદવારોની નિમણૂક માટેની પસંદગીની કસોટી પુરુષ ઉમેદવારોની તુલનાએ નીચી રાખી શકે છે. આ કસોટી તમામ અપવર્જન પરીક્ષાઓ અને સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓને લાગુ પડે છે. તેમ છતાં, પસંદગીની કસોટી કેટલી હદ સુધી રાખવાની તે બાબતનો નિર્ણય પંચ કરશે. આ નીચી કસોટી ૫% થી ૧૫% ની મર્યાદામાં નક્કી કરવી." તા. ૨૬૦૮૨૦૦૧ ના રોજ લેવામાં આવેલી ગુજરાત નાગરિક સેવા, વર્ગ ૧ અને ૨ ની જગ્યાઓ પર નિમણૂક માટેની પ્રાથમિક પરીક્ષાનું પરિણામ બાકી હોવાથી, એડવોકેટ જનરલના ગુજરાત જાહેર સેવા પંચ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ ના અભિપ્રાયને અનુરૂપ સ્ત્રી ઉમેદવારો માટેની પસંદગીની કસોટી પુરુષ

ઉમેદવારોની તુલનાએ કેટલી નીચી રાખવી તે અંગે કૃપા કરીને યોગ્ય નિર્ણય કરશો.

જ. પંચના વિચારણા અને આદેશ માટે. હસ્તા./ (અસ્પષ્ટ) તારીખ: ૨૨૧૦ – ૨૦૦૧ સચિવ એડવોકેટ જનરલ, ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા આપવામાં આવેલ અભિપ્રાયના પેરા(૮) માં કરવામાં આવેલી ભલામણ મુજબ, ગુજરાત નાગરિક સેવાઓ (પ્રારંભિક) પરીક્ષા, ઓગસ્ટ ૨૦૦૧ માટે પુરુષ ઉમેદવારોની તુલનામાં મહિલા ઉમેદવારો માટે પસંદગીના માપદંડને ૫૧૦ ટકા ની મર્યાદામાં રાખીને, ગુજરાત નાગરિક સેવાઓ (મહિલાઓ માટે પદોના અનામત) નિયમો, ૧૯૯૭ ના નિયમર મુજબ દરેક તબક્કે ૩૦% મહિલાઓ પસંદ થાય તે રીતે પ્રક્રિયા હાથ ધરવામાં આવે.

હસ્તા./ (અસ્પષ્ટ) તારીખ: ૨૩૧૦૨૦૦૧

સભ્ય શ્રી રાણા હસ્તા./ (અવાચ્ય) ૨૩૧૦૨૦૦૧ સભ્ય ડૉ. પટેલ હસ્તા./ –
(અવાચ્ય) ૨૩૧૦૨૦૦૧ સભ્ય શ્રી ચાવડા હસ્તા./ (અવાચ્ય) ૨૩૧૦૨૦૦૧
અધ્યક્ષ

આજે આયોગમાં ચર્ચા યોજાઈ હતી.

સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા તથા સીધી ભરતી દ્વારા ભરતી માટે આયોગ દ્વારા લેવામાં આવતી વિવિધ પરીક્ષાઓ, એટલે કે ઉદ્દેશ્યલક્ષી કસોટી (ઉચ્છેદન કસોટી),

લેખિત કસોટી, વ્યક્તિગત મુલાકાત તથા (કૌશલ્ય કસોટી) સ્ટેનોગ્રાફી માટે પરિણામ તૈયાર કરતી વખતે,

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ વ્યક્તિઓ સ્ત્રીઓ માટે અનામત રાખેલ જગ્યાઓ પર જરૂરી ઘટને અનામતના આધારે ગણવી જોઈએ.

આ હેતુસર, સંબંધિત વર્ગના પુરુષ ઉમેદવારોની પાત્રતાના ધોરણ કરતાં મહિલા ઉમેદવારો માટે ૧૦% નીચું પાત્રતા ધોરણ નક્કી કરવામાં આવે છે. આમ કર્યા છતાં, જો મહિલાઓ માટે અનામત રાખવામાં આવેલી જગ્યાઓ ખાલી જ રહે, તો તે જગ્યાઓ સંબંધિત વર્ગના પુરુષ ઉમેદવારો દ્વારા ભરવાનો નિર્ણય કરવામાં આવે છે.

સ્પષ્ટીકરણ વ્યક્તિગત મુલાકાતમાં, હાલની જગ્યાઓ માટે મહિલા ઉમેદવારો માટે પુરુષ ઉમેદવારોની તુલનામાં ૧૦% નીચો પાત્રતાનો ધોરણ નક્કી કરવાનો નિર્ણય કરવામાં આવે છે. ઉદાહરણ તરીકે,

પુરુષો માટેની પાત્રતાનો ધોરણ

મહિલાઓ માટેની પાત્રતા ધોરણ

૫૦ ૪૫

૪૦ ૩૬

૩૫ ૩૧

૨૫ ૨૨

સભ્ય શ્રી રાણા સભ્ય ડૉ. પટેલ સભ્ય શ્રી ચાવડા

હસ્તા./ અપાઠ્ય ૨૫૧૦૦૧ હસ્તા./ અપાઠ્ય ૨૫૧૦૦૧ હસ્તા./ અપાઠ્ય
૨૫૧૦૦૧

અધ્યક્ષ મહોદય કૃપા કરીને નકલ રાખશો. ”

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨

૪.૪ શ્રી શુક્લા ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ પ્રક્રિયા નિયમો, ૧૯૬૨ પર પણ
આધાર મુકશે, જે તેની પ્રક્રિયા અને કાર્યને નિયમિત કરે છે. પ્રક્રિયા નિયમોના
નિયમ ૨ ના ઉપનિયમ (૨) ની કલમ (૨) પર આધાર રાખીને, તેઓ રજૂ કરશે
કે અરજીઓ પ્રાપ્ત થયા પછી જી.પી.એસી. નક્કી કરશે કે પરીક્ષામાં કોને પ્રવેશ
આપવો જોઈએ અને પરીક્ષાની તારીખ તથા કાર્યક્રમો નક્કી કરશે અને
પરીક્ષાઓના આયોજન માટેની બધી વ્યવસ્થા કરશે. તેમના નિવેદન મુજબ,
જ્યારે નિયમોમાં કોઈ વિશિષ્ટ જોગવાઈ કરવામાં આવી નથી, ત્યારે યોગ્યતા
ક્રમની સ્થિતિ માટે ધોરણ નક્કી કરવું આયોગના કાર્યક્ષેત્રમાં આવે છે.

જ.૫ અમને સોગંદનામા તરફ દોરી જતા, શ્રી શુક્લાએ પરિણામ જે રીતે અને જે પદ્ધતિથી પ્રદાન કરવામાં આવ્યું હતું તે સમજાવ્યું. તેઓ રજૂ કરશે કે નીચે દર્શાવેલા પુરુષ ઉમેદવારોને સંબંધિત વર્ગોમાં મહિલાઓ માટે અનામત રાખવામાં આવેલી જગ્યાઓ સામે પસંદ કરવામાં આવ્યા હતા, કારણ કે અસફળ મહિલા ઉમેદવારો સંબંધિત વર્ગમાં પુરુષ ઉમેદવારોની સરખામણીએ ૧૦% ના શિથિલ ધોરણ પર લાયક ઠરાવ નહોતા. મહિલા ઉમેદવારોના સ્થાને પસંદ કરાયેલા કુલ ૨૧ પુરુષ ઉમેદવારોની વિગતો નીચે મુજબ છે:

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨

વર્ગ	પુરુષ ઉમેદવારોની સંખ્યા
જેન	૮
સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગો	૮
એસસી	૦૧
એસટી	૦૪
કુલ	૨૧

તે રજૂ કરશે કે આ સંબંધિત વર્ગોની લાયકાતના ગુણમાં ૧૦% શિથિલતા આપ્યા પછી પણ મહિલા ઉમેદવારો ઉપલબ્ધ ન હોવાને કારણે થયું હતું.

૪.૬ અમને જી.પી.એસ.સી. દ્વારા ૦૯.૦૨.૨૦૧૫ના રોજ દાખલ કરવામાં આવેલ જવાબી સોગંદનામા તરફ, ખાસ કરીને પરિચ્છેદ ૬.૩ થી ૬.૬ તરફ દોરી જઈ, શ્રી શુક્લા સમજાવશે કે મુખ્ય પરીક્ષા (લખિત અને વ્યક્તિગત મુલાકાત) માં દરેક ઉમેદવારને અંતિમ રીતે અપાયેલા કુલ ગુણોના આધાર પર ઉમેદવારોને ગુણક્રમ અનુસાર ગોઠવવામાં આવ્યા છે અને પરિણામોની પ્રક્રિયા સમજાવતા તેઓ રજૂ કરશે કે આયોગે સૌપ્રથમ અવરોહી ગુણક્રમમાં યાદી તૈયાર કરી હતી, અર્થાત્ સર્વોચ્ચ કુલ ગુણ મેળવનાર ઉમેદવારને ગુણક્રમ ક્રમાંક ૧ પર અને સૌથી ઓછા ગુણ મેળવનાર ઉમેદવારને છેલ્લે સ્થાન આપવામાં આવ્યું. તેઓ વધુમાં રજૂ કરશે કે અનામત વિનાની/સામાન્ય શ્રેણી માટે, ૨૪

ગુજરાત	જાહેર	સેવા	આયોગ	વિ.
નિકેતા	બાબુલાલ	ચૌધરી	અને	અન્ય

એ.સી.એફ.ના ૫૬ માટે (એસ) ખાલી જગ્યાઓ હતી, જેમાંથી ૮ સ્ત્રી ઉમેદવારો દ્વારા ભરવાની હતી. તે જ રીતે, આર.એફ.ઓ.ના ૫૬ માટે ૬૦ ખાલી જગ્યાઓ હતી, જેમાંથી ૧૮ સામાન્ય વર્ગની સ્ત્રી ઉમેદવારો દ્વારા ભરવાની હતી. કુલ મળીને ૮૪ સામાન્ય પદો ભરવાના હતા, જેમાંથી ૨૬ સ્ત્રી ઉમેદવારો માટે અનામત રાખવામાં આવ્યા હતા. તેઓ રજૂ કરશે કે યાદીમાં નીચે જતાં ગુણક્રમ નં. ૭૮ પરનો અંતિમ ઉમેદવાર, જેને ૪૩૩ ગુણ મેળવેલા હતા, તેને ધોરણ તરીકે નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો અને તે આધારે સ્ત્રી ઉમેદવારો માટે ૧૦%

છૂટછાટ ગણતાં અનામત ન હોય તેવા વર્ગમાં સ્ત્રી ઉમેદવારોના ધોરણ માટે ૩૮૯ ગુણ ગણવામાં આવ્યા હતા.

૪.૭ અન્ય શબ્દોમાં, જી.પી.એસ.સી.એ દરેક શ્રેણીમાં પ્રવેશ કરીને તે શ્રેણીના છેલ્લા પુરુષ ઉમેદવારને ધ્યાનમાં લીધો અને સંબંધિત આરક્ષિત શ્રેણીઓમાં મહિલા આરક્ષણ સામે મહિલા ઉમેદવારની નિમણૂક માટેની પાત્રતા વિચારવા હેતુથી ૧૦% લાયકાત ધોરણમાં શિથિલતા અપાઈ. આવી યાદી તૈયાર કરતી વખતે માત્ર ૩૦ મહિલા ઉમેદવારો જ પાત્ર જણાયા અને તેથી ૨૧ જગ્યાઓની ખોટ સંબંધિત શ્રેણીઓના પુરુષ ઉમેદવારોને આવી જગ્યાઓ હસ્તાંતર કરીને ભરવામાં આવી.

૪.૮ શ્રી શુક્લા રજૂઆત કરશે કે તે સંપૂર્ણપણે ક્ષેત્રાધિકારની અંદર છે

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨, જી.પી.એસ.સી.ની લાયકાત માટેના ધોરણો નિર્ધારિત કરવાની સત્તા અંગે અને વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશના આ નિષ્કર્ષો કે જી.પી.એસ.સી. પાસે તો કોઈ સત્તા જ ન હતી અથવા તે સત્તાનો ઉપયોગ મનસ્વી રીતે કરવામાં આવ્યો હતો, તે ભ્રમજન્ય હતા. તેઓ રજૂ કરશે કે યાદીનો અમલ સર્વોચ્ચ અદાલતે રાજેશ કુમાર દરિયા (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આપેલા નિર્ણય અનુસાર તથા યુનિયન ઓફ

ઈન્ડિયા વિ. મમતા બિષ્ટ [(૨૦૧૦) ૧૨ એસ.સી.સી. ૨૦૪] ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે પ્રતિપાદિત કરેલા સિદ્ધાંત અનુસાર કરવામાં આવ્યો હતો.

૪.૯ શ્રી શુક્લાએ પોતાની દલીલો દરમિયાન પ્રાથમિક આક્ષેપ ઉઠાવ્યો હતો કે મૂળ અરજદારો – જેમણે તેમાં નિર્ધારિત પ્રક્રિયાની સંપૂર્ણ જાણકારી હોવા છતાં પસંદગી પ્રક્રિયામાં ભાગ લીધો હતો એવા ઉમેદવારો – તે જ પ્રક્રિયા પર પ્રશ્ન ઊભો કરી શકતા નથી. પોતાની દલીલના સમર્થનમાં તેમણે નીચેના નિર્ણયો પર આધાર મૂક્યો:

(૧) યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. એસ. વિનોદ કુમાર, જે ૨૦૦૭ (૮) એસ.સી.સી. ૧૦૦ : એ.આઈ.આર. ૨૦૦૮ એસ.સી. ૫ માં અહેવાલિત છે (૨) અમલાન જ્યોતિ બરૂઆહ વિ. સ્ટેટ ઓફ અસામ અને અન્ય, જે ૨૦૦૯ (૩) એસ.સી.સી. ૨૨૭ માં અહેવાલિત છે (૩) સદાનંદ હાલો અને અન્ય વિ. મોમતાજ અલી શેખ અને અન્ય, જે ૨૦૦૮ (૪) એસ.સી.સી. ૬૧૯ માં અહેવાલિત છે &

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ (૪) રંજન કુમાર વગેરે વિ. બિહાર રાજ્ય અને અન્ય, અહેવાલિત ૨૦૧૪ એ.આઈ.આર. એસ.સી. ૬૮૬૮ માં.

જ.૧૦ ઉમેદવારોની લાયકાતનું મૂલ્યાંકન કરવાની જી.પી.એસ.સી.ની સત્તાઓ અંગે, શ્રી શુક્લાએ અદાલતનું ધ્યાન આંધ્ર પ્રદેશ પબ્લિક સર્વિસ કમિશન વિ. બાલાજી બાધાવથ અને અન્ય [(૨૦૦૯) ૫ એસ.સી.સી. ૧] ના કેસમાં આપવામાં આવેલ નિર્ણય તરફ દોર્યું. તેમણે ખાસ કરીને તેનાં પરિચ્છેદ ૧૨ થી ૨૫ તરફ અદાલતનું ધ્યાન દોર્યું અને રજૂ કર્યું કે ઉમેદવારોની લાયકાતનું મૂલ્યાંકન કરવું તે કમિશનનું કાર્ય છે અને જ્યાં સુધી તેના દ્વારા અપનાવવામાં આવેલી પ્રક્રિયા મનમાની અથવા ન્યાયસંગત વ્યવહારના સિદ્ધાંતોના વિરુદ્ધ હોવાનું ઠરાવવામાં ન આવે, ત્યાં સુધી ઉચ્ચ અદાલતો સામાન્ય રીતે તેમાં હસ્તક્ષેપ કરતી નથી. તેમણે રજૂ કર્યું કે કોઈપણ વ્યક્તિને નિમણૂક મેળવવાનો મૂળભૂત અધિકાર નહોતો, કારણ કે એવો અધિકાર માત્ર વિચારણા માટેના અધિકાર સુધી મર્યાદિત છે.

જ.૧૧ સ્ત્રીઓના અનામતના સિદ્ધાંતનું સ્પષ્ટીકરણ કરતી તથા લાયકાતના ગુણધોરણ નિર્ધારિત કરતી પોતાની રજૂઆતના સંદર્ભમાં, શ્રી શુક્લા ડૉ. મહેતા રક્ષાબેન કાંતિલાલ વિ. ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ અને અન્ય એકના મામલામાં તા. ૧૩.૧૨.૨૦૦૭ના નિર્ણય પર આધાર રાખશે (વિશેષ નાગરિક અરજી નં.

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય(ઓ)

૨૦૦૭ ની ૨૫૭૭૩). તેઓ તેમાં પક્ષકારો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા સંબંધિત મુદ્દાઓ તરફ અદાલતનું ધ્યાન દોરશે, જેમાં અરજદારે જાહેરાત તથા ભરતીના નિયમોથી પર હોય તેવા જી.પી.એસ.સી. દ્વારા નક્કી કરાયેલા કથિત ધોરણોને રદ કરવાની પ્રાર્થના કરી હતી. તેઓ નિર્ણયના પરિચ્છેદ ૧૬ તરફ અદાલતનું ધ્યાન દોરી રજૂઆત કરશે કે કટ-ઓફ ગુણ નક્કી કરવાનું મનસ્વી કહેવાય નહીં. નિર્ણયના પરિચ્છેદ ૧૮ તરફ વિશેષ ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું, જેમાં અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે મહિલા ઉમેદવારોના પ્રવેશ માટે અનામત વર્ગના ઉમેદવારો વચ્ચે કટ-ઓફ ગુણમાં શિથિલતા કે જોગવાઈ હોય તો તેને મહિલા અનામતને નિષ્ફળ બનાવનાર કહી શકાય નહીં. તેઓ નિર્ણયના પરિચ્છેદ ૨૩ તરફ પણ અદાલતનું ધ્યાન દોરશે. તેમની રજૂઆતોના સમર્થનમાં તેમણે નીચેના નિર્ણયો પર પણ આધાર રાખ્યો હતો:

(એ) આશા એમ. બારાસરા વિ. ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ, જે ૨૦૦૮(૩) જીએલઆર ૨૪૬૨ : ૨૦૦૮(૨) જીસીડિ ૧૫૬૦ માં અહેવાલિત છે (બી) પ્રજાપતિ ઈશ્વરભાઈ જોઈતારામ અને ૧૮ વિ. ગુજરાત રાજ્ય, ગુજરાત વડી અદાલત દ્વારા એલપીએ નં. ૧૩૫૦ ઓફ ૨૦૧૨ માં, એસસીએ નં. ૧૩૪૯૫ ઓફ ૨૦૧૨ માં આપેલ

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય

(સી) નાગોરી રુક્સાના અહમદખાન વિ. ગુજરાત રાજ્ય ગુજરાત વડી અદાલત દ્વારા એસ.સી.એ. નં. ૧૦૦૬૦ ના ૨૦૦૦ માં એલ.પી.એ. નં. ૨૪૭૪ ના ૨૦૧૦ માં આપેલ નિર્ણય (ડી) હેમલતા આર. જોશી વિ. ગુજરાત રાજ્ય, ગુજરાત વડી અદાલતનું એસ.સી.એ. નં. ૫૭૩૩/૨૦૦૪ હેમલતા આર. જોશી વિ. ગુજરાત રાજ્ય, ગુજરાત (ઈ) વડી અદાલત, ગુજરાત વડી અદાલત દ્વારા એલ.પી.એ. નં. માં આપેલ નિર્ણય એસ.સી.એ. ક્રમાંક ૫૭૩૩/૨૦૦૪ (એફ) માં ૨૦૦૫નું ૬૪૯, પબ્લિક સર્વિસ કમિશન, ઉત્તરાંચલ વિ. મમતા બિષ્ટ અને અન્ય, ૨૦૧૦(૧૨) એસ.સી.સી. ૨૦૪ માં અહેવાલિત

૪.૧૨ પ્રજાપતિ ઈશ્વરભાઈ જોઈતારામ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આવેલા નિર્ણયનું વિસ્તૃત વાચન કરીને, શ્રી શુક્લા રજૂ કરશે કે આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠે એવું ઠરાવ્યું હતું કે અનામત વર્ગોમાં પણ નિયુક્તિ કરતી વખતે વહીવટની કાર્યક્ષમતાને સંપૂર્ણપણે અવગણી શકાતી નથી અને તેથી અનામત વર્ગોમાં પણ નિયુક્તિ માટે કટ-ઓફ ગુણ નક્કી કરવાનો ઉપબંધ ન્યાયસંગત અને યોગ્ય માનવામાં આવ્યો હતો. તેઓ રજૂ કરશે કે વિભાગીય ખંડપીઠે વધુમાં એવું પણ ઠરાવ્યું હતું કે સ્ત્રી અનામત આડી પ્રકારનું હોય છે અને સ્ત્રીઓ માટેની બેઠકોના સંદર્ભમાં લાયકાતનો ધોરણ પુરુષ ઉમેદવારોની સમકક્ષ રહેશે

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ તથા જો આવશ્યક યોગ્યતા ઉપલબ્ધ ન હોય, તો સંબંધિત શ્રેણીમાં પદોના રૂપાંતરણને મનસ્વી કહી શકાય નહીં. કોઈપણ પરિસ્થિતિમાં, જી.પી.એસ.સી.ને કટ-ઓફ ગુણાંકથી નીચે જવા માટે બાધ્ય કરવું જોઈએ નહીં, કારણ કે તે કાર્યક્ષમતાની સાથે સમાધાન કરનારું થશે. શ્રી શુક્લાએ વિભાગીય પીઠના નિર્ણયના સંદર્ભમાં પરિચ્છેદ ૬ પર આધાર રાખ્યો હતો.

૪.૧૩ કમિશનને કટ-ઓફ ગુણો નક્કી કરવાની જોગવાઈ કરવાની સત્તા તેની સીમામાં આવે છે, એવી પોતાની રજૂઆતના સમર્થનમાં, તેમની તરફથી ૧૬.૦૩.૨૦૨૧ના રોજ ચુકાદાઓનો એક વધારાનો સંકલન રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો. ચુકાદાઓની યાદી નીચે મુજબ હતી:

(એ) પ્રો. એ. માર્ક્સ વિ. તામિલ નાડુ સરકાર ૨૦૧૩(ઓ)
જી.એલ.એચ.ઈ.એલ.-એસ.સી.-૫૪૭૩૯ માં અહેવાલિત : ૨૦૧૪(૧૩)
એસ.સી.સી. ૩૨૯

(બી) લેખાબહેન કનૈયાલાલ મોદી વિ. ગુજરાત રાજ્ય, અહેવાલિત ૨૦૧૫(ઓ)
એઆઈજેઈએલ – એચસી – ૨૩૨૯૬૫ : ૨૦૧૫ જેએક્સ (ગુજ) ૬૬૧

(સી) આર્તિબેન મણિલાલ મકવાણા વિ. ગુજરાત રાજ્ય

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ દ્વારા
ગુજરાત વડી અદાલતે એલ.પી.એ. ક્રમાંકો ૨૦૧૫ ના ૧૪૨૮ અને ૨૦૧૬ ના
૧૯ માં આપેલો ચુકાદો (વચગાળાનો આદેશ તા. ૧૯.૧૨.૨૦૧૮)

(ડી) ઇરા હર્ષદકુમાર ભાવસાર વિ. ગુજરાત રાજ્ય દ્વારા ગુજરાત વડી અદાલતે
એસ.સી.એ. નં. ૮૮૫૭/૨૦૧૩ માં તા. ૧૮.૪.૨૦૧૭ના રોજ આપેલ

(ઈ) ભાવનીતા રાજેશકુમાર દરજી વિ. ગુજરાત રાજ્ય અહેવાલિત ૨૦૧૮(ઓ)
આઈજેલએચસી૨૩૯૧૮૮ : ૨૦૧૮(૨) જીએલએચ ૩૫૦.

૪.૧૪ આ અદાલત દ્વારા લેખાબેન મોદી (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં આપવામાં
આવેલા નિર્ણય પર વિશદ રીતે આધાર રાખીને, જેમાં ૦૯.૦૪.૧૯૯૭ અને
૨૨.૦૫.૧૯૯૭ ના પરિપત્રોનું અવલોકન કરીને એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે
જ્યાં સુધી તે મનસ્વી હોવાનું જણાતું નથી ત્યાં સુધી મહિલા અનામતના
સંદર્ભમાં ૧૦% શિથિલતા માન્ય ગણવામાં આવી હતી, શ્રી શુક્લાએ રજૂઆત
કરી કે આવી લાયકાત નિર્ધારિત કરવી જી.પી.એસ.સી.ની સત્તાની મર્યાદા બહાર
છે એવું માનીને વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે ભૂલ કરી છે. ભાવનીતા રાજેશકુમાર

દરજી (ઉપરોક્ત) ના મામલાના નિર્ણય પર આધાર રાખીને, શ્રી શુક્લાએ પોતાની રજૂઆતના સમર્થનમાં ફરો ૭ તરફ અદાલતનું ધ્યાન દોર્યું.

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨

૫. અમારી સમક્ષ રહેલા પ્રકરણમાં, લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૧૦૯ ઓફ ૨૦૧૫ માં, પ્રતિવાદી – મૂળ અરજદાર – અસફળ ઉમેદવાર, જેણે એલ.પી.એ. નં. ૧૧૮૭ ઓફ ૨૦૧૫ પણ દાખલ કરી છે, તેમના તરફથી શ્રી ભાસ્કર તન્ના, પરિષ્ઠ વકીલ, હાજર રહ્યા હતા. તેમણે જી.પી.એસ.સી.ના જવાબી સોગંદનામા તરફ અદાલતનું ધ્યાન દોર્યું અને તેમણે એલ.પી.એ. નં. ૧૧૮૭ ઓફ ૨૦૧૫ માં દાખલ કરેલી 'કન્વિનિયન્સ નોટ'ના સંદર્ભમાં તે વાંચી બતાવ્યું. તેઓએ રજૂઆત કરી કે એલ.પી.એ. નં. ૧૧૮૭ ઓફ ૨૦૧૫ ના અપીલકર્તાઓ સામાન્ય વર્ગના ઉમેદવારો હતા, જેઓ સ્ત્રીઓ માટેના અનામતની નીતિના ખોટા અમલીકરણને કારણે મહિલા અનામતનો લાભ મેળવવાથી વંચિત રહ્યા હતા. તેઓએ વધુ રજૂઆત કરી કે ૨૫.૦૯.૨૦૧૪ ની ગુણ્યાદી જાહેર કરતી વખતે, જી.પી.એસ.સી.એ મમતા નિષ્ઠ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે પરિકલ્પિત કરેલા સ્ત્રીઓ માટેના ૩૦% અનામતનો અનુસરો કર્યો નહોતો.

૫.૧ શ્રી તન્ના વધુમાં રજૂ કરશે કે સંબંધિત સમયે જીપીએસસી સ્ત્રીઓ માટે લાયકાતના ગુણોમાં ૧૦% છૂટછાટ નિર્ધારિત કરવા અને તે દ્વારા સંબંધિત

વર્ગોના પુરુષ ઉમેદવારો દ્વારા ભરવાનાર ખાધનું સ્થાનાંતરણ કરવા માટે પણ હકદાર નહોતું. મૂળ અરજદારો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ અંગે, તેઓ

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨(એસ) રજૂ કરે છે કે તે માનનીય એકલ ન્યાયાધીશ દ્વારા પરિચ્છેદ ૫૭(એફ) માં કરવામાં આવેલ અવલોકનથી વ્યથિત હતો, જેમાં આડી અને વિભાગીકૃત અનામતના સિદ્ધાંતનું ગેરઅર્થઘટન કરીને તેને એવો સિદ્ધાંત અને દલીલ માનવામાં આવ્યો હતો કે જે અનુકૂળ માનવામાં આવ્યો ન હતો, કારણ કે તે ઊભી અનામતના ક્વોટામાંથી એક હિસ્સો કાપી લે છે.

૫.૨ શ્રી તન્ના રજૂ કરશે કે જ્યારે પૂરતી લાયકાત ધરાવતી મહિલા ઉમેદવારો ઉપલબ્ધ હતી, ત્યારે દરેક વર્ગમાં અનામત ૫૬ ઉપલબ્ધ મહિલા ઉમેદવારો દ્વારા ભરવા માટે જી.પી.એસ.સી. દ્વારા પગલાં લેવાં જોઈએ હતાં અને શ્રી શુક્લા દ્વારા કરવામાં આવેલ આ દલીલ કે જી.પી.એસ.સી.ની સત્તાને એડવોકેટ જનરલના તા. ૦૬.૧૦.૨૦૦૧ના અભિપ્રાયનો આધાર હતો, તે ભ્રાંતમૂલક હતી. આવી લાયકાતની કસોટી નિર્ધારિત કરવાની કોઈ સત્તા આયોગ પાસે નહોતી. શ્રી તન્ના તેમની રજૂઆતના સમર્થનમાં, જેમ તેઓ કહે છે તેમ, તમન્નાબેન અશોકભાઈ દેસાઈ વિ. શીતલ અમૃતલાલ નિશાર ના મામલામાં, લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ ક્રમાંક ૧૯૧૦ ઓફ ૨૦૧૯, તા. ૦૫.૦૮.૨૦૨૦માં

અપાયેલા અગ્રણી નિર્ણય પર આધાર રાખશે. તેઓ રજૂ કરશે કે લેખાબેન મોદી (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશ (જે.બી. પારડીવાળા, ન્યાયાધીશ)નો નિર્ણય, તમન્નાબેન દેસાઈ (ઉપરોક્ત) ના મામલાના નિર્ણયને ધ્યાનમાં લેતા, હવે સારો કાયદો રહ્યો નથી (માનનીય

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય(ઓ)

ન્યાયમૂર્તિ જે.બી. પારડીવાળા પોતે માનનીય મુખ્ય ન્યાયાધીશ વિક્રમ નાથ સાથે) જેઓએ પરિચ્છેદ ૫૬ માં મહિલાઓ માટે આડી ભલામણ અમલમાં મૂકવાની યોગ્ય અને સાચી પદ્ધતિ પ્રદાન કરી અને સમજાવી હતી. તેઓ રજૂ કરશે કે જી.પી.એસ.સી.એ મેરીટ યાદી જે રીતે અને જે પદ્ધતિથી ચલાવી હતી, તેમાં ગંભીર ખામી હતી અને વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે આવી ખામીને જેમ તેમણે મૂલવી હતી તેમ મૂલવવામાં કોઈ ભૂલ કરી નહોતી. તેઓ ઇચ્છશે કે અદાલત વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે મહિલા અનામતની કાર્યપદ્ધતિમાં કેવી રીતે ખામી હોવાનું ઠરાવ્યું હતું તે, તમન્નાબેન દેસાઈ (ઉપરોક્ત) માં પ્રતિપાદિત પદ્ધતિની સરખામણીમાં, વિગતવાર વાંચે. શ્રી તન્ના રજૂ કરશે કે વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે ડૉ. મહેતા રક્ષાબેન (ઉપરોક્ત) અને પ્રજાપતિ ઈશ્વરભાઈ જોઈતારામ (ઉપરોક્ત) ના કેસોમાં થયેલા નિર્ણયોને ભિન્ન ઠરાવ્યા છે.

પ.૩ શ્રી તન્ના વધુમાં અદાલતનું ધ્યાન સૌરવ ચાદવ અને અન્ય વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્યના પ્રકરણમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના, (૨૦૨૦) એસ.સી.સી. ઓનલાઈન ૧૦૩૪ માં અહેવાલિત નિર્ણય તરફ દોરશે અને રજૂ કરશે કે ગુજરાત વડી અદાલતે તમન્નાબેન દેસાઈ (ઉપરોક્ત) માં જે પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરી છે, તેને નિર્ણયના પરિણેદ ૩૩ અને ૩૬ માં મંજૂરી આપવામાં આવી છે અને તેનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધારી અને ૨ અન્ય

પ.૪ શ્રી તન્ના તમન્નાબેન દેસાઈ (ઉપરોક્ત) ના પરિણેદ પડનું વિસ્તૃત વાચન કરી દરેક વર્ગમાં મહિલાઓ માટેના અનામતના તબક્કાવાર અમલીકરણને સ્પષ્ટ કરશે. તેઓ રજૂઆત કરશે કે વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે રમતના નિયમોમાં ફેરફાર કરવામાં આવ્યા હતા એવી પોતાની સમજમાં યોગ્ય ઠરાવ્યું હતું અને શ્રી શુક્લા દ્વારા ઉલ્લેખિત તે ચુકાદાઓ કે જેમાં એવું કહેવાયું છે કે પસંદગી પ્રક્રિયામાં એકવાર ભાગ લીધા પછી અરજદારોને આ અદાલતનો આશરો લેવો યોગ્ય ન હતો, તે આ કેસના તથ્યો પર લાગુ પડશે નહીં. શ્રી તન્ના આ અદાલતની ખંડપીઠના આલ્પેશ સુરેન્દ્રસિંહ રાઠોડ વિ. ગુજરાત રાજ્યના કેસમાં લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૨૪૬ ઓફ ૨૦૧૯, તારીખ ૧૭.૧૦.૨૦૨૦ ના તાજેતરના નિર્ણય પર પણ આધાર મૂકાશે.

૬. શ્રી કે.બી. પૂજારા, વિદ્વાન વકીલ એલ.પી.એ. નં. ૧૧૧૦ ઓફ ૨૦૧૫ માં હાજર રહ્યા છે. તેઓ અદાલતનું ધ્યાન બેઠકોના વિતરણ તરફ દોરશે અને રજૂ કરશે કે તેઓ એસ.ઈ.બી.સી. વર્ગની મહિલા ઉમેદવારના વતી દલીલ કરી રહ્યા હતા. એસ.ઈ.બી.સી. વર્ગમાં મહિલાઓ માટે ૧૫ બેઠકો અનામત રાખવામાં આવી હતી. તેઓ રજૂ કરશે કે ઓ.એમ.આર. કસોટી, લેખિત પરીક્ષા અને મૌખિક કસોટીઓ યોજ્યા બાદ અને અંતિમ પસંદગી યાદી પ્રકાશિત થયા પછી, વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૨૧૨૫ ની અરજદાર

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય ૨૦૧૫ ને એસઈબીસીએફ૧૫ પર મૂકવામાં આવ્યું હતું. તેઓ અદાલતનું ધ્યાન વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશના કાયદારી ભાગ, અનુચ્છેદ ૫૭(કે) તરફ દોરશે અને રજૂ કરશે કે તેઓ વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશના પડકારાયેલ ચુકાદાને સમર્થન આપશે.

૬.૧ શ્રી પુજારા રજૂ કરતાં કે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦૯ ની જોગવાઈ હેઠળના પરંતુક અનુસાર નિયમો, ૧૯૯૭ માં મહિલાઓ માટે ૩૦% (હાલ ૩૩%) આરક્ષણની કાનૂની આવશ્યકતા નિર્ધારિત કરવામાં આવી હતી. તેઓ રજૂ કરતાં કે દરેક શ્રેણીમાં પાત્ર ઉમેદવારોની મોટી સંખ્યા ઉપલબ્ધ હોવા છતાં, જીપીએસસી એ તા. ૨૫.૦૯.૨૦૧૪ ની અંતિમ પસંદગી યાદીમાં મહિલાઓ

માટે સૂચિત કરાયેલા ખાલી પડેલા પદોની સરખામણીએ ઘણી ઓછી સંખ્યામાં મહિલાઓની પસંદગી કરી હતી.

૬.૨ શ્રી પૂજારા રજૂ કરતા કે જાહેરાતમાં સૂચિત મુજબ મહિલાઓ માટે આરક્ષિત પદો માટે મહિલાઓની પૂરતી સંખ્યાની વાસ્તવિક પસંદગી ન કરીને, જીપીએસસી રાજ્ય સરકારની મહિલા અનામત અંગેની વૈધાનિક નીતિ અમલમાં મૂકવામાં નિષ્ફળ ગયું. જીપીએસસીએ પસંદગી યાદી અને અંતિમ યાદી ખોટી ધારણા પર તૈયાર કરીને ગેરકાયદેસરતા આચરી, કારણ કે તેણે “છેલ્લા દ્વારા પ્રાપ્ત કરાયેલા ગુણોના આધારે લાયકાતના ગુણ નક્કી કરવાની અતાર્કિક અને અગમ્ય પદ્ધતિ લાગુ કરી

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ “તે સંબંધિત વર્ગના પુરુષ ઉમેદવાર” અને ત્યારબાદ અનામત ક્વોટા પર મહિલા ઉમેદવારની પસંદગી માટે ૧૦% શિથિલતા આપવી. શ્રી પુજારાની રજૂઆત મુજબ, આવી પદ્ધતિને કોઈ કાનૂની માન્યતા નહોતી, કારણ કે તેની કલ્પના પણ વૈધાનિક નિયમોમાં કરવામાં આવી નહોતી. ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૨૦ હેઠળ રચાયેલ સંસ્થા હોવાથી, તેને વૈધાનિક નિયમોનું કડકપણે પાલન કરવું જ પડે. તેઓ અદાલતનું ધ્યાન વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશના ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૧૨.૨ તરફ દોરશે. પોતાની રજૂઆતોના સમર્થનમાં, શ્રી પુજારા રાજેશ કુમાર દરિયા વિ. રાજસ્થાન જાહેર સેવા આયોગ

(ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આપવામાં આવેલ નિર્ણય પર આધાર રાખશે, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે મહિલા અનામતની સંકલ્પના અને તેનો અમલ કેવી રીતે કરવો તે સમજાવ્યું છે. તેઓ સ્ટેટ ઓફ પંજાબ વિ. મંજિત સિંહ [(૨૦૦૩) ૧૧ એસ.સી.સી. ૫૫૯] ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણય પર પણ આધાર રાખશે. તેઓ તેમાંના પરિચ્છેદ ૯ તરફ અદાલતનું ધ્યાન દોરશે અને રજૂ કરશે કે જ્યાં નિયમો દ્વારા પાત્રતાના માપદંડથી વધીને કોઈ વિશેષ લાયકાત અથવા કાર્યક્ષમતાનો કોઈ નિર્ધારિત ધોરણ નક્કી કરવામાં આવ્યો નથી, ત્યાં આયોગ માટે કોઈ વધારાની લાયકાત લાદવી યોગ્ય નથી.

૬.૩ શ્રી પુજારા અદાલતનું ધ્યાન આ તરફ પણ દોરશે કે

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ નિર્ણયમાં ઇન્દર પારકાશ ગુપ્તા વિ. જમ્મુ અને કાશ્મીર રાજ્ય [(૨૦૦૪) ૬ એસસીસી ૭૮૬] ના કેસમાં. તેઓ નિર્ણયના પરિચ્છેદ ૨૮ પર આધાર રાખીને રજૂ કરશે કે આયોગે કલમ ૩૦૯ હેઠળના નિયમોમાં રહેલા પરંતુકનું કડકપણે પાલન કરવું જ જોઈએ અને તે કાયદેસર નિયમોમાં કલ્પવામાં આવ્યા ન હોય એવા કોઈપણ “કટ-ઓફ ગુણ” નક્કી કરી શકતું નથી.

૬.૪ શ્રી પુજારા પી.વી. ઇન્ડિરેશન (૨) વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા [૨૦૧૧ (૮) એસ.સી.સી. ૪૪૧] ના કેસમાં આપવામાં આવેલા નિર્ણય પર આધાર

મૂકાશે, જેમાં “કટ-ઓફ ગુણ” ની સંકલ્પના સમજાવવામાં આવી છે. તેમણે આગળ ગવર્નમેન્ટ ઓફ આંધ્ર પ્રદેશ વિ. પી.બી. વિજયકુમાર [(૧૯૯૫) ૪ એસ.સી.સી. ૫૨૦] ના કેસમાં આપવામાં આવેલા નિર્ણય પર પણ આધાર મૂક્યો, જે અનામતની ભાવના સ્પષ્ટ કરે છે; એટલું કે, જે વ્યક્તિએ ખુદી શ્રેણી સાથે સમકક્ષ શરતો પર સ્પર્ધા કરવાની ફરજ ન હોય તેવા વ્યક્તિના હિતમાં આપેલી અનામત હેઠળ, તેમની પસંદગી અને અનામત પદ પર નિમણૂક તેમની પરસ્પર ગુણક્રમના આધારે સ્વતંત્ર રીતે થાય છે અને ખુદી શ્રેણીના ઉમેદવારોના ગુણક્રમની તુલનામાં થતી નથી. શ્રી પુજારા મુજબ અનામતનો મૂળ હેતુ ખુદી શ્રેણીની સ્પર્ધા સામે નબળા વર્ગનું રક્ષણ કરવાનો છે.

૭. શ્રી ચતીન ઓઝા, વિદ્વાન વકીલ, સુશ્રી સૃષ્ટિ થુલા સાથે,

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ (એસ) પ્રતિસાદીઓ તરફથી પણ વિદ્વાન વકીલ એલ.પી.એ. ક્રમાંક ૧૧૦૮ ઓફ ૨૦૧૫માં હાજર રહ્યા હતા – મૂળ અરજદારો માટે, અને વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશના નિર્ણયના સમર્થનમાં રજૂઆતો કરી હતી. શ્રી ઓઝાએ રજૂ કર્યું કે જો ગુણચાદી પછી ૧૦% ની લાયકાત એવી રીતે નિર્ધારિત કરવામાં આવી ન હોત, તો મૂળ અરજદારો મહિલા વર્ગમાં સામેલ થયા હોત, તે ૨૧ ઘટતી બેઠકોમાં, જે પુરુષ ઉમેદવારોને હસ્તાંતરિત કરવામાં આવી હતી, અને જે સ્ત્રીઓના અધિકાર અને ગૌરવના સંપૂર્ણપણે વિરુદ્ધ તથા હાનિકારક હતું.

તેમના મતાનુસાર, પરિણામોની જાહેરાત પછી લાયકાતના ધોરણો નક્કી કરવાની કાર્યવાહી વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે યોગ્ય રીતે રદ કરી છે. તેમણે રજૂ કર્યું કે આયોગ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૨૦ હેઠળ એક બંધારણીય સંસ્થા તરીકે રચાયેલ છે અને તેને નિયમોનું નિષ્ઠાપૂર્વક પાલન કરવું જ જોઈએ તથા પરીક્ષા નિયમો અનુસાર ઉમેદવારોની પસંદગી કરવી જ જોઈએ. શ્રી ઓઝાએ એવી ચુકાદાઓ પર આધાર મૂક્યો છે, જેઓનો ઉલ્લેખ શ્રી કે.બી. પુજારાએ તેમની દલીલો દરમિયાન કર્યો હતો, અને તેથી તેમણે રજૂ કર્યું કે તેઓ તે નિર્દેશોનું પુનરાવર્તન અને પુનઃઉલ્લેખ કરશે નહીં, પરંતુ આ અદાલતમાં અગાઉની સુનાવણી દરમિયાન શ્રી પુજારાએ તેમના ભાગરૂપે કરેલી દલીલો દરમિયાન ઉલ્લેખિત ચુકાદાઓ અંગેની દલીલોને સ્વીકારશે.

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય
૮. અમે એલ.પી.એ. નં. ૧૧૦૯ ઓફ ૨૦૧૫ માં પ્રતિવાદી તરફથી હાજર થયેલ વિદ્વાન વકીલ શ્રી પ્રભાકર ઉપાધ્યાયની પણ સુનાવણી કરી છે. તેઓ રજૂ કરે છે કે તેઓ એલ.પી.એ. નં. ૧૧૦૯ ઓફ ૨૦૧૫ માં પ્રતિવાદી નં. ૭ અને એલ.પી.એ. નં. ૧૧૮૭ ઓફ ૨૦૧૫ માં પ્રતિવાદી નં. ૬ હતા. તેઓ વધુમાં રજૂ કરે છે કે તેઓ જે સંબંધિત પ્રતિવાદીનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે, તેને આ અદાલતે સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૧૪૦૮ ઓફ ૨૦૧૫ માં તા. ૧૪.૧૦.૨૦૧૫ ના રોજ પસાર કરેલા આદેશના અનુસંધાને તા. ૨૮.૦૧.૨૦૧૬ ના રોજ નિમણૂકનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હતો. તેમને તા. ૦૧.૦૩.૨૦૧૬ ના રોજ તાલીમ માટે

મોકલવામાં આવ્યા હતા. ત્યારબાદ લેવાયેલો નિર્ણય અને રમેશ રામ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયના આધારે ચાદીમાં કરાયેલ ફેરફાર, શ્રી ઉપાધ્યાયાના મતે, દોષયુક્ત છે. તેઓ રજૂ કરે છે કે વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે યોગ્ય રીતે ઠરાવ્યું છે કે રમેશ રામ (ઉપરોક્ત) ના કેસનો ચુકાદો નિયમ-વિશિષ્ટ છે અને ગુજરાત રાજ્યમાં અમલમાં રહેલા નિયમો પર લાગુ પડશે નહીં.

૯. શ્રી સંદીપ લિંબાણી, વિદ્વાન વકીલ હાજર રહ્યા છે અને તેમણે જીપીએસસી તરફથી વિદ્વાન વકીલની રજૂઆતોને સમર્થન આપ્યું છે. શ્રીમતી ડિમ્પલ ઠક્કર, વિદ્વાન વકીલ, જે એક શ્રી કેયુર પટેલ તરફથી હાજર છે, તેમણે રજૂ કર્યું કે લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૧૧૦ ઓફ ૨૦૧૫ માં નાગરિક અરજી નં. ૨ ઓફ ૨૦૧૬ (જૂનો નં. ૩૭૩૩ ઓફ ૨૦૧૬) ના અરજદાર

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેટા બાબુલાલ ચૌધરી અને પક્ષકાર તરીકે જોડાવા માટેના અન્ય ૨ વ્યક્તિઓ પોતાનો હક દાવો કરે છે, કારણ કે તેણે ૪૨૬ ગુણ મેળવ્યા છે અને નવી સુધારેલી ચાદીમાં કટ-ઓફ ગુણોથી ઉપર છે. તેણીએ રજૂઆત કરી કે વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૨૧૨૫ ઓફ ૨૦૧૪ ના મૂળ અરજદાર ૨૫.૦૯.૨૦૧૪ ની જૂની ચાદી મુજબ હકનો દાવો કરતા હતા. તેણીના કહેવા અનુસાર, જો જી.પી.એસી. અપીલોમાં સફળ થશે તો અરજદારને બાકી રહેલી ૨૧ બેઠકોમાં વિચારણા કરી શકાય.

૯.૧ શ્રી ગૌતમ જોશી, વિદ્વાન વકીલ, નાગરિક અરજી નં. ૧/૨૦૧૬ (જૂનો નં. ૧૩૦૯૬/૨૦૧૬) ના નાગરિક અરજદાર તરફથી હાજર છે. તેમણે રજૂ કર્યું છે કે અરજદાર સામાન્ય વર્ગની મહિલા ઉમેદવાર છે અને તેણે ૩૪૬ ગુણ પ્રાપ્ત કર્યા છે, જે એસઈબીસી (મહિલા) માટેના કટ ઓફ ગુણથી વધુ છે અને તેનું નામ તા. ૨૫.૦૯.૨૦૧૪ ની યાદીમાં ક્રમાંક ૧૫૦ પર તથા સુધારેલી નવી યાદીમાં ક્રમાંક ૧૫૧ પર દર્શાવવામાં આવ્યું છે. તેમણે વધુમાં રજૂ કર્યું છે કે નાગરિક અરજી નં. ૧૩૦૯૬/૨૦૧૬ ની અરજદાર તેવી જ પરિસ્થિતિમાં છે જેવી નાગરિક અરજીઓના અરજદારો હતા, જેમાં આ અદાલતે તા. ૧૪.૧૦.૨૦૧૫ નો આદેશ પસાર કર્યો હતો, અર્થાત્ એસઈબીસી વર્ગ માટેના કટ ઓફ ગુણથી વધુ ગુણ ધરાવતા એવા ઉમેદવારો, જેઓ માટે ગુણોમાં વધુ શિથિલતા આપવાનો કોઈ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થતો નથી. અરજદાર પણ એસઈબીસી માટેના કટ ઓફ ગુણથી વધુ ગુણ મેળવનાર અને નિમણૂક પામેલા ઉમેદવારોની જેમ નિમણૂક મેળવવાની હકદાર છે.

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨

૧૦. શ્રી કન્વા અંતાણી, વિદ્વાન એ.જી.પી. રાજ્ય તરફથી હાજર રહ્યા છે. તેઓ ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૦૯ અને ૩૨૦ની જોગવાઈઓ તરફ અદાલતનું ધ્યાન દોરે છે અને રજૂ કરે છે કે સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૦૯ હેઠળ ભરતીના હેતુસર નિયમો બનાવવાના માટે કાયદેસર જોગવાઈ કરવી તે રાજ્યનું કાર્યક્ષેત્ર છે, જ્યારે પરીક્ષા યોજવાના હેતુસર તે ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ

૩૨૦ હેઠળ જાહેર સેવા આયોગના ક્ષેત્રાધિકારમાં આવે છે. ભરતીની કલ્પનામાં ૨ પ્રવાહોનો સમાવેશ થાય છે (૧) પસંદગી અને (૨) નિમણૂક. પસંદગી જાહેર સેવા આયોગ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવે છે, જ્યારે નિમણૂક રાજ્ય દ્વારા કરવામાં આવે છે. શ્રી અંતાણી અદાલતનું ધ્યાન પરીક્ષા નિયમો તરફ દોરે છે અને રજૂ કરે છે કે નીતિ ઘડવાનું સત્તાધિકાર આયોગના અધિકારક્ષેત્રમાં આવે છે અને આયોગનો નિર્ણય અંતિમ રહેશે.

વિશ્લેષણ

૧૧. ઉપર પુનરુત્પાદિત મુજબ, આ અદાલતને આ અપીલોમાં જે મુખ્ય વિવાદાસ્પદ મુદ્દાનો નિર્ણય કરવા માટે આહ્વાન કરવામાં આવ્યું છે તે એ છે કે જી.પી.એસ.સી. દ્વારા અનુસરાયેલ અને અપનાવવામાં આવેલ પદ્ધતિ, પ્રક્રિયા અને આધાર

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨, લાયકાતના ધોરણો નક્કી કરવા માટે (જેનું વર્ણન જીપીએસસી દ્વારા “કટ-ઓફ ગુણ” તરીકે કરવામાં આવ્યું છે) અને એવી માપદંડો અપનાવીને, જે જાહેર કરવામાં આવ્યા ન હતા તથા ઉમેદવારોને જાણ કરવામાં આવ્યા ન હતા, રમતમાંના નિયમોમાં ફેરફાર કરવા બરાબર હતું. તેથી અનુસંગિક રૂપે ઉદ્ભવતો બીજો પ્રશ્ન, જે વિચારણા લાયક છે, એ છે કે શું જીપીએસસીને મહિલા ઉમેદવારો

માટે અનામત રાખવામાં આવેલો ક્વોટો પુરુષ ઉમેદવારોને હસ્તાંતરિત કરવાનો ખુલ્લો અધિકાર હતો કે નહીં. વિશેષ લાયકાત ધરાવતા ઉમેદવારોના ક્વોટાના હસ્તાંતરણનો પ્રશ્ન એક એવો મુદ્દો છે, જેનો નિરાકરણ અલગ એલ.પી.એ.ની કાર્યવાહી દરમિયાન કરવામાં આવશે, જે હજી વિચારાધીન છે.

૧૨. મુદ્દા અંગે નિર્ણય કરવાની આ પ્રક્રિયામાં પ્રવેશ કરતાં પહેલાં, પ્રશ્નિત ભરતીને નિયંત્રિત કરતા સંબંધિત ભરતી નિયમોનો સમીક્ષાત્મક અવલોકન કરવું યોગ્ય રહેશે. એ.સી.એફ. ની ભરતીને નિયંત્રિત કરતા નિયમો ગુજરાત વન સેવા, વર્ગ ૨ માં સહાયક વન સંરક્ષક ભરતી નિયમો, ૨૦૦૭ (સંક્ષેપમાં '૨૦૦૭ ના નિયમો') છે. આ નિયમો મુજબ, સેવા માટેની ભરતી બઢતી દ્વારા અથવા તે હેતુસર લેવામાં આવેલી સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાના પરિણામના આધારે સીધી પસંદગી દ્વારા કરવામાં આવે છે. ૨૦૦૭ ના નિયમોની નિયમ ૨ નીચે મુજબ છે:

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ જણા "૨. સહાયક વન સંરક્ષક, વર્ગ ૨ ના પદ પર નિમણૂક નીચે મુજબ કરવામાં આવશે, એટલે કે, ક) સાબિત પ્રતિભા અને કાર્યક્ષમતાવાળી એવી વ્યક્તિને બઢતી દ્વારા, જે નીચે દર્શાવેલ વ્યક્તિઓમાંથી હોય કે જેઓ (૧) રેન્જ ફોરેસ્ટ ઓફિસર, વર્ગ ૨ ના કેડરમાં ઓછામાં ઓછા પાંચ વર્ષ સુધી કાર્યરત રહ્યા હોય; (૨) નિર્ધારિત વિભાગીય પરીક્ષા પાસ કરી હોય; અને (૩) ગુજરાત નાગરિક સેવાઓ વર્ગીકરણ અને ભરતી (સામાન્ય) નિયમો, ૧૯૬૭ ની જોગવાઈઓ અનુસાર સરકાર દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવી કમ્પ્યુટર જ્ઞાન

માટેની અર્હતા પરીક્ષા પાસ કરી હોય:

પરંતુ, જો નિમણૂક સત્તાધિકારીને એ સંતોષ થાય કે ખંડ (૧) માં નિર્દિષ્ટ અનુભવ ધરાવતી વ્યક્તિ બઢતી માટે ઉપલબ્ધ નથી અને જાહેર હિતમાં ઓછી મુદતનો અનુભવ ધરાવતી વ્યક્તિને પણ બઢતી આપી પદ ભરવું આવશ્યક છે, તો તે લેખિતમાં નોંધવાના કારણોસર એવી વ્યક્તિને બઢતી આપી શકશે, જેણે ખંડ (૧) માં નિર્ધારિત મુદતના ઓછામાં ઓછા બે તૃતીયાંશ સમયગાળાનો અનુભવ મેળવ્યો હોય.

ખ) તે હેતુ માટે યોજાયેલી સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાના પરિણામના આધારે સીધી પસંદગી દ્વારા.”

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ ૧૨.૧ વર્ષ ૨૦૦૮ અને ૨૦૦૯માં ૨૦૦૭ના નિયમોમાં સુધારા કરવામાં આવ્યા હતા, જે હાલના વિવાદ માટે સંબંધિત ન પણ હોઈ શકે. આર.એફ.ઓ.ની ભરતીને નિયંત્રિત કરતા નિયમોના હેતુસર, આ નિયમો “રેન્જ ફોરેસ્ટ ઓફિસર વર્ગ ૨ ભરતી નિયમો, ૨૦૦૮” તરીકે ઓળખાય છે. નિમણૂકો અથવા તો સાબિત પ્રતિભા અને કાર્યક્ષમતાના આધારે વ્યક્તિને બઢતી આપીને, અથવા નિર્ધારિત લાયકાતો ધરાવતા વ્યક્તિની સીધી પસંદગી દ્વારા કરવામાં આવે છે. એ.સી.એફ. અને આર.એફ.ઓ.ની આ જગ્યાઓ પર ભરતીના હેતુસર લેવામાં આવતી પરીક્ષાઓ, ચુકાદાના અગાઉના ભાગમાં દર્શાવ્યા મુજબ, “ધ અસિસ્ટન્ટ કંઝર્વેટર ઓફ ફોરેસ્ટ, વર્ગ ૨/ રેન્જ ફોરેસ્ટ ઓફિસર સ્પર્ધાત્મક

પરીક્ષા નિયમો, ૨૦૦૮” દ્વારા નિયંત્રિત થાય છે. નિયમોમાં નીચે મુજબ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે:

“૨. વ્યાખ્યાઓ: આ નિયમોમાં, જો પરિસ્થિતિથી અન્યથા આવશ્યક ન બનતું હોય તો. (એ) “આયોગ”નો અર્થ ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ થાય છે; (બી) “પરીક્ષા”નો અર્થ સહાયક વન સંરક્ષક / રેન્જ વન અધિકારીના પદ પર ભરતી માટે લેવાતી સંયુક્ત સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા થાય છે અને તેમાં ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ વ્યક્તિ(ઓ) સહિત નિયમ ૪ માં ઉલ્લેખિત પ્રાથમિક પરીક્ષા, મુખ્ય પરીક્ષા અને મુલાકાત પરીક્ષાનો સમાવેશ થાય છે;

(સી) એક્સએક્સએક્સ એક્સએક્સએક્સએક્સ એક્સએક્સએક્સએક્સ

(ડી) “નિર્ધારિત” નો અર્થ કમિશન દ્વારા બનાવવામાં આવેલા નિયમનો દ્વારા નિર્ધારિત થયેલું;”

XXX XXX XXX

૩. પરીક્ષા યોજવી. (૧) ઉપરોક્ત પદ માટે સરકાર તરફથી માંગણીપત્ર પ્રાપ્ત થતા, આયોગ ઉમેદવારની પસંદગી માટે સંયુક્ત સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા યોજશે. પરીક્ષાની તારીખો અને સ્થળ આયોગ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવશે.

૪. પરીક્ષાનું સ્વરૂપ.— (૧) પરીક્ષા અનુક્રમે નીચે દર્શાવેલ બે તબક્કામાં લેવાશે, એટલે કે.— (૧) મુખ્ય પરીક્ષા માટે ઉમેદવારોની પસંદગી કરવા પૂર્વ પરીક્ષા (વસ્તુનિષ્ઠ પ્રકારની), (૨) ઉમેદવારની અંતિમ પસંદગી માટે મુખ્ય પરીક્ષા (લેખિત અને મુલાકાત પરીક્ષણ).

XXX XXX XXX

૯. પસંદગીનો ક્રમ. (૧) ઉમેદવારોના નામો હશે

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨(એસ) મુખ્ય પરીક્ષા (લેખિત તથા મુલાકાત કસોટી) માં દરેક ઉમેદવારને અંતિમ રીતે અપાયેલા કુલ ગુણોના આધારે અને મેરીટના ક્રમમાં આયોગ દ્વારા ગોઠવવામાં આવેલા, અને તે ક્રમમાં, ભરવાની રહેલી ખાલી જગ્યાઓની સંખ્યાની હદ સુધી, નિમણૂક માટે લાયક ઉમેદવારોની ભલામણ આયોગ કરશે; પરંતુ, અનુસૂચિત જાતિઓ અથવા અનુસૂચિત જનજાતિઓ અથવા સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગોને સંબંધિત ઉમેદવારો માટે અનામત રાખવામાં આવેલી ખાલી જગ્યાઓ સામાન્ય વર્ગ માટે નક્કી કરાયેલા લાયકાતના કુલ

ગુણોના આધારે ભરી શકાતી ન હોય, તો અનામત જગ્યાઓમાં રહેલી ખામી પૂરી કરવા માટે આયોગ કુલ ગુણોના ધોરણમાં શિથિલતા આપી શકે;

૧૦. પાત્રતા માટેની શરતો. (૧) ઉમેદવાર પરીક્ષામાં પ્રવેશ માટે પાત્ર ગણાશે નહીં, જ્યાં સુધી તે, (એ) ભારતનો નાગરિક ન હોય, અથવા (બી) નેપાળનો પ્રજાજન ન હોય, અથવા (સી) ભૂટાનનો પ્રજાજન ન હોય, અથવા (ડી) ભારતીય મૂળનો એવો વ્યક્તિ ન હોય કે જે પાકિસ્તાન, મ્યાનમાર, શ્રીલંકા, પૂર્વ આફ્રિકાના દેશો કેન્યા, યુગાંડા, યુનાઈટેડ રિપબ્લિક ઓફ તાન્ઝાનિયા, ઝામ્બિયા, માલાવી, ઝૈર, ઇથિઓપિયા અને વિયેતનામમાંથી ભારતમાં કાયમી રીતે વસવાટ કરવાની મનશા સાથે સ્થળાંતર કરીને આવ્યો હોય;

(૨) જે ઉમેદવારને પાત્રતાનું પ્રમાણપત્ર રજૂ કરવાનું આવશ્યક હોય, તેને પરીક્ષામાં હાજર થવા માટે મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે અથવા

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ વ્યક્તિઓ આયોગ દ્વારા લેવામાં આવેલ મુલાકાત અને તેને પાત્રતા પ્રમાણપત્ર રજૂ કરવાની શરતે કામચલાઉ રીતે પણ નિમણૂંક કરવામાં આવી શકે છે.

XXX XXX XXX

૧૭.આયોગનો નિર્ણય અંતિમ. – (એ) આયોગને ઉમેદવાર દરેક રીતે પાત્ર છે અને તેણે આવશ્યક ફીનું ચુકવણું સહિતની તમામ આવશ્યકતાઓનું પાલન કર્યું

છે તેવી સંતોષકારક ખાતરી ન થાય ત્યાં સુધી કોઈપણ ઉમેદવારને મુખ્ય પરીક્ષામાં ઉપસ્થિત થવા દેવામાં આવશે નહીં.

(બી) મુખ્ય પરીક્ષા માટે પ્રવેશ મેળવવા ઉમેદવારની પાત્રતા અંગે આયોગનો નિર્ણય અંતિમ રહેશે અને આયોગ દ્વારા પરીક્ષાના કોઈપણ તબક્કામાં હાજર રહેવાની પરવાનગી ન આપવામાં આવેલ ઉમેદવારને પરીક્ષાના બાકીના તબક્કામાં હાજર રહેવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે નહીં.

XXX XXX XXX

૧૯. મુખ્ય પરીક્ષામાં ઉપસ્થિતિ. (એ) પ્રારંભિક પરીક્ષામાં આયોગ દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવે તેવા લઘુત્તમ લાયકાત ગુણ પ્રાપ્ત કરેલા ઉમેદવારોને, પાત્રતા માપદંડો પૂર્ણ કરવાની શરતે, મુખ્ય પરીક્ષામાં ઉપસ્થિત થવા માટે અનુમતિ આપવામાં આવશે.

(બી) મુખ્ય પરીક્ષામાં આયોગ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે તેવી લઘુત્તમ લાયકાત ગુણ પ્રાપ્ત કરેલા ઉમેદવારો

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ વ્યક્તિઓ લેખિત પરીક્ષામાં ઉમેદવારોને મુલાકાત પરીક્ષા માટે બોલાવવામાં આવશે.

પરંતુ શરતે કે અનુસૂચિત જાતિઓ, અનુસૂચિત જનજાતિઓ અથવા સામાજિક અને આર્થિક રીતે પછાત વર્ગના ઉમેદવારોને, આ કેટેગરીઓ માટે અનામત

રાખવામાં આવેલી ખાલી જગ્યાઓ ભરવા હેતુસર, જો આયોગના મત મુજબ સામાન્ય વર્ગ માટે નિર્ધારિત લાયકાતના ધોરણના આધારે આ સમુદાયોમાંથી પૂરતી સંખ્યામાં ઉમેદવારો મુખ્ય પરીક્ષા (લખિત પરીક્ષા) માટે ઉપલબ્ધ થવાની સંભાવના ન હોય અથવા, અનુરૂપ પ્રકરણમાં, મુલાકાત પરીક્ષા માટે ઉપલબ્ધ થવાની સંભાવના ન હોય, તો પૂર્વ પરીક્ષામાં અથવા, અનુરૂપ પ્રકરણમાં, મુખ્ય પરીક્ષા (લખિત) માં ધોરણમાં શિથિલતા આપીને તેમને મુખ્ય પરીક્ષા (લખિત પરીક્ષા) માં બેસવાની અથવા, અનુરૂપ પ્રકરણમાં, મુલાકાત પરીક્ષા માટે બોલાવવાની મંજૂરી આપી શકાશે.”

૧૨.૨ ઉપરોક્ત પરીક્ષા નિયમો, ૨૦૦૮ ના વાંચનથી જે સ્પષ્ટ થાય છે તે એ છે કે આ પદો પર ભરતીના હેતુસર પરીક્ષાઓ જી.પી.એસ.સી. દ્વારા લેવામાં આવવાની છે. તે પદ પર ભરતી માટે સંયુક્ત સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા છે. પરીક્ષા ક્રમશઃ બે તબક્કામાં છે, એટલે કે (૧) મુખ્ય પરીક્ષા માટે ઉમેદવારોની પસંદગી કરવા માટે પ્રાથમિક (વસ્તુનિષ્ઠ પ્રકારની) પરીક્ષા (૨) ઉમેદવારની અંતિમ પસંદગી માટે મુખ્ય પરીક્ષા (લખિત અને મુલાકાત કસોટી). નિયમ ૯ સૂચવે છે કે મુખ્ય પરીક્ષામાં દરેક ઉમેદવારને અંતિમ રીતે આપવામાં આવેલા કુલ ગુણોના આધારે ઉમેદવારોના નામ આયોગ દ્વારા મેરીટના ક્રમમાં ગોઠવવાના રહેશે

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ.
નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ જણ પરીક્ષા અને તે ક્રમમાં, આયોગ

ભરવાનાં ખાલી જગ્યાઓની સંખ્યાની હદ સુધી નિયુક્તિ માટે લાયક ઉમેદવારની ભલામણ કરશે. પરંતુક દર્શાવે છે કે જ્યાં અનુસૂચિત જાતિ, અનુસૂચિત જનજાતિ અથવા સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાત વર્ગના ઉમેદવારો માટે અનામત જગ્યાઓ હોય અને આવી જગ્યાઓ સામાન્ય વર્ગ માટે નિર્ધારિત લાયક ઠરવા માટેના કુલ ગુણોના આધારે ભરી ન શકાય, ત્યાં આયોગ અનામત જગ્યાઓમાં રહેલી ખામી પૂરી કરવા માટે કુલ ગુણોના ધોરણમાં શિથિલતા આપી શકે છે. નિયમ ૧૯ દર્શાવે છે કે પ્રાથમિક પરીક્ષામાં આયોગ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે તેવા લઘુત્તમ લાયકાત ગુણ મેળવનાર ઉમેદવારોને, પાત્રતાના માપદંડો પૂર્ણ કરવાની શરતે, મુખ્ય પરીક્ષામાં બેસવાની મંજૂરી આપવામાં આવશે. નિયમ ૧૯ ના ખંડ (બી) મુજબ, મુખ્ય (લખિત) પરીક્ષામાં આયોગ દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે તેવા લઘુત્તમ લાયકાત ગુણ મેળવનાર ઉમેદવારોને મુલાકાત પરીક્ષા માટે બોલાવવામાં આવશે. પરંતુક દર્શાવે છે કે અનામત વર્ગોને લગતા ઉમેદવારોને, જો આ સમુદાયોના પૂરતી સંખ્યામાં ઉમેદવારો મુખ્ય પરીક્ષા માટે અથવા, જે સ્થિતિ હોય તે મુજબ, મુલાકાત પરીક્ષા માટે લાયકાતના આધારે ઉપલબ્ધ થવાની શક્યતા ન હોય, તો ધોરણમાં શિથિલતા આપી મુખ્ય પરીક્ષામાં બેસવાની અથવા, જે સ્થિતિ હોય તે મુજબ, મુલાકાત માટે બોલાવવાની મંજૂરી આપી શકાય

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ વ્યક્તિઓ સામાન્ય વર્ગો માટેની ખાલી જગ્યાઓ ભરવા માટે તેવા વર્ગો માટે નિર્ધારિત કરાયેલા પ્રમાણભૂત ધોરણ મુજબ.

૧૩. સંક્ષિપ્તતા માટે, યદ્યપિ તે નોંધપોથી પર અનાવશ્યક ભારણ મૂકવા સમાન થઈ શકે, તેમ છતાં અમે તે ટાળી શકતા નથી કે ૧૦% અનામતના લાયકાતી ગુણોના સંદર્ભમાં તેમણે અનામત કેવી રીતે નિર્ધારિત કરી છે તે દર્શાવવા માટે જીપીએસસીના જવાબરૂપ સોગંદનામાના આધારે વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશના તારણને અહીં પુનઃઉત્પન્ન કરીએ.

“૧૮.૨ આ મુદ્દે, એ નોંધપાત્ર છે કે લાયકાતનો ધોરણ નિર્ધારિત કરવા માટે પ્રતિવાદી જી.પી.એસ.સી.એ પ્રથમ સામાન્ય / અનામત વિનાની શ્રેણીને પસંદ કરી અને તે શ્રેણીમાં રહેલી ખાલી જગ્યાઓની કુલ સંખ્યાને ધ્યાનમાં લીધી. ત્યારબાદ પ્રતિવાદી જી.પી.એસ.સી.એ સામાન્ય મેરીટ યાદીમાં સર્વોચ્ચ સ્થાને રહેલા ઉમેદવારથી (અર્થાત્ સર્વોચ્ચ ગુણ ધરાવતા ઉમેદવારથી) શરૂઆત કરી અને ઉતરતા ક્રમે આગળ વધતા, તે ઉક્ત / નિશ્ચિત શ્રેણીના માત્ર પુરુષ ઉમેદવારોને જ ઓળખવા લાગ્યું અને તે નિશ્ચિત શ્રેણીના માત્ર પુરુષ ઉમેદવારોના ગુણોને ધ્યાનમાં લઈને ઉતરતા ક્રમે આગળ વધ્યું (અર્થાત્ તે શ્રેણીની તમામ મહિલા ઉમેદવારોને / મહિલા ઉમેદવારો દ્વારા મેળવેલા ગુણોને બહાર રાખીને) અને આ જ રીતથી ઉતરતા ક્રમે આગળ વધતું રહ્યું, જ્યાં સુધી તે ઉક્ત શ્રેણીના એવા પુરુષ ઉમેદવાર સુધી ન પહોંચ્યું કે જે, તે નિશ્ચિત શ્રેણીમાં જાહેર કરાયેલ ખાલી જગ્યાઓની સંખ્યાને આધારે, તે શ્રેણીની ખાલી જગ્યાઓ ભરવા માટે આવશ્યક અંતિમ પુરુષ ઉમેદવાર ગણાય. તે નિશ્ચિત શ્રેણીના આવા અંતિમ પુરુષ ઉમેદવારે મેળવેલા ગુણોને જી.પી.એસ.સી. દ્વારા તે સંબંધિત

શ્રેણી માટે લાયકાતના ગુણ / ધોરણ તરીકે (જેને જી.પી.એસ.સી. દ્વારા કટ-ઓફ ગુણ તરીકે વર્ણવવામાં આવે છે) સ્વીકારવામાં, અપનાવવામાં અને લાગુ કરવામાં આવે છે. જી.પી.એસ.સી.એ અનુસરેલી પ્રક્રિયા અને પદ્ધતિ તેની સોગંદનામાની કલમ ક્રમાંક ૬.૨ થી ૬.૪ માં, તા. ૨૩.૨.૨૦૧૫ના, જે એસ.સી.એ. ક્રમાંક ૧૪૮૪૯ ઓફ ૨૦૧૪ માં દાખલ કરાયું હતું, તેમાં સમજાવી છે અને તે અંગે વધુ સ્પષ્ટીકરણ તા. ૨૪.૨.૨૦૧૫ના તેના વધારાના સોગંદનામાની કલમ ક્રમાંક ૨ માં આપવામાં આવ્યું છે.

૧૮.૩ આ ઉપરાંત, તા. ૨૫.૯.૨૦૧૪ ની જાહેરખબરમાં પણ જી.પી.એસ.સી. એ પોતે જ સ્વીકાર્યું છે અને જણાવ્યું છે કે: ક્રમાંક નં..... પર આવેલી અનુસૂચિત જનજાતિની મહિલા ઉમેદવારોને, તેમની સંબંધિત શ્રેણીના પુરુષ ઉમેદવારો માટે નિર્ધારિત ન્યૂનતમ લાયકાત ધોરણમાં શિથિલતા આપ્યા બાદ, પસંદ કરવામાં આવ્યા છે. (ભારપૂર્વક દર્શાવવામાં આવેલ)

૧૮.૪ ઉક્ત સોગંદનામાઓમાં ઉલ્લેખિત વિગતો પરથી એવું બહાર આવ્યું છે કે સંયુક્ત (અર્થાત્ એ.સી.એફ. + આર.એફ.ઓ.) અનામત વિનાની / સામાન્ય વર્ગની ૮૪ જગ્યાઓ પૈકી ૨૬ જગ્યાઓ મહિલાઓ ઉમેદવારો માટે અનામત રાખવામાં આવી છે (@ ઉક્ત વર્ગ માટે જાહેર કરાયેલ કુલ ખાલી જગ્યાઓના ૩૦%) અને ઉક્ત જગ્યાઓ માટે મહિલા ઉમેદવારોની પસંદગી કરવા સામાન્ય વર્ગના તે પુરુષ ઉમેદવાર, જેણું નામ સામાન્ય / સંયુક્ત ગુણક્રમ યાદીમાં ક્રમાંક

નં. ૭૮ પર દર્શાવવામાં આવ્યું છે, તેના દ્વારા પ્રાપ્ત ગુણોને ગુજરાત પબ્લિક સર્વિસ કમિશન વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨(એસ) સામાન્ય / અનામત વિનાના વર્ગના છેલ્લાં ઉમેદવારના ગુણ તરીકે માનવામાં આવે છે (જ્યાં કે માત્ર ૫૮ જગ્યાઓ / ખાલી જગ્યાઓ જ ભરવાની છે) અને ઉક્ત ક્રમાંક નં. ૭૮ પરના પુરૂષ ઉમેદવાર દ્વારા પ્રાપ્ત ગુણોને સામાન્ય / અનામત વિનાના વર્ગની મહિલા ઉમેદવારો માટે લઘુત્તમ પાત્રતા ગુણ / માપદંડ તરીકે માન્ય કરવામાં આવે છે, આ આધાર પર કે ઉક્ત ક્રમાંક નં. ૭૮નો ઉમેદવાર સામાન્ય / અનામત વિનાના વર્ગમાં પસંદગી યાદીમાં પ્રવેશ કરનાર છેલ્લો પુરૂષ ઉમેદવાર છે, અને ત્યારબાદ ઉક્ત ગુણોને મહિલા ઉમેદવારોની પસંદગી માટે તથા અનામત ક્વોટાનું પાલન કરવા માટે માપદંડ તરીકે અપનાવવામાં અને લાગુ કરવામાં આવે છે. પૂછપરછના પ્રતિસાદમાં, જી.પી.એસ.સી. તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી અને સ્પષ્ટ કર્યું કે ઉપરોક્ત રીતે જે માપદંડ / આધાર નક્કી, સ્થિર અને અપનાવવામાં આવ્યો છે (પાત્રતા ગુણ / માપદંડ તરીકે), તે અન્ય ત્રણ વર્ગોમાં મહિલાઓ માટેના અનામત ક્વોટા ભરવાની પ્રક્રિયા અને હેતુ સહિત તમામ હેતુઓ માટે તેમજ વિશેષ લાયકાત ધરાવતા વ્યક્તિઓ માટે અનામત ક્વોટામાં પસંદગી ઈચ્છતા ઉમેદવારો માટે પણ કસોટી અને માપદંડ તરીકે જ માનવામાં આવે છે.

૧૮.૫ એ ઉલ્લેખ કરવો પ્રાસંગિક છે કે પસંદગી યાદીને અંતિમ સ્વરૂપ આપવા અને સફળ ઉમેદવારો જાહેર કરવાની સ્થિતિ, છટણીની ત્રણ કક્ષાઓ પાર કર્યા

પછી આવી હતી. એ નોંધવું પણ પ્રાસંગિક છે કે પ્રતિવાદી જી.પી.એસ.સી.એ પણ કોઈ વિશિષ્ટ વર્ગમાં ઉમેદવાર દ્વારા મેળવેલા ગુણોને, એવો અંતિમ ઉમેદવાર પુરુષ ઉમેદવાર છે કે મહિલા ઉમેદવાર છે તે હકીકતને અવગણીને કે તેની પરવા કર્યા વિના, સ્વીકાર્યા નહોતા; પરંતુ પ્રતિવાદી જી.પી.એસ.સી.એ સંબંધિત વર્ગોમાં માત્ર પુરુષ ઉમેદવારો દ્વારા મેળવાયેલા ગુણોથી પ્રક્રિયાની જાણપૂર્વક શરૂઆત કરી અને માત્ર પુરુષ ઉમેદવારો દ્વારા મેળવાયેલા ગુણોને ધ્યાનમાં લેતા નીચે તરફ આગળ વધતી રહી, અને તેણે એવા અંતિમ પુરુષ ઉમેદવાર દ્વારા મેળવાયેલા ગુણોને લાયકાતના ધોરણ તરીકે જાણપૂર્વક પસંદ કરી અને સ્વીકાર્યા. ”

૧૩.૧ ઉપર પુનરાવર્તિત કરવામાં આવેલ પેરા ૧૮.૨ માં વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે દર્શાવ્યા મુજબ અનામતની કાર્યપદ્ધતિ, સ્ત્રી વર્ગમાં અનામતની કાર્યપદ્ધતિ અંગે તમન્નાબેન દેસાઈ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં જે રીતે ઠરાવવામાં આવ્યું છે અને જેને સૌરવ યાદવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે સમર્થન આપ્યું છે, તેનાથી સંપૂર્ણપણે વિપરીત છે. સ્ત્રીઓ માટે આડી અનામત અમલમાં મૂકવાની યોગ્ય અને સાચી પદ્ધતિ સમજાવતો તમન્નાબેન દેસાઈ (ઉપરોક્ત) ના કેસના નિર્ણયનો પેરા ૫૬ નીચે મુજબ છે:

“૫૬. રાજ્ય સરકારને ભાવિ માર્ગદર્શન માટે, મહિલાઓ માટેની આડવી અનામત અમલમાં મૂકવાની યોગ્ય અને સાચી પદ્ધતિને અમે વધુ સ્પષ્ટ રીતે

સમજાવવી ઈચ્છીએ છીએ. “મહિલાઓ માટે આડવી અનામત અમલમાં મૂકવાની યોગ્ય અને સાચી પદ્ધતિ. ભરતી માટે ઉપલબ્ધ પદોની સંખ્યા. ૧૦૦ સામાજિક અનામતનો હિસ્સો (૫૦%)

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય(ઓ)

ખુદ્દી સ્પર્ધા (ઓસી) ... ૫૧ અનુસૂચિત જાતિ (એસસી) ... ૧૨ અનુસૂચિત જનજાતિ (એસટી) ... ૧૭ સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે ... ૨૦ પછાત વર્ગો (એસઈબીસી) મહિલાઓ માટે આડું અનામત (ઉપરોક્ત દરેક શ્રેણીમાં ૩૩%) ઓસી ... ૧૭ એસસી ... ૦૪ ... ૦૬ એસટી એસઈબીસી ... ૦૭ પગલું ૧: ગુણક્રમના ક્રમમાં પસંદગી માટે પાત્ર ઓછામાં ઓછા ૧૦૦ ઉમેદવારોની યાદી તૈયાર કરો (સામાન્ય રીતે ૧૦૦ કરતાં વધુ ઉમેદવારોની યાદી તૈયાર કરવામાં આવે છે જેથી, ઓફર આપ્યા પછી કેટલાક ઉમેદવારો જોડાતા ન હોય ત્યારે, નિમણૂક પામનારાઓમાં કોઈ ઘટ ન રહે). આ યાદીમાં ઉપરોક્ત તમામ શ્રેણીઓના ઉમેદવારોનો સમાવેશ થશે.

પગલું ૨: ઉપરોક્ત પગલું ૧ ની યાદીમાંથી, પ્રતિભાના આધારે ઓસી અનામત (૫૧) ભરવા માટે પ્રથમ ૫૧ ઉમેદવારોની યાદી તૈયાર કરવી. ૫૧ ઉમેદવારોની આ યાદીમાં એસસી, એસટી અને એસઈબીસી વર્ગના ઉમેદવારોનો સમાવેશ થઈ શકે છે.

પગલું ૩: ઓસી ક્વોટામાં આડવી અનામત માટે તપાસ કરો.

ઓસી વર્ગની સ્ટેપ ૨ ચાદીમાં, જો ૧૭ મહિલાઓ હોય

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ (એસ) (વર્ગનો પ્રશ્ન મહત્વનો નથી), મહિલાઓનો ૩૩% અનામત હિસ્સો પૂર્ણ થાય છે. વધુ કંઈ કરવાની જરૂર રહેતી નથી. જો મહિલાઓમાં ઘટ રહેતી હોય (માનો કે, ઓસી વર્ગની સ્ટેપ ૨ ચાદીમાં માત્ર ૧૦ મહિલાઓ ઉપલબ્ધ હોય), તો વધુ ૭ મહિલાઓ ઉમેરવી પડશે. આવું કરવા માટે સૌપ્રથમ સ્ટેપ ૨ ચાદીના છેલ્લાં ૭ પુરુષ ઉમેદવારોને દૂર કરવા. ત્યારબાદ, ક્રમાંક ૫૧ પછીની સ્ટેપ ૧ ચાદીમાં નીચે જઈ, પ્રથમ ૭ મહિલાઓ (વર્ગનો પ્રશ્ન મહત્વનો નથી) પસંદ કરવી. જેમ જ સ્ટેપ ૧ ચાદીમાંથી આવી ૭ મહિલાઓ મળી આવે, તેમ તેમને ઉપર લાવી સ્ટેપ ૨ ચાદીમાં ૭ મહિલાઓની ઘટ પૂરી કરવા માટે ઉમેરવાની રહેશે. હવે, ઓસી મહિલાઓ માટેનો ૩૩% અનામત હિસ્સો પૂર્ણ થાય છે. ઓસી વર્ગની ચાદી સ્થિર કરવાની રહેશે. સ્ટેપ ૨ ચાદી અંતિમ બને છે.

પગલું ૪: અનુસૂચિત જાતિઓ તરફ જાઓ. પગલું ૧ની ચાદીમાંથી, ક્રમાંક ૫૧ પછી, અનુસૂચિત જાતિના ૧૨ ઉમેદવારોની (પુરુષ અથવા સ્ત્રી) ચાદી તૈયાર કરો. આ ૧૨માં તે બધા પુરુષ અનુસૂચિત જાતિના ઉમેદવારોનો પણ સમાવેશ કરવો, જેમને સ્ત્રીઓની ઘટ પૂરી કરવા માટે પગલું ૨ની ચાદીમાંથી દૂર કરવામાં આવ્યા હતા.

પગલું ૫: પગલું ૪ ની અનુસૂચિત જાતિઓની ચાદીમાં આડ અનામત માટે ચકાસણી કરો. જો અનુસૂચિત જાતિની ૪ મહિલાઓ હોય, તો ૩૩% નો ક્વોટા પૂર્ણ થાય છે. વધુ કંઈ કરવાની જરૂર નથી. જો અનુસૂચિત જાતિની મહિલાઓમાં

ઘટ હોય (માની લો કે, માત્ર ૨ મહિલાઓ ઉપલબ્ધ હોય), તો વધુ ૨ મહિલાઓ ઉમેરવાની રહેશે. તે કરવા માટેની રીત એ છે કે, પ્રથમ, પગલું ૪ ની યાદીના અનુસૂચિત જાતિના છેલ્લાં ૨ પુરુષ ઉમેદવારોને કાઢી નાખવા અને પછી ક્રમાંક નં. ૫૧ પછીની પગલું ૧ ની યાદીમાં નીચે જઈ, પ્રથમ ૨ અનુસૂચિત જાતિની મહિલાઓ પસંદ કરવી. જેમ જ આવી ૨ અનુસૂચિત જાતિની

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધારી અને અન્ય ૨ સ્ત્રીઓ સ્ટેપ ૧ યાદીમાં મળી આવે, તો તેમને ઉપર લાવીને એસસીની સ્ટેપ ૪ યાદીમાં ઉમેરવાની રહેશે જેથી એસસી સ્ત્રીઓની ઘટ પૂરી થાય. હવે, એસસી સ્ત્રીઓ માટેનો ૩૩% અનામત હિસ્સો પૂર્ણ થાય છે. એસસીઓની યાદી બંધ કરવી. સ્ટેપ ૪ યાદી અંતિમ બને છે. જો સ્ટેપ ૧ યાદીના છેલ્લાં ક્રમાંક સુધી ૨ એસસી સ્ત્રીઓ મળી ન આવે, તો આ ૨ ખાલી જગ્યાઓ એસસી પુરુષોથી ભરવાની રહેશે. જો એવી સ્થિતિમાં એસસી પુરુષો પણ ઉપલબ્ધ ન હોય, તો એસસીનો સામાજિક અનામત હિસ્સો આગામી ભરતી સુધી આગળ ધપાવવાનો રહેશે, સિવાય કે એવો કોઈ નિયમ હોય જે એસસીના હિસ્સાને ઓસીમાં રૂપાંતર કરવાની મંજૂરી આપે.

પગલું ૬: એસ.ટી.ની યાદી તૈયાર કરવા માટે પગલું ૪ અને ૫ પુનરાવર્તિત કરો.
પગલું ૭: એસ.ઈ.બી.સી.ની યાદી તૈયાર કરવા માટે પગલું ૪ અને ૫ પુનરાવર્તિત કરો.”

૧૩.૨ સૌરવ યાદવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે પણ તમન્નાબેન દેસાઈ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આપેલ નિર્ણયને મંજૂરી આપી હતી. સૌરવ યાદવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં નિર્ણયનો પરિચ્છેદ ૩૬ નીચે મુજબ છે:

૩૬. અંતે, અમારે એવું કહેવું જરૂરી છે કે તમન્નાબેન અશોકભાઈ દેસાઈરૂઢ મામલામાં ગુજરાત વડી અદાલતે પોતાના ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૫૬ માં દર્શાવેલા પગલાં ઊભી અને આડી બંને પ્રકારની અનામતોના વિચાર તથા અમલીકરણ માટે યોગ્ય અને સમોચિત પ્રક્રિયાનો અવલોકન કરે છે. અમારી દ્વારા આપવામાં આવેલ ઉદાહરણ માત્ર એક સંભવિત પરિમાણ સાથે સંબંધિત છે. આવી અનેક સંભાવનાઓ હોઈ શકે છે. વર્તમાન ઉદાહરણને ધ્યાને લઈએ તો પણ, ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ અનુસૂચિત જનજાતિ માટેની ઊભી કટારમાં ફાળવાયેલ પ્રથમ મહિલા ઉમેદવારએ ક્રમાંક ૬૪ પરના ઉમેદવાર કરતાં ઊંચું સ્થાન મેળવ્યું હોઈ શકે. તેવી સ્થિતિમાં, ઉક્ત ઉમેદવારને અનુસૂચિત જનજાતિ વર્ગમાંથી ખુલા / સામાન્ય વર્ગમાં ખસેડવી આવશ્યક બને, જેના પરિણામે અનુસૂચિત જનજાતિની ઊભી કટારમાં એક ખાલી જગ્યા ઊભી થાય. ત્યારબાદ આવી ખાલી જગ્યા અનુસૂચિત જનજાતિ – મહિલા માટેની પ્રતિષ્ઠા યાદીમાં રહેલા ઉમેદવારના લાભ માટે જવી જોઈએ. ગુજરાત વડી અદાલતે દર્શાવેલા પગલાં આવી દરેક સંભાવનાનો યોગ્ય વિચાર કરશે. એ સત્ય છે કે પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરવાની કસરત અવશ્ય સંબંધિત સત્તાધિકારીઓ પર જ છોડવી પડે, છતાં અમે એવું અવલોકન કરી શકીએ કે ઉક્ત ચુકાદામાં દર્શાવેલ પદ્ધતિ નિશ્ચિતરૂપે તમામ દાવાઓને સંતોષશે અને

અગાઉના પરિચ્છેદોમાં અમારી દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલી કોઈ અસંગતતા ઊભી કરશે નહીં.

૧૪. ૨૦૦૮ના પરીક્ષા નિયમોનું વાચન કરતાં જે સ્પષ્ટ થાય છે તે એ છે કે, પ્રતિભા ચાટી તૈયાર કરતી વખતે અને નિમણૂક માટે લાયક ઉમેદવારોના નામોની ભલામણ કરતી વખતે, આયોગે મુખ્ય લેખિત પરીક્ષા અને મુલાકાત પરીક્ષણમાં દરેક ઉમેદવારને અંતિમ રીતે અપાયેલા કુલ ગુણોના આધારે પ્રતિભાક્રમ મુજબ નામો ગોઠવવાના રહે છે. પરીક્ષા નિયમોના નિયમ ૧૯માં લાયકાતના ધોરણો નિર્ધારિત કરવાની બાબતમાં આયોગના વિવેકાધિકારનો વિચાર કરવામાં આવ્યો છે. ન્યૂનતમ લાયકાતના ધોરણો નક્કી કરવાના રહે છે

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨(એસ) મુખ્ય પરીક્ષા પૂર્વે પ્રાથમિક પરીક્ષામાં અને ત્યારબાદ મુખ્ય પરીક્ષાના આધારે મુલાકાત માટે બોલાવતી વખતે આયોગે. હકીકતોના આધારે, તા. ૨૫.૦૯.૨૦૧૪ના પરિણામના વાચનથી એવું જાણવા મળ્યું છે કે આયોગે દરેક વર્ગમાં "છેલ્લા પુરુષ ઉમેદવાર"ના કુલ ગુણોના આધારે મહિલા અનામત અમલમાં મૂકવાના હેતુથી સામાન્ય મેરીટ ચાટી તૈયાર કર્યા પછી ૧૦% લાયકાત ધોરણ રજૂ કર્યું છે. વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે આદેશના પરિચ્છેદ ૨૫ માં વિશેષરૂપે ધારણ કર્યું છે કે આયોગને સત્તા હતી કે નહોતી તે પ્રશ્નમાં તેઓ

પ્રવેશતા નથી; પરંતુ જે અવલોકન કરવામાં આવ્યું તે એવું હતું કે જે કરવામાં આવ્યું હતું તેમાં સત્તાનો ઉપયોગ સંબંધવિહીન રીતે કરવામાં આવ્યો હતો અને પ્રક્રિયા જે રીતે હાથ ધરવામાં આવી હતી તે બાબતે તે ટકી શકતું નહોતું. પુનરાવર્તનના ભોગે પણ પરિચ્છેદ રૂપ નીચે મુજબ ઉદ્ઘૂત કરવામાં આવે છે: “રૂ. ઉપરોક્ત કારણોને આધારે અને હકીકતોના પ્રકાશમાં, જીપીએસસી દ્વારા અનુસરાયેલી વિવાદિત પદ્ધતિ અને પ્રક્રિયા તથા લાયકાત ધોરણ નક્કી/નિર્ધારિત કરવા માટે જીપીએસસી દ્વારા અપનાવવામાં આવેલ આધાર, તેમજ જીપીએસસી દ્વારા નિર્ધારિત, સ્થિરિત અને અપનાવવામાં આવેલ લાયકાત ગુણ/ધોરણ ટકી શકતા નથી અને રદ કરવામાં આવવા પાત્ર છે, અને તેથી તે રદ કરવામાં આવે છે; અને તેના અનુસંગરૂપે, આવા લાયકાત ધોરણના અનુસરણમાં અને તેના આધારે જીપીએસસી દ્વારા લેવામાં આવેલ અનુગામી અને પરિણામરૂપ તમામ નિર્ણયોએ અને પગલાંઓએ (નક્કી કરવામાં આવેલ” ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ (એસ) આક્ષેપિત પદ્ધતિ) ધરાશાયી થાય છે અને દુષિત ઠરે છે. આ તબક્કે, વધુમાં સ્પષ્ટ કરવું આવશ્યક છે કે લાયકાતપ્રાપ્ત ગુણ / ધોરણ નક્કી કરવાની કાર્યવાહી અને/અથવા તેમાં શિથિલતા મંજૂર કરવાની કાર્યવાહી, મૂળતઃ, ઉક્ત પ્રક્રિયા જે રીતથી હાથ ધરવામાં આવી અને જેના આધાર પર જી.પી.એસ.સી.એ તેને અપનાવ્યો તેના કારણે જ કાયમ રાખી શકાય તેવી નથી, સત્તાના અભાવને કારણે નહીં. શિથિલતા મંજૂર કરવાની કાર્યવાહી પણ કાયમ રાખી શકાય તેવી

નથી, કારણ કે તે ભેદભાવના દોષથી દુષિત છે તથા સંબંધિત પરિબળો લાગુ ન કરવાની ભૂલથી ગ્રસ્ત છે, સત્તાના અભાવને કારણે નહીં.

[ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે]

૧૫. ઉપર ઉદ્ઘૃત કરવામાં આવેલ ૦૬.૧૦.૨૦૦૧ના એડવોકેટ જનરલના અભિપ્રાયના સંદર્ભમાં શ્રી શુક્લા દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી અને અમારી સમક્ષ વાંચવામાં આવેલી ફાઇલ નોંધોનો ઉલ્લેખ કરતાં, જે બાબત સ્પષ્ટ થાય છે તે એ છે કે સ્ત્રી અનામતનો પ્રાપ્તિ પ્રાપ્તિ તે સમયે અમલમાં રહેલા ૦૮.૦૪.૧૯૮૭ની જાહેરનામાની બળવત્તાથી કાયદેસર નિયમો હેઠળ કલ્પાયેલો હતો. નિયમોમાં ત્યારબાદ ૧૪.૦૬.૨૦૧૨ના રોજ કરવામાં આવેલ સુધારો પણ દર્શાવે છે કે નિયમોમાં આવેલ સ્પષ્ટીકરણ આ અદાલતના રાજેશ કુમાર દરિયા (ઉપરોક્ત) મામલાના ચુકાદાની ભાવનાને અનુરૂપ છે. સ્ત્રીઓ માટે પદોની અનામત ૧૪.૦૬.૨૦૧૨ના જાહેરનામા હેઠળ કલ્પાયેલ રીત અને પદ્ધતિને અનુસરીને જ કરવી પડે. નિયમ ૩, ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ની તે જાહેરનામાની સુધારાચેલ જોગવાઈ, નીચે મુજબ પુનઃપ્રસ્તુત કરવામાં આવે છે:

“૩. મહિલાઓ માટે પદોના અનામતનો અમલ કરવાની પદ્ધતિ

(૧) મહિલાઓ માટે પદોનું આરક્ષણ આડું અને વિભાગીકૃત રહેશે અને નિયમ ૨ ના ખંડ (એ) થી (ડી) માં દર્શાવાયેલ કોઈપણ વર્ગમાં ઊભા આરક્ષણના ક્વોટા અંદર ગુણક્રમના આધારે પસંદ થયેલી મહિલાઓને તે વર્ગની અંદર મહિલાઓ માટેના આડા આરક્ષણ સામે ગણવામાં આવશે. સ્પષ્ટીકરણ: (૧) આડું અને વિભાગીકૃત આરક્ષણનો અર્થ ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૫ ના ખંડ (૩) હેઠળ મહિલાઓના હિતમાં રાજ્યના કારભાર સાથે સંબંધિત જાહેર સેવાઓ અને પદોમાં કરાયેલ પદોના અનુક્રમે આરક્ષિત ક્વોટાથી થાય છે, જે ઊભા આરક્ષણ સાથે આંતરસંલગ્ન હોય છે.

(૨) ઉદ્ધર્વ આરક્ષણનો અર્થ ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૬ની ઉપકલમ (૪) હેઠળ અનુસૂચિત જાતિઓ, અનુસૂચિત જનજાતિઓ અને અન્ય પછાત વર્ગોના પક્ષમાં કરવામાં આવેલ આરક્ષણ થાય છે.

(૨) નિયમ ૨ માં ઉલ્લેખિત મહિલાઓ માટેની પદોની અનામતનો અમલ –
(૧) શ્રેણીઓના ક્વોટાને પ્રથમ પૂર્ણ કરીને કરવામાં આવશે

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી તથા અન્ય ૨ (એસ) નિયમ ૨ ના ખંડ (એ) થી (ડી) માં ઉલ્લેખિત મુજબ ગુણક્રમના ક્રમમાં; અને ત્યારબાદ (૨) તેમાંના સંબંધિત અનામત વર્ગને સંબંધિત ઉમેદવારોની સંખ્યા નિર્ધારિત કરવી અને જો આવી ચાલીઓમાં ઉમેદવારોની સંખ્યા મહિલાઓ માટેની વિશેષ અનામતના ક્વોટાની સંખ્યાના બરાબર અથવા તેથી વધુ હોય, તો મહિલાઓના અનામત ક્વોટા માટે વધુ પસંદગી કરવી આવશ્યક રહેશે નહીં.

માત્ર ત્યારે જ, જો આવા કોઈ વર્ગમાં મહિલા ઉમેદવારોમાં કોઈ ઘટ રહેતી હોય, તો તે વર્ગને સંબંધિત મહિલાઓની આવશ્યક સંખ્યા, તે વર્ગને સંબંધિત ચાદીના તળિયેથી અનુરૂપ સંખ્યાના ઉમેદવારોને કાઢી નાખીને લેવામાં આવશે.”

૧૬. ઉપરોક્ત જોગવાઈના વાંચનથી સંપૂર્ણપણે સ્પષ્ટ થાય છે કે જો મહિલા ઉમેદવારોની ઘટ હોય, તો તેવી શ્રેણીઓ સંબંધિત ચાદીના તળિયેથી અનુરૂપ સંખ્યામાં ઉમેદવારોને કાઢી મૂકીને મહિલાઓની આવશ્યક સંખ્યા લેવી પડશે. ૨૫.૦૯.૨૦૧૪ની ગુણક્રમ ચાદી તૈયાર કરવામાં આયોગે જે રીતે કાર્ય કર્યું છે તે આ જોગવાઈના સીધા ઉલ્લંઘનમાં છે. દરેક શ્રેણીમાં છેલ્લાં પુરુષ ઉમેદવારની સરખામણીએ ૧૦% શિથિલતાનો કહેવાતો નીતિગત નિર્ણય અમલમાં મૂકીને, ઉક્ત નીતિગત નિર્ણયએ કલમ ૩૦૯ હેઠળના અનામત નિયમ સાથે સીધો વિરોધ સર્જ્યો છે

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ વ્યક્તિઓ ભારતના બંધારણ અનુસાર, એટલે કે મહિલા અનામત નિયમો. પરિણામે, પુરુષ ઉમેદવારો દ્વારા ભરવામાં આવેલી ખાધવાની જગ્યાઓમાંથી ૨૧ સંખ્યાની જગ્યાઓનું સ્થાનાંતરણ કરવાની કાર્યવાહી, તેથી, અમારી દૃષ્ટિએ ટકાઉ નથી અને વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે યોગ્ય રીતે રદ કરી છે. અમે ઉપરોક્ત દૃષ્ટિકોણ સાથે સહમત છીએ.

૧૭. તા. ૨૨.૦૫.૧૯૯૭નું પરિપત્ર એવી સ્થિતિનું પરિકલ્પન કરે છે કે મહિલા અનામત વર્ગના ઉમેદવાર માટે અનામત રાખવામાં આવેલ પદ માત્ર તેવા પ્રસંગે જ પુરુષ દ્વારા ભરવામાં આવે, જ્યારે મહિલા ઉમેદવાર ઉપલબ્ધ ન હોય. હાલના કેસના તથ્યોમાં, માનનીય એકલ ન્યાયાધીશે જે નિષ્કર્ષ નોંધ્યો છે અને જે રેકૉર્ડ પરના નિવેદનો, ખાસ કરીને જી.પી.એસ.સી.ના જવાબરૂપ સોગંદનામા દ્વારા દર્શાવવામાં આવ્યું છે, તે એવો છે કે મેરિટ ચાટીનું સંચાલન તમન્નાબેન દેસાઈ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં જે રીતે સમજાવવામાં આવ્યું છે તે રીતના વિરુદ્ધ કરવામાં આવ્યું છે.

૧૮. શ્રી શુક્લાએ ડૉ. મહેતા રક્ષાબેનના મામલામાં (ઉપરોક્ત) ઉદ્દેખેલ નિર્ણય સુધીની હદે, ડૉ. મહેતા રક્ષાબેનના મામલામાં (ઉપરોક્ત) નિર્ણયના સંબંધિત પરિચ્છેદનું પુનરુત્પાદન કરવું યોગ્ય રહેશે. ઉક્ત નિર્ણયનો પરિચ્છેદ ૧૮ નીચે પુનરુત્પાદિત કરવામાં આવે છે:

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધારી અને અન્ય ૨
“૧૮. કોઈપણ ભરતીમાં ખુદ્દી શ્રેણીમાં મહિલા ઉમેદવારો માટેનું અનામત અનુસૂચિત જાતિ-અનુસૂચિત જનજાતિ અથવા અન્ય પછાત વર્ગ માટે કરવામાં આવેલા અનામત સમકક્ષ ગણાવી શકાય નહીં. મહિલા ઉમેદવારો માટેનું અનામત, અનામતની અંદરનું અનામત તેમજ ખુદ્દી શ્રેણી માટેનું અનામત છે. તેથી, જ્યારે ખુદ્દી શ્રેણીમાં અનામત ઉપલબ્ધ હોય, ત્યારે સામાન્ય પરિસ્થિતિઓમાં ભરતી સત્તાધિકારીને સમાન ગુણક્રમ નક્કી કરવાની છૂટ હોય

છે, ભલે તે પુરુષ ઉમેદવારો અને મહિલા ઉમેદવારો વચ્ચે હોય, અને સમાન ગુણ પ્રાપ્ત થયેલ હોય ત્યારે નિમણૂકની ઓફર કરવા અથવા પસંદગી ચાટીમાં સમાવેશ કરવા માટે મહિલા ઉમેદવારોને પ્રાથમિકતા આપી શકાય. તેમ છતાં, વિચારણા ક્ષેત્રમાં વધુ સંખ્યામાં મહિલા ઉમેદવારોને પ્રવેશ આપવા માટે વાજબી શિથિલતા અપાય, તો તેને પણ મનસ્વી અથવા અવાજબી કહી શકાય નહીં. વર્તમાન કેસમાં એવું જણાય છે કે પુરુષ ઉમેદવારો માટે જી.પી.એસ.સી.એ ખુદ્દી શ્રેણીમાં કટ-ઓફ ગુણ ૧૫૨ નક્કી કર્યા હતા, જ્યારે મહિલા ઉમેદવારો માટે આવા કટ-ઓફ ગુણનો ધોરણ ઘટાડીને ૧૩૪ નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો, જેના પરિણામે મુલાકાત માટે વિચારણા ક્ષેત્રમાં આશરે સાત વધુ મહિલા ઉમેદવારોનો સમાવેશ થયો હતો. તેથી, જ્યારે મહિલા ઉમેદવારો માટે ઉપલબ્ધ જગ્યાઓની સરખામણીમાં વધુ મહિલા ઉમેદવારોને પ્રવેશ આપવા પ્રયત્ન કરવામાં આવે છે, ત્યારે તે કાર્યવાહી મહિલા ઉમેદવારો માટે બનાવવામાં આવેલી અનામત નીતિને નિષ્ફળ બનાવતી અથવા તેના વિરુદ્ધ હોવાનું કહી શકાય નહીં. વધુમાં, એ સ્વીકારેલી સ્થિતિ છે કે મુલાકાત માટે ન બોલાવવામાં આવેલા અરજદારોમાંના એકેયે છટણી પરીક્ષામાં ૧૩૪ અથવા તેથી વધુ ગુણ પ્રાપ્ત કર્યા નથી. તેથી, કટ-

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય(ઓ) મહિલા ઉમેદવારોને મુલાકાત માટે વિચારણા ક્ષેત્રમાં સમાવેશ કરવા માટે ઓછી ગુણસીમામાં છૂટછાટ આપવામાં આવે છે.”

૧૮.૧ ઉક્ત કેસના તથ્યોમાં, અદાલતે નિષ્કર્ષ આપ્યો હતો કે જ્યારે મહિલા ઉમેદવારો માટે ઉપલબ્ધ જગ્યાઓની સરખામણીએ વધુ મહિલા ઉમેદવારોને પ્રવેશ આપવા માટે પ્રયાસ કરવામાં આવે, ત્યારે તેવી કાર્યવાહી મહિલા ઉમેદવારો માટે કરવામાં આવેલી અનામતની નીતિને નિષ્ફળ બનાવતી અથવા તેના વિરુદ્ધ હોવાનું કહી શકાય નહીં. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, તે નીતિને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી કારણ કે તે મહિલા અનામતના હિતમાં કાર્યરત હતી; જ્યારે વર્તમાન કેસના તથ્યોમાં, વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે નોંધ્યું હતું કે તે અનામતની નીતિના ભંગ અથવા સંકોચનરૂપે કાર્યરત હતી અને તેથી વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે પણ, યોગ્ય રીતે, એવો ઠરાવ કર્યો હતો કે ડૉ. મહેતા રક્ષા (ઉપરોક્ત) ના કેસનો નિર્ણય વર્તમાન કેસના તથ્યો પર લાગુ પડશે નહીં.

૧૮.૨ પ્રજાપતિ ઈશ્વરભાઈ જોઈતારામ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં થયેલા નિર્ણયમાં પણ, વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે યોગ્ય રીતે ધારણ કર્યું હતું કે તે નિર્ણય આ કેસના તથ્યો પર લાગુ પડી શકશે નહીં. ત્યાંનો પ્રશ્ન પણ આડક્ષેત્રીય અનામતને સંબંધિત હતો, પરંતુ તે મુલાકાતના હેતુઓ માટે ઝોનમાં પ્રવેશ મેળવવા માટેની લાયકાતના ધોરણો નક્કી કરવાની પરિસ્થિતિમાં હતો અને સમગ્ર પ્રક્રિયા પૂર્ણ થયા બાદના આધાર પર નહોતો

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ વ્યક્તિઓ, પરીક્ષાના આધારે ગાળણી કરવાની બાબત, હાલના નિયમોના પરિપ્રેક્ષ્યમાં, ખાસ કરીને નિયમ ૯ અને ૧૯ના સંદર્ભમાં, સમાપ્ત થઈ ગઈ હતી.

તેથી, તે ચુકાદો લાગુ પડતો નથી. પ્રજાપતિ ઈશ્વરભાઈ જોઈતરામ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં નિર્ણયના પરિણેદ ક્રમાંક ૪ થી ૬ નીચે મુજબ છે:

“૪. તેમ છતાં, અપીલકર્તાઓ તરફથી ઉઠાવવામાં આવેલ મુખ્ય દલીલ એ છે કે પસંદગી યાદી અથવા પ્રતીક્ષા યાદીમાં સમાવેશ કરવા માટેના કટ-ઓફ ગુણો પ્રતિવાદીઓએ લેખિત પરીક્ષાઓ લેવામાં આવે તે સમયે જ નક્કી કરવા જોઈએ હતા અને પાછળના તબક્કે કટ-ઓફ ગુણો નક્કી કરવા પ્રતિવાદીઓને અધિકાર નથી. વધુમાં એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ભૂતપૂર્વ સૈનિકો માટેની આડી અનામતના કિસ્સામાં ઉમેદવારોની સંબંધિત શ્રેણી માટે પ્રતિવાદીઓ કટ-ઓફ ગુણો નક્કી કરે તો પણ, જાહેરાત કરાયેલ પદોની હદ સુધી તમામ ભૂતપૂર્વ સૈનિકોને સમાવી શકાય તે માટે, પસંદગીના હેતુસર પ્રતિવાદીઓએ કટ-ઓફ ગુણોથી નીચે જઈને રોજગારની ઓફર કરવી જરૂરી બને છે. પોતાની આ રજૂઆતના સમર્થનમાં વિદ્વાન વકીલે સર્વોચ્ચ અદાલતના રાજેશ કુમાર દરિયા વિ. રાજસ્થાન લોક સેવા આયોગ, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૭) ૮ એસ.સી.સી. ૭૮૫ માં પ્રસિદ્ધ થયેલ છે, તે નિર્ણય પર આધાર મૂક્યો છે, જેથી આડી અનામત લાગુ કરવાની પદ્ધતિ અને રીત તેમજ આડી અનામતના અમલ દ્વારા ઉમેદવારોની પસંદગી કેવી રીતે કરવી તે સમજાવી શકાય.

૫. જ્યારે, પ્રતિવાદીઓ તરફથી એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે પ્રારંભમાં સરળ માટે કટ-ઓફ ગુણ નક્કી કરવામાં આવ્યા નહોતા

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨
 વ્યક્તિઓ એ કારણસર કે લેખિત પરીક્ષામાં કેટલા ઉમેદવારો પાસ થશે તે
 અજ્ઞાત રહેશે. લેખિત પરીક્ષા લેવામાં આવ્યા પછી જ, જો મુલાકાત લેવાની હોય,
 તો સામાન્ય રીતે મુલાકાત માટે બોલાવવામાં આવનારા ઉમેદવારોની સંખ્યા
 જાહેર કરાયેલ જગ્યાઓની સંખ્યાના ત્રણ ગણાં જેટલી હોઈ શકે અને તેથી,
 મુલાકાતના હેતુસર કટ-ઓફ ગુણ તે ચાટીમાં છેલ્લા ક્રમે આવેલ વ્યક્તિના ગુણ
 તરીકે ગણવાના થાય. જ્યારે એવી જગ્યાઓના મામલે, જેમાં મુલાકાતની
 જોગવાઈ નથી અને પસંદગી લેખિત પરીક્ષામાં કરેલા પ્રદર્શનના આધારે કરવાની
 હોય, ત્યારે ખાલી જગ્યાઓની સંખ્યા અને ઉપલબ્ધ ઉમેદવારોને ધ્યાનમાં
 રાખીને કટ-ઓફ ગુણ નક્કી કરવામાં આવે છે. રજૂઆત કરવામાં આવી કે, જ્યાં
 સુધી અત્રેના અપીલકર્તાઓનો પ્રશ્ન છે, જેઓ ભૂતપૂર્વ સૈનિકોની શ્રેણીમાં આવે
 છે અને જેના માટે આડી પદ્ધતિથી ૧૦% અનામત છે, શરૂઆતમાં કોઈ
 શિથિલતા આપવામાં આવી નહોતી. જોકે, ત્યારબાદ, આ વડી અદાલતની
 વિભાગીય પીઠે હાલની અપીલમાં ૧૯.૧૨.૨૦૧૨ના આદેશ દ્વારા શિથિલતાના
 મુદ્દે વિચારણા કરવા અંગે અવલોકન કરેલ હોવાથી, ભરતી બોર્ડે તે મુદ્દાનો
 વિચાર કર્યો અને ભૂતપૂર્વ સૈનિકોના સંબંધમાં, સામાન્ય, અનુસૂચિત જાતિ,
 અનુસૂચિત જનજાતિ અથવા એસઈબીસી, જે તે કિસ્સામાં જે શ્રેણી હોય તે
 શ્રેણીના ઉમેદવારોના કટ-ઓફ ગુણોની તુલનામાં ૫% સુધીની શિથિલતા મંજૂર
 કરવામાં આવી. રજૂઆત કરવામાં આવી કે આડી અનામતમાં આવતાં કોઈપણ
 ઉમેદવારનું નામ સમાવેશ કરવા માટે, આવા ઉમેદવારે ભૂતપૂર્વ સૈનિકો માટેની

શિથિલતાને આધીન રહી તે તે શ્રેણી માટે નક્કી કરાયેલા કટ-ઓફ ગુણોના માપદંડને પૂર્ણ કરવો આવશ્યક છે અને જો કટ-ઓફ ગુણોથી ઓછા ગુણ મેળવનાર ઉમેદવારને વિચારણા માટે લેવામાં આવે, તો તે પસંદગીની ગુણવત્તા પર પ્રતિકૂળ અસર કરશે અને અંતે કાર્યક્ષમતાપર પણ ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય(ઓ) સંબંધિત ઉમેદવાર તથા તેનાથી વહીવટ પર પ્રતિકૂળ અસર પડશે. રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે વર્તમાન એલ.પી.એ.માં પ્રતિશપથપત્રના માધ્યમથી આપવામાં આવેલ હકીકતો અને આંકડાઓથી સ્પષ્ટ થાય છે કે પ્રતિવાદીઓએ અનામત વર્ગના તમામ ઉમેદવારોને યાદીમાં સમાવેશ થાય તે માટે સંપૂર્ણ કાળજી લીધી છે, પરંતુ તે આ શરતે કે સંબંધિત વર્ગ માટે નિર્ધારિત કટ-ઓફ ગુણોથી વધુ ગુણ પ્રાપ્ત થયેલ હોય, જેમાં ભૂતપૂર્વ સૈનિકો માટે ૫% ની છૂટછાટનો સમાવેશ થાય છે, જે વર્તમાન કેસમાં લાગુ પડે છે.

૬. કટ-ઓફ ગુણો નક્કી કરવાની પ્રથમ બાબત દર્શાવે છે કે ભરતી પ્રક્રિયા પોલીસ સબ-ઇન્સ્પેક્ટર, વર્ગ ૩ સ્તરના કેડર પદો (સીધી ભરતી માટેની સંયુક્ત સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા) નિયમો, ૨૦૧૧, (સંક્ષેપમાં ભરતી નિયમો) દ્વારા સંચાલિત છે, જેની નકલ ભરતી બોર્ડના અધ્યક્ષ શ્રી આશિષ ભાટિયા દ્વારા દાખલ કરાયેલ તા. ૦૫.૧૧.૨૦૧૨ના જવાબી સોગંદનામા સાથે અનુબંધક તરીકે રજૂ કરવામાં આવી છે. તેથી, જ્યાં સુધી પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટરના પદ પરની

ભરતીનો પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી તે ઉપરોક્ત ભરતી નિયમોથી શાસિત થશે. ભરતી નિયમોના નિયમ ૪(૨)(સી) નીચે મુજબ વાંચાય છે:

લેખિત પરીક્ષામાં લાયકાત પ્રાપ્ત કરનાર ઉમેદવારોને મુલાકાત માટે બોલાવવામાં આવશે. મુલાકાત માટે બોલાવવામાં આવતા ઉમેદવારોની સંખ્યા, સામાન્ય રીતે, માંગવામાં આવેલી સંખ્યાની ત્રણ ગણી હશે.

અતે, જો ભરતી નિયમોની સ્પષ્ટ ભાષા અનુસાર મુલાકાત માટે બોલાવવામાં આવનાર ઉમેદવારોની સંખ્યા જાહેરાત કરાયેલ પદોની સંખ્યાના ત્રણ ગણાની સમકક્ષ હોવી જોઈએ. ફક્ત તે ઉમેદવારો જ જેઓ

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ.
નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી તથા અન્ય ૨ (એસ) ગુણક્રમના આધારે ખાલી જગ્યાઓની સંખ્યાના ત્રણ ગણાં સુધી ઉભા રહેતા ઉમેદવારોને મુલાકાત માટે બોલાવવા જરૂરી બનશે અને આવી પરિસ્થિતિઓમાં, લેખિત પરીક્ષામાં નિશ્ચિત ગુણ મેળવનાર યાદીમાંનો છેલ્લો ઉમેદવાર પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટરના પદ માટેના ઉમેદવારોના લાયકાત ગુણ/કટ-ઓફ ગુણ તરીકે ગણાવી શકાય. તેથી, જો પ્રતિવાદીઓએ ઉપરોક્ત પાસાઓ ધ્યાનમાં રાખીને તે મુજબ લાયકાત ગુણ નક્કી કર્યા હોય, તો ભરતી બોર્ડ પાસે લાયકાત ગુણ નિર્ધારિત કરવાની કોઈ સત્તા અથવા અધિકાર નથી એવું કહી શકાય નહીં. એવું કહેવાની તો ભાગ્યેજ જરૂર છે કે પસંદગી યાદી અને/અથવા રાહ યાદીમાં પ્રવેશ માટે લાયકાત ગુણ

નક્કી કરવું મૂળત્વે ભરતી એજન્સી અથવા પરીક્ષા લેવતી સત્તાના કાર્યક્ષેત્રમાં આવે છે. ઉદાહરણ તરીકે, જો પદોની સંખ્યા ૫૦ હોય અને લેખિત પરીક્ષામાં હાજર રહેલા ઉમેદવારો ૫૦૦ હોય અને તેમાં અંદાજે ૩૦૦ ઉમેદવારો લેખિત પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થયા હોય, તો તેનો અર્થ એવો થતો નથી કે તે બધા ૩૦૦ ઉમેદવારો મુલાકાતના હેતુ માટે પાત્ર બની જાય. મુલાકાત માટે વિચારણા ક્ષેત્રમાં પ્રવેશ કરવા માટે, લોકપ્રિય રીતે લાયકાત ગુણ તરીકે ઓળખાતા કટ-ઓફ ગુણ નક્કી કરવા ભરતી એજન્સી અથવા પરીક્ષા લેવતી સત્તાને અધિકાર છે. હાલના કેસમાં, તે જાહેરાત કરાયેલા પદોની સંખ્યાના ત્રણ ગણાં છે. તેથી, લેખિત પરીક્ષાનું પરિણામ જાહેર થયા પછી જ ભરતી એજન્સી એ સ્થિતિમાં આવી શકે કે કેટલા ઉમેદવારોની મુલાકાત લેવાની છે અને તે અનુસાર લાયકાત ગુણ અથવા કટ-ઓફ ગુણ નક્કી કરી શકાય. મુલાકાતના હેતુ માટે કટ-ઓફ ગુણ અથવા લાયકાત ગુણ નક્કી કરવાનું ભરતી એજન્સીની સત્તા અથવા ક્ષમતાથી પર છે એવું કહી શકાય નહીં.”

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી તથા ૨ અન્ય

૧૯. ઈન્ડર પ્રકાશ ગુપ્તા (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્ધારિત કર્યું છે તેમ, નિર્ણયનો પરિચ્છેદ ૨૮ નીચે મુજબ હોવાથી તેનું પુનરુત્પાદન કરવું યોગ્ય રહેશે:

૨૮. જમ્મુ અને કાશ્મીર મેડિકલ (ગેઝેટેડ) સેવા ભરતી નિયમો, ૧૯૭૯ નિર્વિવાદ રીતે જમ્મુ અને કાશ્મીરના બંધારણની કલમ ૧૨૪ હેઠળ બહાર પાડવામાં આવ્યા હતા, જે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૦૯ સમકક્ષ છે. ઉક્ત નિયમો કાયદેસર સ્વરૂપના છે. જાહેર સેવા આયોગ એ બંધારણ હેઠળ રચાયેલું સંસ્થાન છે. દરેક રાજ્ય પોતાના રાજ્ય માટે જાહેર સેવા આયોગની રચના કરે છે જેથી બંધારણ હેઠળની તેની ફરજોનું નિર્વહ કરવા માટેની બંધારણીય આવશ્યકતા પૂર્ણ થાય. રાજ્યની સેવામાં નિમણૂંક બંધારણીય જોગવાઈઓને અનુરૂપ તેમજ કાર્યપાલિકાની સ્વાયત્તતા અને કાર્યસ્વતંત્રતાને અનુસરે તેવી હોવી આવશ્યક છે. બંધારણની કલમ ૧૩૩ રાજ્ય પર રાજ્યની સેવાઓમાં નિમણૂંક માટે પરીક્ષા યોજવાની ફરજ મૂકે છે. તેમજ, કલમ ૧૩૩ હેઠળ સૂચિબદ્ધ બાબતોમાં જાહેર સેવા આયોગની સલાહ લેવી પણ આવશ્યક છે. જોકે, પસંદગી પ્રક્રિયા હાથ ધરતી વખતે આયોગે ક્ષેત્રમાં લાગુ પડતા કાયદેસર નિયમોનું અતિ કડકપણે પાલન કરવું જ જોઈએ. શક્ય છે કે કેટલીક હેતુઓ માટે, ઉદાહરણ તરીકે, પ્રાથમિક છટાણીના હેતુસર, તે પોતાની પ્રક્રિયા નક્કી કરી શકે. તેમ છતાં, આયોગે પ્રક્રિયા કાયદેસર નિયમોને કડકપણે અનુરૂપ રહે તેવી જ નક્કી કરવી જોઈએ. તે એવી કોઈ કાર્યવાહી કરી શકતું નથી જે સ્વયં કાયદેસર નિયમોના ભંગ સમાન હોય અથવા તે નિયમોને તમામ હેતુઓ અને અર્થમાં નિષ્ક્રિય બનાવે. પ્રાથમિક છટાણીના હેતુસર પણ આયોગ કોઈપણ પ્રકારના કટ-ઓફ ગુણ નક્કી કરી શકતું નથી.

૧૯.૧ વર્તમાન કેસના તથ્યોના આધારે એવું નિર્ધારિત થયું છે કે આયોગ દ્વારા નિર્ધારિત પ્રક્રિયાને વૈધાનિક નિયમોનો આધાર નહોતો અને તેથી ઇન્દર પ્રકાશ ગુપ્તા (સુપ્રા) ના કેસમાં આપેલ નિર્ણય વર્તમાન કેસના તથ્યો પર લાગુ પડશે.

૧૯.૨ મંજિત સિંહ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આપેલ નિર્ણયનો પણ, પરિચ્છેદ ૯, જે નીચે પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવે છે, એથી એવો સંકેત મળે છે કે પ્રશાસનની કાર્યક્ષમતા સુનિશ્ચિત કરવા સાથે સુસંગત ન હોય તેવી લાયકાત લાદવાની કોઈ સત્તા આયોગને હોત નથી.

“૯. હાલના મામલામાં, અપીલકર્તા આયોગનું વલણ એવું છે કે તબીબી સેવાઓમાં, જ્યાં સેવાના સભ્યોને લોકોના આરોગ્ય અને જીવન સાથે વ્યવહાર કરવો પડતો હોય, ત્યાં તેમની કાર્યક્ષમતાનો કોઈ ન્યૂનતમ ધોરણ હોવો જ જોઈએ અને તે સુનિશ્ચિત કરવું આયોગનું અવશ્યક કર્તવ્ય છે. સંભવતઃ આ જ દષ્ટિ મનમાં રાખીને આયોગે ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ સામાન્ય વર્ગના ઉમેદવારો માટે ૪૫% ન્યૂનતમ લાયકાતપ્રાપ્ત કટ-ઓફ ગુણ અને અનુસૂચિત જાતિના ઉમેદવારો માટે ૪૦% કટ-ઓફ ગુણ નક્કી કર્યા હતા. અમને લાગે છે કે અહીં જ આયોગના સમગ્ર તર્કમાં ત્રુટી રહેલી છે. તેમાં કોઈ સંદેહ નથી કે આયોગ એક સ્વતંત્ર અને સ્વાયત્ત સંસ્થા છે અને તેને કોઈ સત્તાધિકારી અથવા સરકારના પ્રભાવ વિના કાર્ય કરવાનું

હોય છે. વાસ્તવમાં, તેને સ્વતંત્ર રીતે કાર્ય કરવાની ફરજ છે. પરંતુ તે જ સમયે આ હકીકત અવગણવામાં આવી શકે તેમ નથી કે રાજ્ય સરકાર વિવિધ હોદ્દાઓ માટે લાયકાતો નક્કી કરવા, તે હેતુસર નિયમો ઘડવા અથવા નીતિગત નિર્ણયો લેવા સક્ષમ છે, જો કે તે કાનૂનના વિરોધમાં ન હોવા જોઈએ. આ સંદર્ભમાં, અમે બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૨૦ હેઠળ સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કરી શકીએ. તે નીચે મુજબ છે :

"૩૨૦. જાહેર સેવા આયોગોના કાર્યો

૧. અનુક્રમે સંઘની સેવાઓ તથા રાજ્યની સેવાઓમાં નિમણૂકો માટે પરીક્ષાઓ લેવો, તે સંઘ અને રાજ્ય લોક સેવા આયોગોની ફરજ રહેશે.

૨. જો કોઈ બે અથવા વધુ રાજ્યો દ્વારા તે માટે વિનંતી કરવામાં આવે, તો એવા રાજ્યોને એવી કોઈપણ સેવાઓ માટે, જેઓ માટે વિશેષ લાયકાત ધરાવતા ઉમેદવારો આવશ્યક હોય, સંયુક્ત ભરતીની યોજનાઓ ઘડવામાં અને અમલમાં મૂકવામાં સહાય કરવી એ પણ સંઘ જાહેર સેવા આયોગનું કર્તવ્ય રહેશે.

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ વ્યક્તિઓ ૩. સંઘ જાહેર સેવા આયોગ અથવા રાજ્ય જાહેર સેવા આયોગ, જે કિસ્સો હોય તે મુજબ, સાથે પરામર્શ કરવામાં આવશે

(એ) નાગરિક સેવાઓમાં અને નાગરિક પદો માટે ભરતીની પદ્ધતિઓ સંબંધિત તમામ બાબતો અંગે;

(બી) નાગરિક સેવાઓ અને હોદ્દાઓમાં નિમણૂકો કરતી વખતે અને એક સેવામાંથી બીજી સેવામાં બદલી અને બદલી કરતી વખતે અનુસરવાના સિદ્ધાંતો અંગે, તેમજ આવી નિમણૂકો, બદલીઓ અથવા બદલીઓ માટે ઉમેદવારોની યોગ્યતા અંગે;

(સી) ભારત સરકાર અથવા કોઈ રાજ્યની સરકાર હેઠળ નાગરિક પદે સેવા આપતા વ્યક્તિને અસર કરતા તમામ શિસ્તસંબંધિત બાબતો અંગે, જેમાં આવી બાબતોને સંબંધિત સ્મારકપત્રો અથવા અરજીઓનો પણ સમાવેશ થાય છે;

(ડી) ભારત સરકાર અથવા કોઈ રાજ્યની સરકાર હેઠળ અથવા ભારતમાં ક્રાઉન હેઠળ અથવા ભારતીય રાજ્યની સરકાર હેઠળ નાગરિક પદે સેવા આપતી અથવા સેવા આપી ચૂકેલી વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવેલ અથવા તેની સંબંધિત કોઈપણ દાવા અંગે કે પોતાની ફરજના નિર્વહમાં કરવામાં આવેલા અથવા કરવામાં આવેલા હોવાનો ભાસ પામતા કૃત્યોના સંબંધમાં તેના વિરુદ્ધ શરૂ કરવામાં આવેલી કાનૂની કાર્યવાહીનો બચાવ કરવામાં તેના દ્વારા થયેલ ખર્ચ ભારતની સંચિત નિધિમાંથી અથવા, જે તે પરિસ્થિતિ મુજબ, રાજ્યની સંચિત નિધિમાંથી ચૂકવવો જોઈએ. ગુજરાતજાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય (એસ) (ઈ) નાગરિક પદે ભારત સરકાર અથવા કોઈ રાજ્યની સરકાર હેઠળ અથવા ભારતમાં ક્રાઉન હેઠળ અથવા કોઈ ભારતીય રાજ્યની સરકાર હેઠળ સેવા આપતી વખતે કોઈ વ્યક્તિને થયેલી ઈજાઓના સંબંધમાં પેન્શન મંજૂર કરવા અંગેના કોઈપણ દાવા પર, અને તેવી કોઈપણ મંજૂરીની રકમ

અંગેનો કોઈપણ પ્રશ્ન, અને તેમને આ રીતે મોકલવામાં આવેલ કોઈપણ વિષય પર તેમજ રાષ્ટ્રપતિ અથવા, જે તે પરિસ્થિતિ મુજબ, રાજ્યના રાજ્યપાલ તેમને મોકલે તેવા કોઈપણ અન્ય વિષય પર સલાહ આપવું જાહેર સેવા આયોગનું કર્તવ્ય રહેશે. પરંતુ શરતે કે રાષ્ટ્રપતિ, અખિલ ભારતીય સેવાઓના સંબંધમાં અને સંઘના કારભાર સાથે સંકળાયેલી અન્ય સેવાઓ અને પદોના સંબંધમાં પણ, તથા રાજ્યના કારભાર સાથે સંકળાયેલી અન્ય સેવાઓ અને પદોના સંબંધમાં રાજ્યપાલ, એવા વિષયો નિર્દિષ્ટ કરતાં નિયમો બનાવી શકશે જેમાં સામાન્ય રીતે અથવા કોઈ વિશિષ્ટ વર્ગના મામલામાં અથવા કોઈ વિશિષ્ટ પરિસ્થિતિઓમાં જાહેર સેવા આયોગની સલાહ લેવાની આવશ્યક ન રહેશે.

જ. ખંડ (૩) માં રહેલું કશું પણ, ખંડ (૪) માં ઉલ્લેખિત કોઈ જોગવાઈ કઈ રીતથી કરવામાં આવે તે બાબતે અથવા ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ બાબતેની જોગવાઈઓને કઈ રીતથી અમલમાં મૂકવામાં આવે તે બાબતે, જાહેર સેવા આયોગ સાથે પરામર્શ કરવો આવશ્યક બનાવશે નહીં.

પ. ખંડ (૩) ના પ્રાવધાન હેઠળ રાષ્ટ્રપતિ અથવા રાજ્યના રાજ્યપાલ દ્વારા બનાવવામાં આવેલા તમામ નિયમો, જે તે પરિસ્થિતિ મુજબ, બનાવ્યા પછી શક્ય તેટલી વહેલી તકે સંસદના દરેક ગૃહ સમક્ષ અથવા રાજ્યના વિધાનમંડળના ગૃહ સમક્ષ અથવા દરેક ગૃહ સમક્ષ, ઓછામાં ઓછા ચૌદ દિવસ માટે મુકવામાં આવશે અને તેઓ એવી ફેરફારોને આધિન રહેશે, ભલે તે રદબાતલના માર્ગે હોય કે સુધારાના માર્ગે, જે સંસદના બંને ગૃહો અથવા રાજ્યના

વિધાનમંડળનું ગૃહ અથવા બંને ગૃહો, તે સત્ર દરમિયાન જેમાં તેઓ આમ મૂકવામાં આવ્યા હોય, કરી શકે. ”

એ નોંધવું યોગ્ય છે કે ખંડ (૩) હેઠળ, સંઘ જાહેર સેવા આયોગ અથવા રાજ્ય જાહેર સેવા આયોગ સાથે, નાગરિક સેવાઓ અને નાગરિક પદો માટેની ભરતીની પદ્ધતિઓ, બઢતી અને બદલી તેમજ ઉમેદવારોની યોગ્યતા વગેરે બાબતો અંગે સરકાર દ્વારા પરામર્શ કરવો આવશ્યક છે. આ પરામર્શ સરકાર હેઠળ સેવા આપતા વ્યક્તિને અસર કરતી શિસ્તસંબંધિત બાબતો અંગે પણ હોઈ શકે છે. ત્યારબાદ, અમે નિહાળીએ છીએ કે ખંડ (૪) ખાસ કરીને જોગવાઈ કરે છે કે ખંડ (૩) માં રહેલું કશુંપણ, અનુચ્છેદ ૧૬(૪) માં ઉલ્લેખિત કોઈ જોગવાઈ કેવી રીતે કરવામાં આવે તે બાબતમાં અથવા અનુચ્છેદ ૩૩૫ ની જોગવાઈઓને કેવી રીતે અમલમાં મૂકવામાં આવે તે બાબતમાં, આયોગ સાથે પરામર્શ કરવાની આવશ્યકતા ઉભી કરતું નથી. અમે અનુચ્છેદ ૧૬ ના ખંડ (૪) અને અનુચ્છેદ ૩૩૫ નો અવલોકન કરી શકીએ. તે નીચે મુજબ છે :

”

૧૬(૪)આ કલમમાં સમાવાયેલ કોઈ બાબત રાજ્યને અનામત અંગે કોઈ જોગવાઈ કરવાની બાબતમાં અવરોધરૂપ બનશે નહીં

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ (એસ) રાજ્યની દૃષ્ટિએ જે નાગરિકોના કોઈપણ પછાત વર્ગને રાજ્ય હેઠળની

સેવાઓમાં પૂરતું પ્રતિનિધિત્વ મળેલું નથી, તેવા વર્ગના પક્ષમાં નિમણૂકો અથવા પદો.

૩૩૫. અનુસૂચિત જાતિઓ અને અનુસૂચિત જનજાતિઓના સેવા તથા પદો સંબંધિત દાવાઓ— સંઘ અથવા રાજ્યના કારોબાર સાથે સંબંધિત સેવાઓ અને પદો પર નિમણૂકો કરતી વખતે, વહીવટની કાર્યક્ષમતા જળવાઈ રહે તે સાથે સુસંગત રીતે, અનુસૂચિત જાતિઓ અને અનુસૂચિત જનજાતિઓના સભ્યોના દાવાઓનું ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે.

પરંતુ આ ઉપબંધમાં જે કંઈ હોય તે સંઘ અથવા રાજ્યના કારોબાર સાથે સંબંધિત કોઈપણ વર્ગ અથવા વર્ગોના સેવાઓ કે પદોમાં બઢતી સંબંધિત બાબતોમાં અનામત માટે, અનુસૂચિત જાતિઓ અને અનુસૂચિત જનજાતિઓના સભ્યોના હિતમાં કોઈપણ પરીક્ષામાં લાયકાતના ગુણોમાં છૂટછાટ આપવા અથવા મૂલ્યાંકનના ધોરણો ઘટાડવા અંગે કોઈ જોગવાઈ કરવાની બાબતમાં અવરોધરૂપ બનશે નહીં. ”

અનુચ્છેદ ૧૬ (જ) અનામતીઓ સાથે સંબંધિત છે અને અનુચ્છેદ ૩૩૫ વહીવટની કાર્યક્ષમતા જાળવવાના અનુરૂપ અનામત બાબતના વિચાર સાથે સંબંધિત છે. અગાઉ સૂચવ્યા મુજબ, અનુચ્છેદ ૩૨૦ની કલમ (જ) સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરે છે કે અનુચ્છેદ ૧૬ (જ) અને ૩૩૫ સંબંધિત બાબતોમાં આયોગ સાથે પરામર્શ કરવો આવશ્યક રહેશે નહીં. તેથી, શું

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ (એસ) અનામત બાબતે તેમજ સેવાઓમાં કાર્યક્ષમતાના જતન અંગે, જરૂરી હોય તો, પગલાં નક્કી કરવામાં આવી શકે છે. જ્યાં નિયમો અથવા રાજ્ય દ્વારા પાત્રતાના માપદંડો ઉપરાંત કોઈ વિશેષ લાયકાત અથવા કાર્યક્ષમતાનો કોઈ નિર્ધારિત ધોરણ નક્કી કરવામાં આવ્યો ન હોય, ત્યાં આયોગ માટે એવી કોઈ વધારાની લાયકાત/ધોરણ લાદવું યોગ્ય ગણાશે નહીં, જે તે પોતાના મતે લઘુત્તમ કાર્યક્ષમતા જાળવવા માટે આવશ્યક માને. આવા મુદ્દાઓમાં, સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૨૦ ની કલમ (૪) ના દ્રષ્ટિએ, આયોગ સાથે કોઈ પરામર્શનું પ્રાવધાન કરવામાં આવેલ નથી. ”

૧૯.૨ પી.વી. ઇન્દિરેસન (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં પરિચ્છેદ જપ પુનઃઉતારવો પણ યોગ્ય રહેશે, જેમાં એવું નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું હતું કે પરીક્ષા જાહેર કરતી વખતે જે પરિબળ અજ્ઞાત હતું, તે અન્યથા પ્રવેશ મેળવવા હકદાર ઉમેદવારને તે હકથી વંચિત કરવા માટે ઉપયોગમાં લઈ શકાય નહીં.

જપ. કોઈપણ ઉમેદવાર, જે નિર્ધારિત પાત્રતાના માપદંડોને પૂર્ણ કરતો હોય અને જેના મેરિટ યાદીમાં ક્રમ પ્રવેશ માટે ઉપલબ્ધ બેઠકોની સંખ્યાની અંદર આવતો હોય, તેને અન્ય કેટેગરીના વિદ્યાર્થીઓએ મેળવેલા ગુણોના આધારે તેણે કેટલીક વધુ ઊંચી ગુણસંખ્યા પ્રાપ્ત કરવી જોઈતી હતી એવું કહીને નકારી શકાય નહીં.

પ્રવેશ કાર્યક્રમ જાહેર કરતી વખતે જે પરિબળ ન તો જાણીતું હોય અને ન તો નિશ્ચિત કરાયેલું હોય, તે પરિબળનો ઉપયોગ એવો ઉમેદવાર, જે અન્યથા ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ વ્યક્તિઓના મામલામાં પ્રવેશ મેળવવાનો હક્કાર હોય, તેને પ્રવેશથી વંચિત કરવા માટે કરી શકાય નહીં. જો કોઈ અભ્યાસક્રમમાં બેઠકોની કુલ સંખ્યા ૧૫૪ હોય અને ઓબીસી માટે અનામત બેઠકોની સંખ્યા ૪૨ હોય, તો પ્રવેશ માટે નિર્ધારિત લઘુત્તમ પાત્રતા ગુણ ધરાવતા ઓબીસી ઉમેદવારોની મેરિટ યાદીમાંથી મેરિટના ક્રમ અનુસાર તમામ બેઠકો ઓબીસી વિદ્યાર્થીઓથી ભરવી જોઈએ. (પ્રવેશ પરીક્ષા સંબંધિત કોઈ આવશ્યકતા અધિન હોય તે શરતે.) જ્યારે પાત્ર ઓબીસી ઉમેદવાર ઉપલબ્ધ હોય, ત્યારે ઓબીસી અનામત બેઠકને સામાન્ય વર્ગમાં રૂપાંતરિત કરવું અનુમત્ય નથી.

[ભાર આપવામાં આવ્યો છે]

૧૯.૩ હજી તાજેતરમાં પણ આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠે લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૨૪૬ ઓફ ૨૦૧૯ (અલ્પેશ સુરેન્દ્રસિંહ રાઠોડ વિ. ગુજરાત રાજ્ય) માં, જેનો નિર્ણય ૧૭.૦૮.૨૦૨૦ના રોજ કરવામાં આવ્યો હતો, “આડી અનામત” ના પ્રશ્ન પર વિચારણા કરી હતી અને તેમાંના અપીલકર્તાઓની ફરિયાદના સંદર્ભમાં લાયકાતના ગુણો નક્કી કરવાની પૃષ્ઠભૂમિમાં, વર્તમાન અપીલોમાં શ્રી શુક્લા દ્વારા ઉલ્લેખિત બાલાજી બધાવથ અને અન્ય (ઉપરોક્ત) ના કેસના નિર્ણયને ધ્યાનમાં લઈને વિભાગીય ખંડપીઠે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

“૨૮. અનુચ્છેદ ૧૬ કહે છે કે રાજ્યના અધિન કોઈપણ પદ પર રોજગાર અથવા નિમણૂક સંબંધિત બાબતોમાં તમામ નાગરિકો સમાન રહેશે. ઈન્દ્રા સહાની વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, ૧૯૯૨ સપ્લિ. (૩) એસ.સી.સી. ૨૧૭ (સંદર્ભ પરિચ્છેદ ક્રમાંક ‘૭૩૩’) તરીકે અહેવાલિત કેસમાં, ન્યાયમૂર્તિ બી.પી. જીવન રેડ્ડીએ બહુમતી ન્યાયાધીશો તરફથી સ્પષ્ટ કર્યું છે કે ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ વ્યક્તિઓ કે અનુચ્છેદ ૧૬(૧) અનુચ્છેદ ૧૪નું એક પાસું છે. જેમ અનુચ્છેદ ૧૪ ચુકિતસંગત વર્ગીકરણને મંજૂરી આપે છે, તેમ અનુચ્છેદ ૧૬(૧) પણ આપે છે. વર્ગીકરણમાં બેઠકોના અનામતનો સમાવેશ થઈ શકે છે. અનુચ્છેદ ૧૬ની ઉપકલમ (૧) માત્ર પ્રાધાન્ય, રાહતો અને મુક્તિઓના વિસ્તરણને જ મંજૂરી આપે છે, પરંતુ નિમણૂકો/પદોના અનામતને મંજૂરી આપતી નથી, એવી દલીલ સ્વીકારવામાં આવી નથી. અનુચ્છેદ ૧૬ની ઉપકલમ (૧) કોઈ અનામતને મંજૂરી આપે છે કે નહીં, એ પ્રશ્નનો જવાબ નકારાત્મકમાં આપવામાં આવ્યો હતો અને આ પ્રમાણે અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું: “૭૪૧.અનુચ્છેદ ૧૬(૧), અનુચ્છેદ ૧૪માં સમાવવામાં આવેલા સમાનતાના સિદ્ધાંતનું એક પાસું હોવાથી, અનુચ્છેદ ૧૪ જેમ ચુકિતસંગત વર્ગીકરણને મંજૂરી આપે છે, તેમ તે પણ આપે છે. અમારા આદરપૂર્ણ અભિપ્રાય મુજબ, થોમસ કેસમાં બહુમતી દ્વારા લેવાયેલ દૃષ્ટિકોણ યોગ્ય છે. અમે પણ માનીએ છીએ કે અનુચ્છેદ ૧૬(૧) તેના દ્વારા સુનિશ્ચિત કરાયેલ તકની સમાનતા પ્રાપ્ત થાય તે માટે ચુકિતસંગત વર્ગીકરણને મંજૂરી આપે છે. તકની સમાનતા સુનિશ્ચિત કરવા માટે, કેટલીક પરિસ્થિતિઓમાં

અસમાન સ્થિતિમાં રહેલા વ્યક્તિઓ સાથે અસમાન રીતે વર્તવું આવશ્યક થઈ શકે. એવું ન કરવાથી, અસમાનતા યથાવત્ રહેશે અને વધુ ઉગ્ર બનશે.....

૭૪૫. અગાઉના અનુચ્છેદોમાં દર્શાવેલ કારણોસર, અનુચ્છેદ ૧૬ ની ખંડ (૧) માત્ર પ્રાધાન્ય, રાહતો અને મુક્તિઓના વિસ્તરણને જ અનુમતિ આપે છે, પરંતુ તે નથી

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ (એસ) નિમણૂકો/પદોના અનામતને મંજૂરી આપે છે....."

૨૯. ઇન્દ્રા સાહ્ની (ઉપરોક્ત) ના ફરિયાદી ક્રમાંક ૮૧૨ માં થયેલ અવલોકનો અમારી હેતુસર પ્રાસંગિક છે અને તે નીચે ઉતારવામાં આવે છે:

૮૧૨ .અમારો એવો પણ મત છે કે ૫૦%નો આ નિયમ માત્ર પછાત વર્ગો માટે કરવામાં આવેલ અનામતને જ લાગુ પડે છે. આ તબક્કે થોડું સ્પષ્ટીકરણ કરવું યોગ્ય છે: બધી અનામતો એકસરખા સ્વરૂપની હોતી નથી. અનામતના બે પ્રકાર છે, જેને સુવિધા માટે અનુક્રમે 'ઊભી અનામત' અને 'આડી અનામત' તરીકે ઓળખાવી શકાય. અનુસૂચિત જાતિઓ, જનજાતિઓ અને અન્ય પછાત વર્ગોના હિતમાં કરવામાં આવેલી અનામતોને ઊભી અનામત કહી શકાય, જ્યારે શારીરિક રીતે નિશક્ત વ્યક્તિઓના હિતમાં કરવામાં આવેલી અનામતોને આડી અનામત તરીકે ઓળખાવી શકાય. આડી અનામતો ઊભી અનામતોને આડી રીતે કાપે છે; તેને પરસ્પર-આવૃત અનામત કહેવામાં આવે છે. વધુ સ્પષ્ટ રીતે કહીએ તો,

માની લો કે ખાલી જગ્યાઓમાંથી ૩% જગ્યાઓ શારીરિક રીતે નિશક્ત વ્યક્તિઓ માટે અનામત રાખવામાં આવી છે; તો તે એવી અનામત થાય છે જે કલમ (૧) સાથે સંબંધિત છે. આ ક્વોટા સામે પસંદ થયેલ વ્યક્તિઓને યોગ્ય વર્ગમાં સ્થાન આપવામાં આવશે; જો તે અનુસૂચિત જાતિ વર્ગનો હોય તો જરૂરી સમાયોજનો કરીને તેને તે ક્વોટામાં સ્થાન આપવામાં આવશે; તે જ રીતે, જો તે ખુદ્દી સ્પર્ધા (ઓ.સી.) વર્ગનો હોય, તો જરૂરી સમાયોજનો કરીને તેને તે વર્ગમાં સ્થાન આપવામાં આવશે. આવી આડી અનામતો પૂરી પાડ્યા પછી પણ પછાત વર્ગના નાગરિકોના હિતમાં રહેલી અનામતની ટકાવારી યથાવત્ રહે છે — અને યથાવત્ જ રહેવી જોઈએ. અનેક રાજ્યોમાં આ અનામતો આ જ રીતે અમલમાં મૂકવામાં આવે છે અને તે પ્રક્રિયા ચાલુ ન રાખવા માટે કોઈ કારણ નથી.

૩૦. આથી, સ્પષ્ટ થાય છે કે શારીરિક વિકલાંગ, સ્વાતંત્ર્ય સેનાનીઓ અને ભૂતપૂર્વ સૈનિકોના પક્ષમાં આપવામાં આવેલ અનામત આડી અનામત સાથે સંબંધિત છે અને તેને આડી અનામત તરીકે ઓળખાવી શકાય. આવી અનામત, કલમ ૧૬(૧)માં અંતર્નિહિત ચુકિતસંગત વર્ગીકરણના સિદ્ધાંતના આધારે, તે દ્વારા ખાતરી આપવામાં આવેલી અવસરની સમાનતાની સિદ્ધિ સુનિશ્ચિત કરવા માટે આપવામાં આવી છે. આ બરાબર કલમ ૧૪ જેવી જ છે, જે તેમાં પ્રતિષ્ઠિત સમાનતાના સિદ્ધાંતના આધાર પર ચુકિતસંગત વર્ગીકરણને મંજૂરી આપે છે.

૩૧. ઉપર નોંધાયેલા ઈન્દ્રા સાવ્હી (સુપ્રા) ના નિર્ણયમાં જે રીતે ઠરાવવામાં આવ્યું છે તે મુજબ, શારીરિક અશક્તતા ધરાવતા, સ્વાતંત્ર્ય સેનાનીઓના આધારિતો તથા ભૂતપૂર્વ સૈનિકોના અનામત હિસ્સા સામે પસંદ થયેલ વ્યક્તિઓને જરૂરી સમાયોજન કરીને તેઓ જે યોગ્ય વર્ગમાં આવે છે તે વર્ગમાં મૂકવાના રહે છે, જેથી ૫૦% ના નિયમ (અનામતનો ટકાવાર) નું પાલન થાય. ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ આડા અનામત, તેથી, ઊભા અનામતને આડી રીતે આચ્છાદિત કરે છે.

૩૨. અનિલ કુમાર ગુપ્તા અને અન્ય વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય, જેનો અહેવાલ ૧૯૯૫ એસ.સી.સી. (૫) ૧૭૩ માં પ્રકાશિત થયો છે, તેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઊભા અનામત અને આડા અનામતો અંગે અપનાવવાની પ્રક્રિયા નીચે મુજબ સમજાવી હતી:

યોગ્ય અને સાચો માર્ગ એ છે કે પહેલાં ઓ.સી. કોટા (૫૦%) ને ગુણક્રમના આધારે ભરવો; ત્યારબાદ દરેક સામાજિક અનામતના કોટા, એટલે કે, એસ.સી., એસ.ટી. અને બી.સી., ભરવા. ત્રીજા પગલા તરીકે એ જાણી લેવું કે ઉપરોક્ત આધારે વિશેષ અનામતને આધીન કેટલા ઉમેદવારોની પસંદગી થઈ છે. જો આડી અનામત માટે નિર્ધારિત કોટો પહેલેથી જ પૂર્ણ થતો હોય — જ્યાં તે સર્વગ્રાહી આડી અનામત હોય — તો આગળ કોઈ પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી. પરંતુ જો એવો પૂર્ણ થતો ન હોય, તો વિશેષ અનામતના જરૂરી સંખ્યાના ઉમેદવારોને લેવામાં આવશે અને સંબંધિત સંખ્યાના ઉમેદવારોને ત્યાંથી કાઢી

તેમના સંબંધિત સામાજિક અનામત વર્ગો સામે સમાયોજિત/સમાવવામાં આવશે....

૩૩. સુનૌના ત્રિપાઠી વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય, જે ૨૦૧૨ (૩) એ.ડી.જે. ૪૬૩ માં અહેવાલિત છે, તેમાં અદાલત સમક્ષ જે પ્રશ્ન ઉદ્ભવ્યો હતો તે એવો હતો કે "તા. ૨૬મી ફેબ્રુઆરી ૧૯૯૯ ના સરકારી આદેશ હેઠળ મહિલાઓ માટે આપવામાં આવેલ આડું અનામત ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ (એસ) માં દરેક શ્રેણી સુધી મર્યાદિત છે કે સામાન્ય સ્વરૂપનું છે." અદાલતે ઇન્દિરા સહાની વિ. ભારત સંઘ ૧૯૯૨ સપ્લિ. (૩) એસ.સી.સી. ૨૧૭, રાજેશ કુમાર દરિયા વિ. રાજસ્થાન જાહેર સેવા આયોગ અને અન્ય, જે ૨૦૦૭ (૮) એસ.સી.સી. ૭૮૫ માં અહેવાલિત છે, તેમજ અનિલ કુમાર ગુપ્તા (ઉપરોક્ત) પર આધાર રાખીને નીચેના સિદ્ધાંતો નિષ્કર્ષરૂપે રજૂ કર્યા:

(૧) એક વર્ષે ઊભી અનામતો ૫૦% થી વધુ થઈ શકતી નથી;

(૨) મહિલાઓ માટે કરવામાં આવેલી અનામતની જોગવાઈ (સ્વાતંત્ર્ય સેનાની તથા ભૂતપૂર્વ સૈનિકોના આશ્રિતો) આડી અનામત છે;

(૩) યોગ્ય અને સાચો માર્ગ એ છે કે પ્રથમ સામાન્ય (ખુદી) વર્ગના ક્વોટાને ગુણક્રમના આધારે ભરવો અને ત્યારબાદ અનુસૂચિત જાતિઓ, અનુસૂચિત જનજાતિઓ, અન્ય પછાત વર્ગની અનામત વર્ગવાર ક્વોટાઓને ભરવી અને તે

પછી, ઉપરોક્ત આધાર પર વિશેષ અનામતીઓ/આડી અનામતીઓ હેઠળ આવતાં કેટલા ઉમેદવારોની પસંદગી થઈ છે તે શોધવું. જો આડી અનામત માટે નિર્ધારિત ક્વોટો પહેલેથી જ પૂર્ણ થતો હોય, અને જો તે સર્વગ્રાહી આડી અનામત હોય, તો આગળ કોઈ પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી; અને જો તે પૂર્ણ ન થતો હોય, તો આડી અનામત હેઠળના વિશેષ અનામતવાળા ઉમેદવારોની આવશ્યક સંખ્યાને લેવામાં આવી, અને તેમના સંબંધિત ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય(ઓ) વર્ગોમાંથી તદ્દન અનુરૂપ સંખ્યાના ઉમેદવારોને કાઢી નાખી, તેમના સામે સમાયોજિત/સમાવેશિત કરવાની રહે છે.

૩૪. પબ્લિક સર્વિસ કમિશન, ઉત્તરાંચલ વિ. મમતા નિસ્ટ અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૦ એસ.સી. ૨૬૧૩ માં અહેવાલિત મામલે સર્વોચ્ચ અદાલતે નિરીક્ષણ કર્યું હતું કે, વડી અદાલતે રિટ અરજી માત્ર આ આધાર પર મંજૂર કરી હતી કે આડવી અનામત પણ અનામત વર્ગના ઉમેદવારોના હિતમાં ઊભી અનામત તરીકે લાગુ કરવી જોઈએ. અદાલતે રાજેશ કુમાર દરિયા (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં કરવામાં આવેલા નિરીક્ષણો પર આધાર રાખીને આ દલીલ નકારી કાઢી હતી:

“બીજું, ઊભા અનામત અને આડા અનામતના સ્વરૂપ વચ્ચેના ફરક સાથે સંબંધિત છે. અનુચ્છેદ ૧૬(૪) હેઠળ અનુસૂચિત જાતિ, અનુસૂચિત જનજાતિ અને અન્ય પછાત વર્ગોના હિતમાં આપાતું સામાજિક અનામત ‘ઊભું અનામત’

છે. અનુચ્છેદ ૧૬(૧) અથવા ૧૫(૩) હેઠળ શારીરિક રીતે દિવ્યાંગ, સ્ત્રીઓ વગેરેના હિતમાં આપાતું વિશેષ અનામત 'આડું અનામત' છે. જ્યાં અનુચ્છેદ ૧૬(૪) હેઠળ પછાત વર્ગના હિતમાં ઊભું અનામત કરવામાં આવે છે, ત્યાં આવા પછાત વર્ગના ઉમેદવારો બિનઅનામત જગ્યાઓ માટે સ્પર્ધા કરી શકે છે અને જો તેઓ પોતાના જ ગુણાંકના આધારે બિનઅનામત જગ્યાઓ પર નિયુક્ત થાય, તો તેમની સંખ્યા સંબંધિત પછાત વર્ગ માટે અનામત રાખવામાં આવેલ હિસ્સા સામે ગણવામાં આવશે નહીં. તેથી, જો અનુસૂચિત જાતિના ઉમેદવારોની સંખ્યા, જેઓ પોતાના જ ગુણાંકના આધારે ખુદી સ્પર્ધાની ખાલી જગ્યાઓમાં

પસંદ થાય છે, બરાબર હોય અથવા

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેટા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨(એસ) અનુસૂચિત જાતિના ઉમેદવારો માટે અનામત રાખવામાં આવેલી જગ્યાઓના ટકાવારી કરતાં પણ વધારે હોય, તો પણ એવું કહી શકાય નહીં કે અનુસૂચિત જાતિઓ માટેનો અનામતનો ક્વોટા ભરાઈ ગયો છે. સમગ્ર અનામત ક્વોટો યથાવત્ રહેશે અને ખુદી સ્પર્ધા વર્ગ હેઠળ પસંદ થયેલા ઉમેદવારો ઉપરાંત પણ ઉપલબ્ધ રહેશે. [જુઓ ઇન્દિરા સહાની (ઉપરોક્ત), આર.કે. સભરવાલ વિ. પંજાબ રાજ્ય, ૧૯૯૫ (૨) એસ.સી.સી. ૭૪૫), યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. વિરપાલ સિંહ ચૌહાણ, ૧૯૯૫ (૬) એસ.સી.સી. ૬૮૪ અને રિતેશ આર. સાહ વિ. ડૉ. વાય.એલ. ચામુલ, ૧૯૯૬ (૩) એસ.સી.સી. ૨૫૩)]. પરંતુ ઉપરોક્ત સિદ્ધાંત, જે ઊભી (સામાજિક) અનામતને લાગુ પડે છે, તે આડી (વિશેષ) અનામતને લાગુ પડશે નહીં. જ્યાં અનુસૂચિત જાતિઓ

માટેની સામાજિક અનામતની અંદર મહિલાઓ માટે વિશેષ અનામત આપવામાં આવેલ હોય, ત્યાં યોગ્ય પ્રક્રિયા એ છે કે પ્રથમ ગુણક્રમ અનુસાર અનુસૂચિત જાતિઓનો ક્વોટો ભરવો અને ત્યારબાદ તેમાંના એવા ઉમેદવારોની સંખ્યા જાણી કાઢવી કે જેઓ 'અનુસૂચિત જાતિ-મહિલા' એવા વિશેષ અનામત જૂથમાં આવે છે. જો આવી યાદીમાં મહિલાઓની સંખ્યા વિશેષ અનામત ક્વોટાની સંખ્યાના બરાબર અથવા તેથી વધુ હોય, તો વિશેષ અનામત ક્વોટા તરફ વધુ પસંદગી કરવાની જરૂર રહેતી નથી. માત્ર જો તેમાં કોઈ ઘટ રહે, તો જરૂરી સંખ્યાની અનુસૂચિત જાતિ મહિલાઓને અનુસૂચિત જાતિઓ સંબંધિત યાદીના અંતિમ છેડેથી તદ્દનરૂપ સંખ્યાના ઉમેદવારોને દૂર કરીને તેવામાં આવવાની રહેશે. આ હદ સુધી, આડી

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ (એસ) (વિશેષ) અનામત ઊભી (સામાજિક) અનામતથી ભિન્ન છે. તેથી ઊભી અનામતના કોટામાં ગુણક્રમના આધારે પસંદ થયેલી મહિલાઓને મહિલાઓ માટેની આડી અનામત સામે ગણવામાં આવશે. "

૩૫. અનુચ્છેદ ૧૬(જ) અનુસૂચિત જાતિ/અનુસૂચિત જનજાતિ/અન્ય પછાત વર્ગ માટે ઊભી (સામાજિક) અનામતનો ઉપબંધ કરે છે, જે કુલ ખાલી જગ્યાઓના ૫૦% કરતાં વધુ થઈ શકતી નથી. આવી અનામતો સામુદાયિક અનામત નથી, તેથી અનુસૂચિત જાતિ/અનુસૂચિત જનજાતિ/અન્ય પછાત વર્ગના ઉમેદવારો અનામત ન હોય તેવી/ખુદી શ્રેણી (ઓસી) ની જગ્યાઓ માટે

સ્પર્ધા કરી શકે છે અને જો તેઓ ઓસી જગ્યાઓ પર ગુણક્રમના આધારે પસંદ થાય, તો તેમની સંખ્યા સંબંધિત સામાજિક વર્ગ માટેની અનામત ફાળાની સામે ગણવામાં આવશે નહીં. સંપૂર્ણ અનામત ફાળો યથાવત્ રહેશે અને ઓસી હેઠળ પસંદ થયેલાઓ ઉપરાંત ઉપલબ્ધ રહેશે.

૩૬. આડી (વિશેષ) અનામત માટે લાગુ પડતો સિદ્ધાંત ઊભી અનામત માટે લાગુ પડતા સિદ્ધાંતથી ભિન્ન અને અલગ છે. અનુચ્છેદ ૧૫(૩) અને ૧૬(૧) હેઠળ સ્ત્રીઓ, ભૂતપૂર્વ સૈનિકો વગેરેને આપવામાં આવતી વિશેષ અનામત આડી અનામત છે. આડી અનામત ઊભી અનામતને આડી રીતે આવરી લે છે; અન્યથા, તે ૫૦% ના માપદંડનો ભંગ કરતી ઊભી અનામત બની જશે, જે પ્રતિબંધિત છે. આડી અનામત વ્યક્તિઓના વિશેષ વર્ગને, એટલે કે, ભૂતપૂર્વ સૈનિકો/સ્વાતંત્ર્ય સેનાનીઓના આશ્રિતોને, તેમના સામાજિક વર્ગ એસસી/એસટી/ઓબીસી ની પરવા કર્યા વિના આપવામાં આવે છે. આવા વ્યક્તિઓ ઓસી અથવા એસસી/એસટી/ઓબીસી ક્વોટામાં પસંદ થતા હોય તો, તેઓ જે સામાજિક વર્ગના હોય તે બાબતની પરવા કર્યા વિના, આડી ધોરણે તેમના માટે અનામત રાખવામાં આવેલી ખાલી જગ્યાઓ સામે જ ગણવામાં આવશે, કારણ કે ગુજરાત પબ્લિક સર્વિસ કમિશન વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ વ્યક્તિઓ તેઓ જે વિશેષ વર્ગમાં આવે છે તે વર્ગ પોતે એક અલગ વર્ગ બની શકે, પરંતુ તે વર્ગ તરીકે તેમને ઊભી અનામતનો લાભ મળતો નથી. તેઓને પછાત વર્ગ તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવ્યા નથી. તેથી, જરૂરી સમાયોજન કર્યા પછી તેઓ જે સામાજિક વર્ગના હોય તેમાં તેમનું સમાયોજન

કરવું પડશે. ઉદાહરણ તરીકે, ભૂતપૂર્વ સૈનિકોની ૧૦ જગ્યાઓ આડી અનામતના આધારે ભરવાની હોય અને પસંદ થયેલા ઉમેદવારોની ઊભી રીતે તૈયાર કરેલી યાદી, એટલે કે, ઓસી/એસસી/એસટી/ઓબીસી માં એટલી સંખ્યામાં ભૂતપૂર્વ સૈનિકોનો સમાવેશ થતો હોય, તો પછી વધુ કંઈ કરવાની જરૂર રહેતી નથી. પરંતુ ૧૦ ભૂતપૂર્વ સૈનિકોની સામે માત્ર ૫ જ વ્યક્તિઓ મેરિટ યાદીમાં સ્થાન મેળવી શકે, તો તેવી સ્થિતિમાં, જો ઉપલબ્ધ હોય, તો તે ૫ ભૂતપૂર્વ સૈનિકોને તેઓ જે તે સંબંધિત સામાજિક વર્ગ, એટલે કે, ઓસી/ઓબીસી/એસટી/એસટી ના હોય તેમાં તે વર્ગના છેલ્લે આવેલા પુરુષ ઉમેદવારને બદલીને સમાયોજિત કરવા પડશે. જો યોગ્ય ભૂતપૂર્વ સૈનિકો ઉપલબ્ધ ન હોય, તો પડકારાયેલ નિયમ મુજબ, તે ખાલી જગ્યા આગળ ધપાવવાની રહેશે.

૪૦. દસ્તાવેજોની ચકાસણીના સમયે ભરતી બોર્ડે કરેલી કાર્યવાહીથી હાલની અરજી ઉત્પન્ન થઈ છે. દસ્તાવેજોની શારીરિક ચકાસણીના સમયે, વિવિધ વર્ગોમાં પી.ઈ.ટી./પી.એસ.ટી.માં લાયક ઠરેલા ઉમેદવારોને નિયમો હેઠળ નિર્ધારિત સંખ્યામાં દસ્તાવેજોની શારીરિક ચકાસણી માટે બોલાવવાના હતા. ભરતી બોર્ડે અનામત વિનાના વર્ગ અને અન્ય અનામત વર્ગો માટે, જ્યાં ખાલી જગ્યાઓની સંખ્યા કરતાં વધુ ગુજરાત પબ્લિક સર્વિસ કમિશન વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ ઉમેદવારો હતા, ત્યાં કટ ઓફ ગુણ નક્કી કર્યા છે. ભરતી બોર્ડે અપનાવેલો આ અભિગમ ન્યાયસંગત અને વાજબી છે.

હકીકતમાં, જ્યાં વિવિધ વર્ગોમાં પી.ઈ.ટી./પી.એસ.ટી.માં લાયક ઠરેલા ઉમેદવારોની સંખ્યા ખાલી જગ્યાઓની સંખ્યા કરતાં વધુ હોય, ત્યાં ભરતી બોર્ડ આગળ વધે તે માટે આ એકમાત્ર પદ્ધતિ બની રહે. પરંતુ જ્યાં ઉપલબ્ધ ખાલી જગ્યાઓ કરતાં ઉમેદવારોની સંખ્યા ઓછી હોય, ત્યાં દસ્તાવેજોની શારીરિક ચકાસણીના તબક્કે કોઈપણ કટ ઓફ ગુણ નક્કી કરવાનો પ્રશ્ન જ ઉદ્ભવતો નથી. છતાં આશ્ચર્યની વાત એ છે કે ભરતી બોર્ડે, તેવા વર્ગો માટે પણ જ્યાં તે વર્ગ માટે ઉપલબ્ધ જગ્યાઓ કરતાં ઉમેદવારોની સંખ્યા ઓછી હતી, પુરુષ અને સ્ત્રીના અનામત વિનાના વર્ગને સમકક્ષ તથા ઊભી અનામત હેઠળના તમામ અનામત વર્ગો માટે સમકક્ષ કટ ઓફ ગુણ નક્કી કર્યા છે. તેનો અર્થ એવો થયો કે આડી અનામત હેઠળ આવતા ઉમેદવારોને ઊભા વર્ગમાં પસંદ થયેલા ઉમેદવારો કરતાં સ્પર્ધા કરવી અથવા વધુ સારું પ્રદર્શન કરવું પડતું હતું. અરજદારોની વ્યથા આ જ બાબતે હતી અને તેઓ આ અદાલત સમક્ષ આવ્યા છે. આ મનસ્વીતા ભરતી બોર્ડ દ્વારા તા. ૦૩.૦૫.૨૦૧૮ના રોજ જારી કરાયેલ સૂચનાઓને કારણે છે.

૪૫. જ્યારે અપીલકર્તાઓને તેમના દસ્તાવેજોની ચકાસણી માટે બોલાવવાનો સમય આવ્યો, ત્યારે બોર્ડે લાયકાતના ગુણોની સંકલ્પના રજૂ કરી. જાહેરાતની કલમ ૧૦માં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે જો પૂરતી સંખ્યામાં ઉમેદવારો ન્યૂનતમ લાયકાતના ગુણ પ્રાપ્ત કરવામાં અસમર્થ રહે, તો ભૂતપૂર્વ સૈનિકોને શિથિલતા આપવામાં આવી શકે. તેમાંથી એ હકીકત સૂચિત થાય છે કે ગુજરાત

જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય(એસ) શિથિલતા, જે ભરતીની શરત મુજબ આપવાની મનશા હતી, તે ઉપરોક્ત ઉદ્દેશિત ન્યૂનતમ લાયકાતના ગુણ, એટલે કે ૪૦%ના સંદર્ભમાં હતી અને બોર્ડ દ્વારા અંતિમ પસંદગી યાદી ગુણક્રમ અનુસાર તૈયાર કરવા માટે ઉમેદવારોની અન્ય શ્રેણી માટે નક્કી કરવામાં આવતા લાયકાતના ગુણોના સંદર્ભમાં નહોતી. જાહેરાતમાં કલમ ૧૦ એક હેતુસર અને નિશ્ચિત મનશા સાથે આપવામાં આવી છે. એ મનશા ભૂતપૂર્વ સૈનિકોને રોજગાર ઉપલબ્ધ કરાવવાની અને આરક્ષિત જગ્યાઓ સામે ભૂતપૂર્વ સૈનિકોની શ્રેણીમાંથી શક્ય તેટલા વધુ ઉમેદવારોને બોલાવવાની છે. આ સંદર્ભમાં ઉપરોક્ત ઉદ્દેશિત સર્વોચ્ચ અદાલતનો પી.વી. ઇન્ફ્રેસન અને અન્ય (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં લેવાયેલ નિર્ણય મહત્વ ધરાવે છે. પ્રતિવાદીઓ આ તબક્કે ચૂક્યા હતા. પ્રતિવાદીઓએ ભૂતપૂર્વ સૈનિકો માટે પણ લાગુ પડે એવા લાયકાતના ગુણો નક્કી કરવા માટે નિયમ ક્રમે પર આધાર રાખ્યો. અમે ઉપર ૧૯૭૫ના નિયમોનો નિયમ ક્રમે અગાઉથી ઉદ્ઘૃત કર્યો છે. તેમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે સીધી ભરતીના કિસ્સામાં, જો સામાન્ય ધોરણના આધારે ભૂતપૂર્વ સૈનિકોની શ્રેણી સાથે સંબંધિત પૂરતી સંખ્યામાં ઉમેદવારો તેમને આરક્ષિત બધી ખાલી જગ્યાઓ ભરવા માટે ઉપલબ્ધ ન હોય, તો આરક્ષિત કોટામાં રહેલી ખામી પૂરી કરવા માટે ભૂતપૂર્વ સૈનિકોની શ્રેણીના ઉમેદવારોને પસંદગીના શિથિલ ધોરણ હેઠળ પસંદ કરી શકાય, આ શરતને આધીન રહીને કે આવી શિથિલતાથી આવા ઉમેદવારોના પ્રદર્શનના સ્તર પર અસર થવી જોઈએ નહીં. આ નિયમ ક્રમે તો સ્પષ્ટપણે ગુજરાત જાહેર સેવા

આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય(એસ) ખામી પૂરી કરવા માટે ભૂતપૂર્વ સૈનિકોને શિથિલ ધોરણ હેઠળ પસંદ કરવાની જોગવાઈ કરે છે. આ નિયમ કએનો એવો અર્થઘટન કરી શકાય નહીં કે તે આરક્ષિત શ્રેણીના ભૂતપૂર્વ સૈનિકોની નિમણૂકને રદબાતલ કરે. જો પ્રતિવાદીઓનો અભિગમ સ્વીકારવામાં આવે, તો આડું આરક્ષણ આપવાનો મૂળ હેતુ જ નિષ્ફળ બની જાય. કાયદાનો સ્થિર સિદ્ધાંત એ છે કે આડું આરક્ષણ ઊભા આરક્ષણ વચ્ચે કાપો પાડી અમલમાં મૂકવાનું હોય છે અને જો આડા આરક્ષણની કોઈપણ શ્રેણી હેઠળ પસંદગીનો હક ધરાવતા ઉમેદવારને ઊભા આરક્ષણની શ્રેણીના છેલ્લાં ઉમેદવાર કરતાં ઓછા ગુણ મળ્યા હોય, તો આડા આરક્ષણનો એવો ઉમેદવાર ઊભા આરક્ષણની તે શ્રેણીની છેલ્લી બેઠક ભરવા માટે ઉપર લાવવામાં આવશે. અહીંના અપીલકર્તાઓને આડા આરક્ષણનો લાભ માત્ર એટલા માટે નકારી શકાય તેમ ન હતો કે પસંદગી યાદીમાં છેલ્લો ઉમેદવાર ભૂતપૂર્વ સૈનિકોને ૨૦% શિથિલતા આપ્યા પછી પણ વધુ ગુણક્રમવાળો હતો. આડાં શ્રેણીના આરક્ષિતો અને ઊભી શ્રેણી વચ્ચે બેઠકો ભરવાના પ્રશ્નમાં સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૩૩૫ની જોગવાઈઓ આકર્ષિત થતી નથી.”

૧૯.૪ અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠે પણ, તેના સમક્ષ ઉલ્લેખિત વિવિધ નિર્ણયોનું વિચારણ કરતાં, એવો નિષ્કર્ષ નોંધ્યો છે કે “આડી અનામત” માં પાત્રતા ગુણનો સિદ્ધાંત કાર્ય કરી શકતો નથી

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ વ્યક્તિઓ, એવી રીતે કે જેથી આડક્ષીય શ્રેણીમાં નિમણૂક મેળવવા માટે અન્યથા હકદાર ઉમેદવારના પસંદગીના અધિકારને મર્યાદિત કરવામાં આવે.

૧૯.૫ તેથી, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે વર્તમાન મામલામાં અંતિમ મેરીટ યાદી તૈયાર કરતી વખતે જી.પી.એસ.સી. લઘુત્તમ પાત્રતા ગુણના માપદંડનો અમલ કરી શકતી નહોતી. સંબંધિત વર્ગના “છેલ્લા પુરુષ ઉમેદવાર” દ્વારા પ્રાપ્ત કરાયેલા ગુણોના આધારે અનામત કોટા માટે મહિલા ઉમેદવારો માટે પાત્રતા ધોરણ નિર્ધારિત કરીને અને ત્યારબાદ અંતિમ પસંદગી યાદી બનાવતી વખતે ૧૦% છૂટછાટ આપવાની જી.પી.એસ.સી.ની કાર્યવાહી કાયદેસર નિયમોથી પર છે.

૨૦. તેથી, આ સર્વે મુદ્દાઓના આધારે, અહીં ઉપર પરિષેદ ક્રમાંક ૩.૭ માં ઉદ્ઘૃત મુજબ, નિર્ણયના પરિષેદ ૫૭ માં વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે આપેલ દિશાનિર્દેશો, વિશેષ કરીને (એ), (બી), (સી), (જી), (કે), યથાવત્ પુષ્ટિ પામે છે. જ્યાં સુધી પરિષેદ ૫૭ (એફ) માં કરવામાં આવેલ આ નિરીક્ષણનો પ્રશ્ન છે કે ઊભા અનામતના હિસ્સામાંથી ભાગ કાપીને આડા અનામત જાળવી શકાતું નથી, તે રાજેશ કુમાર દારિયા (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આપેલ નિર્ણયના પ્રકાશમાં આડા અને વિભાગીય અનામતની ભાવના વિરુદ્ધ હોવાનું ઠરે છે. એલ.પી.એ. ક્રમાંક ૧૧૮૭ ઓફ ૨૦૧૫ છે

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ તેથી, તે અનુસાર નિપજાવવામાં આવે છે. બાકીની અપીલો નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

૨૧. જ્યાં સુધી સિવિલ અરજીઓનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૧૧૦ ઓફ ૨૦૧૫ માં થયેલ આદેશને ધ્યાનમાં રાખીને, લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૧૧૦ ઓફ ૨૦૧૫ માં પક્ષકાર તરીકે જોડાવા માટેની સિવિલ અરજી નં. ૨ ઓફ ૨૦૧૬ (જૂનો નં. ૩૭૩૩ ઓફ ૨૦૧૬) સ્વીકારવામાં આવતી નથી અને તે મુજબ તેનો નિકાલ કરવામાં આવે છે. આ અદાલત દ્વારા તા. ૨૩.૦૮.૨૦૧૫ અને ૧૪.૧૦.૨૦૧૫ ના પસાર કરાયેલા વચગાળાના આદેશોના બળે, એવા ઉમેદવારો કે જેઓ અન્યથા પણ પાત્ર હતા, કારણ કે તેઓએ કટ ઓફ ગુણ કરતાં વધુ ગુણ મેળવ્યા હતા અને જેઓની પહેલેથી જ નિમણૂક થઈ ચૂકી છે, તેઓને તે જ સ્થિતિમાં ચાલુ રાખવામાં આવશે. તેમની નિમણૂકોમાં ખલેલ પહોંચાડવામાં આવશે નહીં. સંબંધિત સિવિલ અરજીઓનો તે મુજબ નિકાલ કરવામાં આવે છે. જોકે, સિવિલ અરજી નં. ૧ ઓફ ૨૦૧૬ (જૂનો નં. ૧૩૦૮૬ ઓફ ૨૦૧૬) ના સિવિલ અરજદારને મંજૂરી આપવામાં આવે છે.

૨૨. મૂળ અરજદારો – સંબંધિત અપીલોમાં પ્રતિવાદીઓ – એવી ૨૧ મહિલા ઉમેદવારો, જેમના સ્થાને પુરૂષ ઉમેદવારોની ભલામણ કરવામાં આવી હતી અને આંતરિમ આદેશોના આધારે તેમની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી, તેઓને હવે

આ અપીલોમાં કરવામાં આવેલા આદેશ અનુસાર, આ આદેશની રિટની નકલ પ્રાપ્ત થયેલી તારીખથી ચાર અઠવાડિયાની અંદર તેમના સંબંધિત પદો પર નિમણૂક કરવામાં આવી શકે છે. આ નિમણૂક પામનારાઓને આપવામાં આવશે ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ ને, આ અદાલતના તા. ૨૩.૦૯.૨૦૧૫ ના આંતરિમ આદેશોના અનુસંધાને નિમણૂક પામેલા ઉમેદવારોની સેવામાં જોડાયાની તારીખથી કલ્પિત વરિષ્ઠતાનો લાભ આપવામાં આવે. ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ નહીં.

(પ્રતિ : માનનીય ડૉ. ન્યાયમૂર્તિ વિનિત કોઠારી) સહમતિ દર્શાવતાં :

૧. હું માનનીય ભાઈ ન્યાયમૂર્તિ બિરેન વૈષ્ણવ દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલા અભિપ્રાય સાથે સહમત છું અને આદરપૂર્વક તે સાથે સંમતિ વ્યક્ત કરું છું. હું નીચે મુજબ ઉમેરું છું :

૨. વન વિભાગમાં સહાયક વન સંરક્ષક અને રેન્જ ફોરેસ્ટ ઓફિસરનાં પદ માટેની ભરતી પ્રક્રિયામાં મહિલાઓને ૩૦% આડ આરક્ષણ આપવાનો હેતુ એ હતો કે તા. ૧.૩.૨૦૧૦ની જાહેરાત દ્વારા સૂચિત દરેક વર્ગમાં કુલ ખાલી જગ્યાઓના ૩૦% જેટલી હદ સુધી મહિલાઓની નિમણૂક સુનિશ્ચિત થાય. તા. ૧.૩.૨૦૧૦ના રોજ સૂચિત કરાયેલ પદોની સંખ્યામાં વિવિધ વર્ગોમાં ૩૦%

મહિલાઓની નિમણૂક/હાજરીનો ઉપરોક્ત જાહેર કરાયેલ હેતુ, તા. ૬.૧૦.૨૦૦૧ના વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલના અભિપ્રાયના આધાર પર, કથિત નીતિ-નિર્ણય તા. ૨૫.૧૦.૨૦૦૧ દ્વારા પુરુષ માટેની છેલ્લી કટ-ઓફ ગુણસીમાના આધારે ગણવામાં આવતી લઘુત્તમ કટ-ઓફ ગુણસીમામાં ૧૦% છૂટછાટ અમલમાં મૂકી, જી.પી.એસ.સી. દ્વારા નિષ્ફળ બનાવવામાં આવ્યો હતો

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય (એસ) દરેક શ્રેણી. સ્ત્રીઓ માટેની આ છૂટછાટને પુરુષોના કટ-ઓફ ગુણ સાથે જોડવાનો, હાંસલ કરવાના ઉદ્દેશ સાથે કોઈ ચુકિતસંગત સંબંધ ન હતો. જી.પી.એસ.સી.ના નીતિનિર્ણયના આધારે સ્ત્રીઓ માટે કટ-ઓફ ગુણનો એવો નીચો અને શિથિલ માપદંડ નક્કી કર્યા છતાં પણ સ્ત્રી ઉમેદવારો ઉપલબ્ધ ન હોવાથી, ૩૦% હદ સુધી સ્ત્રીઓ માટે અનામત રાખવામાં આવેલી જગ્યાઓ પર પુરુષોને ફરી પ્રવેશ આપવો, તે ઉક્ત ભરતી પ્રક્રિયામાં સ્ત્રીવર્ગને જમણા હાથે જે આપવામાં આવ્યું હતું તે ડાબા હાથે પાછું લઈ લેવાના સમાન સિવાય કંઈ નહોતું. આ માત્ર સર્વોચ્ચ અદાલતે સૌરવ ચાદવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં પ્રતિપાદિત કાયદા, જેમાં આ વડી અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠે તમન્ના અશોકકુમાર દેસાઈ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આપેલા નિર્ણયને મંજૂરી આપી હતી અને જેમાં વિભાગીય પદ્ધતિથી આડ અનામતમાં સ્ત્રી ઉમેદવારોના તબક્કાવાર પ્રવેશને અત્યંત સુચિત રીતે નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે, તેના વિરુદ્ધ જ નહોતું, પરંતુ રાજ્ય દ્વારા જાહેર કરાયેલ નિયમોમાં

અથવા જાહેરાતમાં કોઈ પૂર્વ સૂચના કે સ્પષ્ટતા વિના જી.પી.એસ.સી. દ્વારા સ્ત્રી શ્રેણી માટે આવા નીચા કટ-ઓફ ગુણ નક્કી કરવું, અમારા મત મુજબ, સ્વયં-પરાજયકારક કસરત હતી, જેણે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ અર્થાત સમાન વિચારણાના અધિકારનો ભંગ કર્યો હતો.

૩. અન્યત્ર ઉદ્ધૃત કરવામાં આવેલી ભિન્ન પરિસ્થિતિઓમાં વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલના અભિપ્રાયના આધારે લેવાયેલો ઉક્ત નીતિગત નિર્ણય

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ (એસ) વર્તમાન વન વિભાગની ભરતી પ્રક્રિયામાં જીપીએસસી દ્વારા નિમણૂકો માટેની અંતિમ ભલામણો તૈયાર કરતી વેળાએ લાગુ પાડી શકાતું નહોતું અને તે સંપૂર્ણપણે અનાવશ્યક હતું. અમારા મતાનુસાર, લિંગના આધાર પર કોઈ ભેદભાવ વિના સમાનતાનો મૂળભૂત સિદ્ધાંત, મહિલાઓના વર્ગ માટેના લઘુત્તમ કટ-ઓફ અને લાયકાત ગુણોને પુરુષ વર્ગના સૌથી નીચા કટ-ઓફ ગુણો સાથે જોડવાથી ભંગ થયો હતો. આ સરખામણી અને આવું જોડાણ સ્વયં લિંગભેદ છે અને મહિલાઓને પુરુષોની તુલનામાં હીન માનવો અથવા ઓછી બુદ્ધિશાળી ગણવાની અનાવશ્યક દૃષ્ટિ દર્શાવે છે, જ્યારે હકીકતમાં એવું નથી. ભરતી પ્રક્રિયાની શરૂઆતમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવેલ છૂટછાટ સાથેનો સ્વતંત્ર નીચો કટ-ઓફ સમજણમાં આવી શકે, પરંતુ તેને પુરુષ વર્ગના સૌથી નીચા કટ-ઓફ ગુણો સાથે સાંકળવાની કલ્પના, અમારા મતાનુસાર, અસહ્ય અને અરુચિકર છે. મહિલાઓ માટેની આડવી અનામત હેઠળ તેમનો સંપૂર્ણ પ્રવેશ સુનિશ્ચિત કરવા

અને સમર્થન આપવા માટે ગુણોમાં છૂટછાટ આપવી એ સમાનતા સુનિશ્ચિત કરવા માટેની રાજ્યની નીતિ છે, પરંતુ તે મહિલાઓના બુદ્ધ્યાંકની પુરુષો સાથે એવી રીતે સરખામણી કરીને નહીં કે જેમ પાછળનો વર્ગ શ્રેષ્ઠ હોય. સંવિધાન માત્ર લિંગના આધાર પર ભેદભાવ વિના સમાનતાની ખાતરી આપતું નથી, પરંતુ વાસ્તવિક સમાનતા ત્યારે જ પ્રાપ્ત થઈ શકે, જ્યારે મહિલાઓ માટે અનામત રાખવામાં આવેલી ૩૦% બેઠકોના પરિમાણ સુધી તેમનો આડવો પ્રવેશ એ રીતે સુનિશ્ચિત કરવામાં આવે કે આવી ૩૦% જગ્યાઓ હકીકતમાં લાયકાત ધરાવતી

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ મહિલા ઉમેદવારીઓ, જે તમામ વર્ગોમાં ઉપલબ્ધ હતી. તેઓ તમામ લાયકાત ધરાવતી હતી અને તેમણે મુલાકાતનો સામનો કર્યો હતો તથા અન્યથા તેમને નામંજૂર કરવામાં આવી નહોતી. વર્તમાન ભરતી પ્રક્રિયામાં દુર્ભાગ્યશાળી મહિલા વર્ગ પર પડેલો એકમાત્ર ઘા એ હતો કે ૨૧ની સંખ્યામાં રહેલી આ મહિલાઓને જી.પી.એસ.સી. દ્વારા કટ-ઓફ ગુણોમાં ૧૦% શિથિલતાનું ઉપરોક્ત મનસ્વી નિર્ધારણ કરીને અંતે પસંદ થયેલ ઉમેદવારોની યાદીમાંથી દૂર કરવામાં આવી હતી. તેઓ અન્યથા પ્રતિભા અને લાયકાત વિહોણી ઉમેદવારો નહોતી. તેમની નિમણૂકથી કાર્યક્ષમતા અને પ્રતિભાના ધોરણો તથા તેના નિયંત્રણોનું કોઈ ભંગ થયું હોત નહીં.

૪. જી.પી.એસ.સી. પાસે કટ-ઓફ ગુણાંક નક્કી કરવાની સત્તા હોવાનું વિવાદાસ્પદ નથી, પરંતુ તે જે રીતે અને જે સમયબિંદુએ કરવામાં આવ્યું તે

વર્તમાન પ્રકરણમાં પ્રશ્નાસ્પદ છે અને તેને ટકાવી રાખી શકાય તેમ નથી, કારણ કે તે અંતિમ તબક્કે અગાઉથી કોઈ જાણકારી આપ્યા વગર તથા સંબંધિત પસંદગી પ્રક્રિયામાં ઉપસ્થિત રહેલા ઉમેદવારો સહિત સર્વસામાન્ય જનતાને સૂચના આપ્યા વિના કરવામાં આવ્યું હતું.

૫. અમારું વિચારપૂર્વકનું મત છે કે સર્વોચ્ચ અદાલત તથા આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠ દ્વારા તમન્ના અશોકકુમાર દેસાઈ (સુપ્રા) ના કેસમાં હવે જે રીતે કાયદો નિશ્ચિત કરવામાં આવ્યો છે, તેને વાસ્તવિક શબ્દ અને ભાવનાથી સૂક્ષ્મતાપૂર્વક અમલમાં મૂકવો આવશ્યક છે જેથી

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨(એસ) મહિલાઓને રાજ્ય દ્વારા જાહેર કરાયેલા અનામત નિયમો હેઠળ આપવામાં આવેલ ૩૦% અનામતનો ઉદ્દેશ્ય વાસ્તવમાં તેમની કુલ બેઠકોના ૩૦% જેટલી હકીકતી નિમણૂકો દ્વારા સિદ્ધ કરવો તથા પુરુષ ઉમેદવારોની સરખામણીએ મહિલા ઉમેદવારો માટે વાસ્તવિક સમાનતાનો હેતુ હાંસલ કરવો હતો. પસંદગી યાદીમાં મહિલાઓની સંખ્યા કુલ ખાલી જગ્યાઓના ૩૦% હોવી આવશ્યક હતી અને તેમની વાસ્તવિક નિમણૂક પણ જરૂરી હતી, જેને તર્કવિરુદ્ધ રીતે તળિયાના પુરુષ વર્ગના ગુણોના સંદર્ભે ગુણોમાં ૧૦% છૂટછાટ દાખલ કરીને અટકાવવામાં આવી છે. તબીબી મહાવિધાલયોમાં પ્રવેશ બાબતે સર્વોચ્ચ અદાલતના અગાઉના નિર્ણયોમાંથી ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ તરફથી વિદ્વાન વકીલે જે

આધાર લીધો છે તે વર્તમાન કેસમાં વન વિભાગની ભરતી પ્રક્રિયા માટે યોગ્ય પ્રસંગોચિત નથી તથા ચથાર્થ રીતે લાગુ પડતો પણ નથી, કારણ કે ત્યાં તે પ્રક્રિયામાં લાયક ઠરેલા ડૉક્ટરો દ્વારા સર્વજનના જીવન અને આરોગ્યના પ્રશ્નો સંભાળવાના હોય તેવી પરિસ્થિતિ હતી, જ્યારે અહીં સહાયક વન સંરક્ષક અથવા રેન્જ વન અધિકારી માટેની ભરતી પ્રક્રિયાનો વિચાર કરવામાં આવી રહ્યો છે.

૬. આજે, ભારતમાં શિક્ષણ, ટેકનોલોજી અને મહિલા સશક્તિકરણની પ્રગતિ સાથે, મહિલાઓ જાહેર સેવામાં પટાવાળાની પદવીથી લઈને લડાકૂ વિમાનોના પાઈલટ, વૈજ્ઞાનિક, ડૉક્ટરો, સી.એ. તથા વકીલો જેવા અન્ય અનેક હોદ્દાઓ સુધી પ્રવેશી રહી છે

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ વ્યાવસાયિકો(એસ) તેમજ બંને લિંગના અનેક માહિતી પ્રૌદ્યોગિકી વ્યાવસાયિકો સાથે, તેઓ રાષ્ટ્રને મહાન સેવા આપી રહ્યા છે અને તેમની સમાનતા હવે આપણા દેશમાં કોઈ દૂરના સ્વપ્ન સમાન નથી, પરંતુ એક સ્પષ્ટ વાસ્તવિકતા છે.

૭. હાલમાં ભરતી પ્રક્રિયામાં મહિલાઓને તેમની ગુણક્રમના આધારે પ્રવેશ ઉપરાંત આડી અનામતના માધ્યમથી આપવામાં આવેલ અનામતને, હાલના કેસમાં જે રીતે કરવામાં આવ્યું હતું તે રીતે, જીપીએસસીની ફાઈલ નોંધો પર લેવાયેલા નીતિગત નિર્ણય દ્વારા નિષ્ફળ થવા દેવામાં આવી શકશે નહીં. તેથી,

અમારાં સમક્ષ હાલના કેસમાં જીપીએસસીએ લીધેલ વલણને અમે સ્વીકારી શકતા નથી અને માનનીય એકલ ન્યાયાધીશનો અભિપ્રાય તથા ભાઈ ન્યાયમૂર્તિ બિરેન્દ્ર વૈષ્ણવ, જેએ, વર્તમાન ચુકાદામાં આપેલ વિગતવાર કારણો અને ચર્ચાઓને અમે પૂર્ણરૂપે સમર્થન આપીએ છીએ, જેના કારણો અને અંતિમ નિષ્કર્ષો સાથે હું સંપૂર્ણ સહમત છું; તથા તમન્ના અશોકકુમાર દેસાઈ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ અદાલતના ચુકાદાનો, જેમને સર્વોચ્ચ અદાલતે સૌરવ યાદવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સમર્થન આપ્યું છે, અમલ કરવા માટે જીપીએસસીને દિશાનિર્દેશ આપતાં, જીપીએસસીએ ભલામણ યાદીમાં અનુરૂપ સુધારો કરવો જોઈએ અને તેના અનુસંગિક નિયુક્તિઓ મહિલા વર્ગને આપવામાં આવે તેમજ આ અદાલતના વચગાળાના આદેશો હેઠળ નિયુક્ત કરાયેલા પુરુષોને, મહિલાઓ માટે અનામત રાખવામાં આવેલી અને મહિલાઓ દ્વારા ભરવાની આવશ્યક એવી ૨૧ જગ્યાઓ બાબતે, યોગ્ય તે મુજબ વ્યવસ્થા કરવામાં આવે

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિ. નિકેટા બાબુલાલ ચૌધરી અને ૨ અન્ય આ પસંદગી પ્રક્રિયામાં (એસ) વર્ગમાં આવા પાત્ર મહિલા ઉમેદવારોને સ્વાભાવિક રીતે સ્થાન આપવું પડશે. આવા રીતે સ્થાનચ્યૂત થયેલા ૨૧ પુરુષ વર્ગના વ્યક્તિઓ દ્વારા ન્યાયસંગત હક અથવા સેવામાં ચાલુ રાખવાનો દાવો કરી શકાય નહીં.

૮. જોકે, જો રાજ્યને એવું માનવામાં આવે કે તે શક્ય છે અને આવા વ્યક્તિઓની સેવાઓ રાજ્યને આવશ્યક છે, તો તેઓને કરાર આધારિત રીતે વન વિભાગમાં નોકરીએ રાખી શકાય અને ખાલી જગ્યાઓ ઊભી થાય ત્યારે આગામી પસંદગી પ્રક્રિયામાં જી.પી.એસ.સી. દ્વારા યોજનારી નવી પસંદગી અથવા ભરતી પ્રક્રિયામાં ફરીથી સ્પર્ધા કરવાની બીજી તક આપવામાં આવી શકે. જોકે, હાલની સ્થિતિએ તેઓ સહાયક વન સંરક્ષક અથવા રેન્જ વન અધિકારીના પદ પર સેવાની સતતતાનો કોઈ હક દાવો કરી શકતા નથી, માત્ર એટલા માટે કે તેમને આ અદાલતના અંતરિમ આદેશો હેઠળ તાત્કાલિક રીતે નિમણૂક આપવામાં આવી હતી, જે આ અંતિમ ચુકાદા દ્વારા લુપ્ત થયેલા માનવામાં આવશે, અને મહિલાઓ માટે અનામત રાખવામાં આવેલા પદો પર, આ અપીલોના અંતિમ નિર્ણયને આધીન રહી, તાત્કાલિક રીતે નિમણૂક કરાયેલા ૨૧ સંખ્યાના આવા પુરૂષ ઉમેદવારોને સેવાની સતતતાનો કોઈ હક પ્રાપ્ત થયેલો છે એવું કહી શકાય નહીં, અને સંપૂર્ણ પ્રક્રિયા ઉપરોક્ત અહીં પ્રતિપાદિત કાયદા તેમજ તમન્ના અશોકકુમાર દેસાઈ (પૂર્વોક્ત) ના કેસમાં આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠ દ્વારા નિર્ધારિત અને દ્વારા અનુમોદિત કરવામાં આવેલ કાયદા દ્વારા શાસિત રહેશે ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ વ્યક્તિઓ

સર્વોચ્ચ અદાલતના સૌરવ ચાદવ (ઉપરોક્ત) માં.

૯. સંયોગવશાત્ અને સદભાગ્યે, અમે આ ચુકાદા પર હસ્તાક્ષર કરી તેને ઉચ્ચારિત કરી શકીએ તે પહેલાં, અમારી નજર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ૨૫.૩.૨૦૨૧ના રોજ ડબલ્યુ.પી.સી. ક્રમાંક ૧૧૦૯ ઓફ ૨૦૨૦ (નિતિશા વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા) માં ઉચ્ચારિત ચુકાદા પર પડી, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે સચિવ, સંરક્ષણ મંત્રાલય વિ. બનિતા પુનિયા તથા અન્ય, તા. ૧૭.૨.૨૦૨૦, જે (૨૦૨૦) ૭ એસ.સી.સી. ૪૬૯ માં અહેવાલિત છે, તે કેસમાં લિંગ સમાનતા અંગે વ્યક્ત કરેલી પોતાની ચિંતાનો પુનરોચ્ચાર કરતાં, મહિલાઓને, જેઓ સેનામાં શોર્ટ સર્વિસ કમિશન્સ (એસ.એસ.સી.) હેઠળ નિયુક્ત હતી, તેમને કાયમી કમિશન આપવાનો નિર્દેશ કર્યો હતો, અને પોતાના તે ઐતિહાસિક ચુકાદામાં, જેમાં ખંડપીઠ માટે માનનીય ડૉ. ન્યાયમૂર્તિ ડી. વાય. ચંદ્રચૂડ દ્વારા નીચે મુજબના યુગપ્રવર્તક અવલોકનો કરવામાં આવ્યા હતા, જે કોઈપણ લિંગભેદ વિના સમાનતાની બંધારણીય ભાવનાને પ્રતિધ્વનિત કરે છે :

“ઉપનિવેશોત્તર સ્વતંત્ર રાજ્યની સ્થાપનાને સિત્તેર વર્ષ વીતી ગયા પછી પણ, બંધારણના મૂલ્યો પ્રત્યેની પ્રતિબદ્ધતાને માન્યતા આપવા માટે વલણો અને માનસિકતામાં પરિવર્તનની હજી પણ જરૂર છે. સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ રજૂ કરાયેલી નોંધમાં આગળ ધપાવવામાં આવેલી રજૂઆતો લિંગ આધારિત રૂઢિપ્રયોગાત્મક ધારણાઓ પર આધારિત છે

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ મહિલાઓ વિરુદ્ધ ભેદભાવ કરતી લિંગની સામાજિક રીતે આક્ષેપિત ભૂમિકાઓ અંગેની ધારણાઓ. આ નિવેદનના પૃષ્ઠભૂમિમાં કે સેવા સંબંધિત જોખમોનો

સામનો કરવો મહિલા અધિકારીઓ માટે “વધુ મોટો પડકાર” છે, “ગર્ભાવસ્થા, માતૃત્વ અને પોતાના બાળકો તથા કુટુંબ પ્રત્યેની ઘરેલુ જવાબદારીઓના કારણે તેમની લાંબી ગેરહાજરીને લીધે”, એક મજબૂત રૂઢિગ્રસ્ત માન્યતા નિહિત છે, જે એવું માને છે કે ઘરેલુ જવાબદારીઓનો ભાર માત્ર મહિલાઓ પર જ રહે છે. “પુરુષો અને મહિલાઓ વચ્ચેના મૂળભૂત શારીરિક તફાવતો” પર આધાર રાખવો એ એક ઊંડે પ્રસ્થાપિત, રૂઢિગ્રસ્ત અને બંધારણીય રીતે ખામીયુક્ત માન્યતા પર આધારિત છે કે મહિલાઓ “નબળું” લિંગ છે અને તેઓ એવા કાર્યો કરી શકતી નથી, જે તેમના માટે “અતિ કઠિન” હોય. પુરુષો અને મહિલાઓની શારીરિક શક્તિઓ અને દુર્બળતાઓ તથા લગ્ન અને કુટુંબના સામાજિક પરિપ્રેક્ષ્યમાં મહિલાઓ અંગેની ધારણાઓ પર આધારિત દલીલો, મહિલા અધિકારીઓને સમાન અવસર નકારવા માટે બંધારણીય રીતે માન્ય આધાર બનતી નથી.”

૨૫.૩.૨૦૨૧ ના રોજ ઉચ્ચારવામાં આવેલા ચુકાદામાં, તે જ માનનીય

ન્યાયાધીશે નીચેના શબ્દોમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલી ચિંતાનો પુનરોચ્ચાર કર્યો :

અહીં આપણે એ માન્ય રાખવું જોઈએ કે આપણા સમાજની રચનાઓ પુરુષો દ્વારા પુરુષો માટે રચવામાં આવી છે. તેથી, કેટલીક એવી રચનાઓ કે જે ઉપરથી નિષ્કપટ જણાતી હોય, તે હકીકતમાં કપટી પિતૃસત્તાત્મક પ્રણાલીના સંકેતરૂપ

છે. અસમાન પક્ષકારો પર કાયદાનો ઉપરથી સમાન લાગુ પડતો ઉપયોગ, જ્યારે કાયદો

ગુજરાત જાહેર સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨(એસ) ની રચના પુરુષકેન્દ્રિત દષ્ટિકોણને અનુરૂપ કરવામાં આવી છે. સમાનતાનું ઉપરી સ્વરૂપ બંધારણમાં પ્રતિષ્ઠિત સિદ્ધાંતો સાથે સાચું ઊતરતું નથી.”

અમે અમારી ઉપરોક્ત દષ્ટિને સમર્થન આપવા માટે એ જ બંધારણીય ભાવનાનો અમલ કરવા અંગે આથી વધુ ભાર મૂકી શકતા નથી અથવા તેમાં આથી વધુ કંઈ ઉમેરવા જેવું નથી.

૧૦. અહીંથી વિદાય લેતા પહેલાં, અમે વિનમ્રતાપૂર્વક આ અદાલતની ક્ષિ- ન્યાયાધીશ પીઠ દ્વારા તમન્ના અશોકકુમાર દેસાઈ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આપવામાં આવેલા ચુકાદાથી મળેલા માર્ગદર્શન પ્રત્યે અમારી કૃતજ્ઞતાની નોંધ દાખલ કરવા ઇચ્છીએ છીએ, જેમાં ઉક્ત ચુકાદાના લેખક (માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ જે.બી. પારડીવાળા, માનનીય મુખ્ય ન્યાયાધીશ વિક્રમ નાથ સાથે બેઠક કરતાં) એ એક મત પ્રગટ કર્યો હતો અને અતિ આદરપૂર્વક કહીએ તો તે યોગ્ય મત હતો, ભલે તે માટે લોર્ડશીપે અગાઉ એકલ પીઠ તરીકે લેખાબહેન કનૈયાલાલ મોદી (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં લીધેલા પોતાના જ મતથી ભિન્ન દષ્ટિકોણ અપનાવ્યો હતો. અમારી વિનમ્ર માન્યતા મુજબ, માત્ર આ જ બાબત

ન્યાયાધીશના ઉત્તમ ચારિત્ર્યનું પ્રતિબિંબ દર્શાવે છે, જે પોતાનો અગાઉનો મત બદલવા માટે પૂરતા ગ્રહણક્ષમ હોય અને તમન્ના અશોકકુમાર દેસાઈ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં ઢિ-ન્યાયાધીશ પીઠના દષ્ટિકોણ દ્વારા સ્વયંસિદ્ધ સ્પષ્ટતા સાથે કાયદાનું પ્રતિપાદન કરે. અમે ઋણી છીએ અને આદરપૂર્વક સહમત છીએ

ગુજરાત લોક સેવા આયોગ વિરુદ્ધ નિકેતા બાબુલાલ ચૌધરી અને અન્ય ૨ જણા, તમન્ના અશોકકુમાર દેસાઈ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં જણાવવામાં આવેલ દષ્ટિકોણ.

અમે તે બાબતમાં હાજર રહેલા તમામ વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલો અને અન્ય વિદ્વાન વકીલો દ્વારા આપવામાં આવેલી મૂલ્યવાન સહાય માટે અમારી કૃતજ્ઞતા પણ નોંધ પર મૂકીએ છીએ.

(ડૉ. વિનીત કોઠારી, ન્યાયમૂર્તિ)

અતએવ અપીલોનો નિકાલ કરવામાં આવે છે. ખર્ચ બાબતે કોઈ આદેશ નથી.

(બરિન વૈષ્ણવ, ન્યાયમૂર્તિ) (ડૉ. વિનીત કોઠારી, ન્યાયમૂર્તિ)

*The translation of this judgment has been provided by M/s
Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.*

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.